

DR NEDELJKO STANKOVIĆ

ISTORIJA SPORTA

BRČKO, 2015.

Dr Nedeljko Stanković, ISTORIJA SPORTA

Urednik:

Dr Dragan Tančić

RECENZENTI:

Dr Branimir Mikić, dr Veselin Bunčić, dr Dragan Tančić

IZDAVAČ:

EVROPSKI UNIVERZITET BRČKO DISTRIKT

Tel. 049 490 905

<http://www.evropskiuniverzitet-brcko.com/>

**Odlukom Senata Evropskog univerziteta u Brčkom,
broj: 155-6/2015 od dana 28.07.2015.godine,
knjiga «Istorijska sporta» autora Dr Nedeljka Stankovića
prihvaćena je kao udžbenička literatura.**

ŠTAMPA:

Markos, Banja Luka

TIRAŽ:

200.

ISBN: 978-99955-99-03-4

S A D R Ž A J :

I NAUČNI OSNOVI ISTORIJE NAUKE O SPORTU

1. Nauka kao specifična društvena djelatnost istraživanja	6
2. Shvatanja o predmetu nauke	10
3. Predmet istorije sporta	14
4. Metod, metodologija i metodika društvenih i sportskih nauka	16

II PARADIGMATSKI PRISTUP ISTRAŽIVANJU ISTORIJE SPORTA

1. Problemi naučnog definisanja istorije	29
2. Klasifikacija istorijskih istraživanja i njihova primjena u društvenim i sportskim naukama	56
3. Pojmovno određenje istorijskih izvora u društvenim i sportskim naukama	61

III ISTORIJA SPORTA KAO PREDMET NAUČNIH ISTRAŽIVANJA

1. Opšti model istraživanja sportskih pojava	86
2. Primjena istorijskog metoda u istraživanju istorije sporta	94
3. Primjena komparativnog metoda u istraživanju istorije sporta	97

IV ISTORIJA SPORTA OD PRVOBITNE ZAJEDNICE DO XXI VIJEKA

1. Bitne odlike istorije sporta u prvobitnoj zajednici	104
2. Istorija sporta u doba robovlasništva	108
3. Nastanak i razvoj Olimpijskih igara	120
4. Sadržaji Olimpijskih igara u starom vjeku	123
5. Istorija sporta u doba feudalizma	127
6. Istorija sporta u doba kapitalizma	131
7. Istorija sporta u vrijeme od prve decenije XX veka do početka XXI vijeka	135
8. Hronologija Olimpijskih igara od 1896. do 2015.	154

V LITERATURA **220**

I NAUČNI OSNOVI ISTORIJE NAUKE O SPORTU

1. Nauka kao specifična društvena djelatnost istraživanja

Nauka je specifična društvena djelatnost generalno uzev, posebno i kao specifična djelatnost istraživanja istorije sporta, po osnovu više kriterijuma. Prije svega, ovu djelatnost, ciljno i svrsishodno, obavlja društvo u cjelini, i posebni djelovi društva. Nauka je društvena obzirom da se njenim rezultatima, društvo i njeni posebni djelovi, koriste u raznim sferama. I na kraju, nauka svojim rezultatima na razne načine i raznim putevima izaziva, stimuliše ili na druge načine deluje na društvene promjene, kao i na promjene u sportu. Nauka je dinamična i strukturirana, veoma složena društvena pojava - proces.¹ Ona je društvena pojava zato što se može identifikovati kao društveni realitet - činilac društvene stvarnosti. Ona je dinamična zato što se: a) ona i sama mjenja; b) zato što djeluje - učestvuje u promenama društva i okruženja društva. Složenost nauke proizlazi iz složene društvene stvarnosti, iz mnoštva njenih činilaca. Osim toga, ona je i strukturirana, jer je sačinjavaju osnovni bitni relativno stabilni činioci, što ne isključuje njenu razvojnost. Njenu strukturiranost, takođe, čini i relativno stabilan skup svojstava, bez kojih ona ne bi bila cjelovita

¹ (1) Kont, Ogist: Kurs pozitivne filozofije, Kultura, Beograd, 1962 (dva uvodna predavanja).

(2) Milić, Vojin: Sociološki metod, Nolit, Beograd, 1978, str. 256.

(3) Šešić, Bogdan: Opšta metodologija, Naučna knjiga, Beograd, 1971.

(4) Jack Fitzgerald - Steven M Fox: Metodologija istraživanja u kriminalističkim naukama, Fakultet kriminalističkih nauka, Sarajevo, 2001, str. 22-27.

(5) Marković, Mihailo: Filozofski osnovi nauke, SANU, Beograd, 1981, str. 13.

(6) Supek, Ivan: Istraživanje javnog mnjenja, Napred, Zagreb, 1968, str. 13.

društvena pojava koja se može identifikovati kao specifičan društveni realitet.

U nauci termin nauka ima više značenja. Grčki termin za nauku „logos“ ima značenje: „riječ, govor, istina, red, razum, učenje, dokaz, aksiom“. Latinski termin „science“ znači: znanje, poznavanje, vještina, a najviše se koristi u smislu nauka i bliže se odnosi na prirodne nauke. U najširem smislu nauka je sinonim za znanje. U užem smislu, nauka je posebna vrsta svesne društvene delatnosti, čiji je glavni cilj utvrđivanje objektivne istine, tj. utvrđivanje, opisivanje i objašnjavanje prirodnih i društvenih pojava otkrivanje zakona koji u njima vladaju ili na osnovu bitnih činilaca, izazivaju i uslovljavaju njihovo postojanje. U ovom smislu nauka predstavlja korpus saglasnih zaključaka koji se ne zasnivaju na arbitražno postignutoj konvenciji, ukusu ili interesu, nego na saglasnosti tih zaključaka i objektivne stvarnosti koja se u praksi može potvrditi određenom metodom verifikacije i u čovekovoj praktičnoj delatnosti.

Osnovni smisao nauke je upoznavanje svijeta radi njegovog savladavanja od strane čovjeka. Ona je izraz čovjekovog aktivnog odnosa prema svjetu i sebi samom. Radomir Lukić nauku definiše kao „najistinitiju duhovnu tvorevinu, kojom se otkriva stvarnost onakva kakva jeste“ odnosno kao „uopštavanje iskustva, bilo svakodnevnog, običnog iskustva masa ljudi, bilo posebnog specifičnog iskustva naučnih radnika.“² Kasnije on to ističe „što se tiče izraza nauka, on se manje-više saglasno upotrebljava radi označavanja sistematskog, objektivnog (intersubjektivno

² Radomir Lukić , Osnovi sociologije, Beograd, 1975, str. 258.

proverljivog) znanja o određenom predmetu.^{“³}

Đuro Šušnjić pod naukom smatra „objektivan, logičan, sistematičan, proverljiv, merljiv, skladan itd. metod (put, način) racionalnog i iskustvenog prikupljanja, opisivanja, klasifikovanja, definisanja, uopštavanja, objašnjavanja, razumjevanja, predviđanja, kontrole i vrednovanja činjenica.“^{“⁴}

Koen i Nejgel pod naukom smatraju „znanje koje je opšte i sistematično, tj. ono u čijim se okvirima svi specifični stavovi dedukuju iz malog broja opštih principa“.^{“⁵}

Slavomir Milosavljević i Ivan Radosavljević pod naukom smatraju „složen proces sticanja naučnog saznanja, razvojna struktura već stečenih, konstituisanih, provjerenih i projiciranih i osnovano pretpostavljenih naučnih saznanja o predmetu nauke i metodu sticanja naučnog saznanja o predmetu i metodu nauke.“^{“⁶}

Pored navedenih shvatanja nauke, u postojećem naučnom fondu postoje i shvatanja nauke kao sistema znanja o svetu koji nas okružuje, shvatanje nauke kao naročite forme čovjekove delatnosti, shvatanje nauke kao opštег metoda i dr. Prema prvom shvatanju, nauka predstavlja sistem znanja o stvarnosti - materijalnom svjetu, društvenim odnosima, psihičkom životu ljudi i dr. Pod sistemom naučnog znanja se obično podrazumeva uređen, povezan, obuhvatan, promenljiv skup naučnih činjenica, iskustvenih generalizacija,

³ Radomir Lukić, Vojne discipline – nauke i vještine, članak u: Vojna nauka, VIZ, Beograd, 1971, str.69.

⁴ Đuro Šušnjić, Metodologija, Čigoje, Beograd, 1999, str. 154.

⁵ Koen Moris i Nejgel Ernest, Uvod u logiku i naučni metod, Beograd, 1979, str. 213.

⁶ Slavomir Milosavljević – Ivan Radosavljević, Osnovi metodologije političkih nauka, Službeni glasnik, Beograd, 2000, str.50.

naučnih zakona i naučnih teorija, zasnovanih na određenim principima. U okviru takvog skupa, svaka činjenica, svako tvrđenje, naučni zakon imaju objašnjenje. Prema drugom shvatanju, nauka nije sistem znanja nego delatnost, traganje za znanjima, nastojanje da se približimo istini o svjetu koji nas okružuje Postoji i shvatanje prema kom se nauka shvata kao opšti metod sastavljen od mnogo značajnijih, ali manje opštih postupaka. To mišljenje zastupaju neki autori koji ističu, da kada se analiziraju situacije koje se smatraju naučnim, ono što je svim tim situacijama uvek zajedničko jeste–metod. Stoga nauka može da bude shvaćena kao metod. Primjer shvatanja nauke kao metoda nalazimo u definiciji nauke koju je dao F. Š. Tejlor u djelu- Kratka istorija nauke i naučne misli: „Ako bismo zahtjevali definiciju nauke koja bi bila primjenljiva od najranijeg perioda civilizacije do sadašnjeg vremena, mogli bismo reći da je nauka, u najširem smislu, sistematski metod opisivanja i kontrolisanja materijalnog svijeta.“⁷

⁷ Taylor, F. S., A Short History of Science and Scientific Thought, Norton, New York, 1963., str. 2.

2. Shvatanja o predmetu nauke

O predmetu nauke takođe kao i kod shvatanja nauke, postoje određene razlike u shvatanjima. Mi ćemo, imajući u vidu potrebe ovog rada, navesti jedno često korišćeno shvatanje predmeta nauka Mihaila Markovića, koji smatra da „predmet nauke nisu stvari i procesi kao takvi, već problemi koji se u vezi s ovim stvarima i procesima postavljaju pred čovjeka u svetlosti njegovih praktičnih potreba, prethodnih znanja i metodških instrumenata kojima raspolaže“..., „predmet ma koje nauke je kompleks novih, aktuelnih, međusobno srodnih problema koji nastaju u procesu praktične interakcije čovjeka i objektivnog svijeta. U svakoj pojedinoj nauci, odredba njenog predmeta je u funkciji praktičnog iskustva o jednom određenom području stvarnosti, jezika, metodoloških i filozofskih pretpostavki, normi za praktičnu delatnost i specifičnih načina organizacije podataka.“⁸

Pitanje na koje se nužno mora dati valjan odgovor u vezi predmeta nauke, jeste i pitanje konstituisanja nauke, nauka, naučnih disciplina odnosno da li se mogu naznačiti neki opšti kriterijumi na osnovu kojih se može na nesumnjiv način utvrditi kada, i u kom obimu je konstituisana određena nauka, nauke, naučne discipline. Smatramo da je odgovor na ovo pitanje potvrđan. Naime, imajući u vidu potrebe i predmet ovog rada, može se istaći da postoji nekoliko osnovnih, opštih kriterijuma. Prvi kriterijum možemo izraziti kao kriterijum predmetne određenosti pod kojim shvatamo određen predmet njenog

⁸ Marković M.: Filozofske osnovne nauke, BIGZ, Genes-S štampa, Prosveta, Srpska književna zadruga, Beograd, 1994,str. 14,25.

istraživanja. Drugi kriterijum možemo formulisati kao kriterijum metodološke određenosti, pod kojim podrazumevamo da konstituisana nauka mora raspolagati razvijenim metodama i tehnikom istraživanja, kao i odgovarajućom metodologijom. Sledeće kriterijume možemo odrediti kao kriterijum naučno-teorijske izgrađenosti nauke, nauka, naučnih disciplina i kriterijum naučno-jezičke izgrađenosti određene nauke, nauka, naučnih disciplina.

Zaključak koji nam se nužno nameće, jeste da određenje termina i pojma nauke, predmeta nauke ni malo nije jednostavno. Postavlja se i pitanje, šta se nalazi u osnovi nauke, nauka. Odgovor na to pitanje, možemo iskazati iskazom, da se u osnovi nauke nalazi proces sticanja, demonstracije i primene naučnog saznanja. Za naučno saznanje bitni činioci su određenost predmeta saznanja koja je dovoljna da se ono razlikuje od svih drugih predmeta saznanja; naučno saznanje je saznanje koje se stiče verifikovanim procedurama; ono je sistematsko i sistematizovano; ono je pretežno usmjereno i plansko; naučno saznanje je provjereno i podložno stalnoj provjeri; te je istovremeno pouzdanije od drugih, kritičko je i razvojno. Posebno je važna odlika naučnog saznanja da se ono u savremenim uslovima stiče naučnim istraživanjima. To znači da se naučna istraživanja odnose na predmet nauke, nauka ili naučnih disciplina.

Bitni činioci nauke su: predmet i metod nauke; naučno saznanje o predmetu i metodu⁹ nauke koje se može posmatrati kao: a) aktuelno

⁹ (1) Nejgel Ernest: Struktura nauke, Nolit, Beograd, 1974, str. 3-12.

(2) Šešić, Bogdan: Osnovi logike, Naučna knjiga, Beograd, 1973, str. 303-353; 357, 399, 402.

(3) Marković, Mihailo: Dijalektička teorija značenja, BIGZ-Geneks štampa, Prosveta, SKZ, Beograd, 1994, str. 420-422, 432, 438.

saznanje; b) moguće i verovatno saznanje; c) prošlo prevaziđeno saznanje; zablude i pogreške nauke; postulati i pristupi; aksiomi; teoreme; teorije; naučne hipoteze; naučni zakoni; naučni argumenti; naučna vjerovanja i uvjerenja; sistem vrijednosti nauke. Nauku generalno čine sve posebne nauke i naučne discipline koje imaju svoje predmete i metode.¹⁰

Predmet nauke je ukupnost društva i njegovog okruženja shvaćenog u procesu i u međusobnim odnosima internog i eksternog karaktera. Najkraće rečeno, predmet nauke je opštost, zakonitost i pravilnost, a cilj naučno objašnjenje i naučna prognoza.

Slično je i sa predmetom i metodom društvenih nauka, istorijom sporta, i sl. Bitni činioci nauke su i specifična svojstva koja čine njenu naučnost, i to prije svega : predmetnost, proverljivost saznanja o predmetu i mjestu nauke, relativna istinitost naučnog saznanja, samorodnost, sistematičnost, racionalnost, svršishodnost i korisnost, razvojnost, i dr. Prema strukturi nauka obuhvata naučne oblasti koje čine srodne nauke i naučne oblasti u čiji sastav ulaze posebne i specijalne nauke i naučne discipline. Naučne oblasti se, u okviru opštih postulata i principa nauke, razlikuju po određenim specifičnostima predmeta i metoda. Najstarija klasifikacija nauka razlikuje:

(4) Šešić, Bogdan: Osnovi metodologije društvenih nauka, Naučna knjiga, Beograd, 1974, str. 1

¹⁰ (1) Koen, Moris i Nejgel Ernest: Uvod u logiku i naučni metod, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 1979, str. 213. O istom vidi i:

(2) Gud i Skat: Metode istraživanja u pedagogiji, psihologiji i sociologiji, Otokar Keršovani, Rijeka, 1967, str. 24, 149, 188.

- 1) Naku, generalno, kao društvenu djelatnost;
- 2) Prirodne nauke;
- 3) Društvene nauke,
- 4) Psihološke nauke.

Moguće su i druge klasifikacije nauka, u koje nećemo ulaziti, obzirom na predmet ove naučne monografije.

3. Predmet istorije sporta

Analizom postojećeg naučnog fonda može se konstatovati da postoji nedovoljno razvijena naučna aparatura u okviru istorije sporta, s jedne strane kao posebne naučne discipline nauke o sportu, i s druge, i kao pomoćne naučne discipline u okviru istorijskih nauka. To se ogleda pre svega u nedovoljno razvijenom kategorijalno- pojmovnom i terminloškom sistemu i jeziku. Jedan broj autora polazi od shvatanja da je istorija sporta deo fizičke kulture, kao što navode Dragomir Petrović i Vojislav Stefanović. Oni ističu da je fizička kultura „stara je koliko i ljudsko društvo, a to istovremeno znači koliko i ljudski rod. U radu i kroz rad, javila se i fizička kultura“. Prema istim autorima „... fizičku kulturu u našem samoupravnom socijalističkom društvu.... čine: fizičko vaspitanje, sport i rekreacija“.¹¹ Prema Mehi Alić-Partiću, istorija sporta je dio „opšte istorije i proučava jedan poseban oblik aktivnosti ljudskog društva kroz sve njegove razvojne faze. Osnovni predmet proučavanja istorije sporta su zakonitosti koje su uslovile pojavu i razvoj fizičkog vježbanja i sporta od najstarijih vremena pa do danas“.¹² Prema dr Mehi Spajiću, teorija sporta je jedan uzuzetno značajan činilac opšte kulture i istu definiše: „Pod teorijom sporta podrazumjevamo bogatstvo materijalnih uslova namijenjenih potrebama fizičkog odgoja, kao i cjelokupnu aktivnost koju društvo organizuje u cilju unapređenja zdravlja i razvoja fizičkih sposobnosti i osobina koje su u skladu sa potrebama savremenog

¹¹ Dragomir Petrović, Vojislav Stefanović, Problemi teorije i metodologije fizičke kulture, Fakultet za fizičku kulturu -- Beograd, Beograd, 1981, str. 13.

¹² Meho Alić- Partić, Frljak Almira, Tuzla, 2004, str.3.

čovjeka.” (prof. dr. Meho Smajić)¹³. Obzirom na proverena naučna saznanja o shvatanju pojmove nauke, predmeta i metoda nauka i naučnih disciplina, može se istaći stav, da je istorija sporta posebna naučna disciplina, koja ima svoj predmet i metod istraživanja. Ona se bavi nastankom, razvojem i nestankom sporta, sportskih aktivnosti, sportskih društava, i dr., otkriva dijagnostičkim i prognostičkim metodama zakonitosti i pravce daljeg razvoja sporta. U tom kontekstu može se istaći da se istorija sporta odvijala u svim fazama razvolja ljudskog društva, počev od prvobitne zajednice, robovlasištva, feudalizma, kapitalizma, socijalizma i savremenih društvenih odnosa. Naučnim itraživanjem istorije sporta kao posebne naučne discipline nužno je utvrditi zakone, veze i odnose koji djeluju u sportu tj. moraju se utvrditi opšti zakoni i zakonitosti. Istorija sporta kao posebna naučna disciplina mora biti određena i potrebama praktičnih društvenih potreba i u tom kontekstu, na osnovu naučnih saznanja, mora se unapređivati i postojeća praksa sporta i sportske kulture.

¹³ Isto.

4. Metod, metodologija i metodika društvenih i sportskih nauka

a. Metodologija društvenih i sportskih nauka

U ovom djelu neophodno je definisati metodologiju kao jednu izuzetno složenu nauku i metodologiju sportskih nauka, kao i metode naučnog saznanja i metode naučnog istraživanja. Metodologija kao nauka je veoma složena teorijska- empirijska nauka u čiji sastav ulaze saznanja teorijskih i empirijskih naučnih istraživanja koja se odnose na predmet određene nauke, rezultati teorijskih i empirijskih metodoloških istraživanja, teorijska naučna istraživanja metoda, teorijska naučna istraživanja predmeta nauke, nauka, i posebno logička naučna istraživanja. Područja i sfere metodologije ne možemo strogo i precizno ograničavati, jer se metodološka naučna saznanja nužno prožimaju sa teorijom saznanja – gnoselogijom i logikom u zajedničkim problemima, ali sa različitog polazišta i stepena opštosti. Generalno, metodologiju možemo podjeliti na opštu metodologiju; metodologiju pojedinih naučnih oblasti, metodologiju posebnih nauka, metodologiju posebnih naučnih disciplina i specijalne metodologije.

Metodologija ima tri sastavna djela:

- 1) prvi dio čine naučna saznanja o pravilima logike i odnosima pravila logike sa metodama i predmetom naučnog istraživanja,
- 2) drugi dio, epistemološko tehničke odredbe; i
- 3) treći je naučno stategijski dio razvoja nauke.

U logičke osnove ubrajamo sve ono što se odnosi na način formiranja naučnih pojmova; način analize pojmovnog sadržaja; ispitivanje

logičke strukture naučnih uopštavanja – zakona i teorija; razmatranje uloge naučnih hipoteza i raznovrsnosti tipova i vrsta u naučnim istraživanjima; izgradnja pravila koja treba da omoguće što potpunije proveravanje naučnih saznanja.

U epistemološko-tehnički dio spadaju teorijska saznanja o nauci i metodama nauke (nauka) sredstvima kojima se nauka služi kako bi se prikupila empirijska građa; raznovrsni postupci i sredstva koji se koriste prilikom sređivanja i obrada podataka; tehnička pravila o organizaciji različitih oblika i vrsta istraživanja.

Naučno-strategijski deo metodologije obuhvata određivanje osnovnih, bitnih ciljeva naučne discipline i označava usmerenost naučnih disciplina. Ovim delom se artikulišu i razrešavaju odnosi međuzavisnosti razvoja naučnog saznanja o predmetu i metodu nauke.

Metodologija sportskih nauka je grana metodologije nauka, i naučna disciplina nauke o sportu. Njeni zadaci su određeni praktičnim potrebama ukupnog društvenog i sportskog života i potrebama nauke, naučnih saznanja i naučnih istraživanja sportskih pojava i procesa u društvenom životu određene zajednice. Kao opšte zadatke metodologije sportskih nauka možemo identifikovati: otkrivanje i razvijanje korišćenja metoda za sticanje naučnog saznanja o sportskim pojavama i procesima i metodama praktikovanja tih saznanja u sportu; otkrivanje, razvijanje i korišćenje metoda naučnog saznanja i naučnog istraživanja sporta kao predmeta nauke i metode

izgrađivanja i provjere teorije o sportu kao predmeta nauke o sportu i dr.¹⁴

b. Naučni metod društvenih i sportskih nauka

Naučni metod u društvenim, i sportskim naukama je način sticanja naučnog saznanja i segment načina istraživanja koje se primjenjuje u istima. On je nerazdvojni, sastavni dio njene istraživačke delatnosti, koji je srastao sa teorijskim shvatanjima nauke i razvija se u najtešnjem dodiru sa onim zadacima koje nauka treba da riješi u jednom periodu.

Naučni metod je bitan činilac načina¹⁵ naučnog istraživanja koji se primjenjuje u nekoj nauci. On je nerazdvojni, sastavni dio njene naučnoistraživačke delatnosti, on je srastao sa teorijskim shvatanjima nauke i razvija se u najtešnjem dodiru sa onim zadacima koje nauka treba da riješi u jednom periodu. Termin metod vodi porijeklo od grčke riječi „methodos“ čije je značenje put i način istraživanja; lat: *methodus*- smisljeno i plansko postupanje pri radu radi postignuća

¹⁴ Na približno sličan način, možemo definisati i metodologiju istorijskih nauka. Mirjana Gross pod metodologijom smatra teoriju o metodama koje određene nauke primjenjuju, kako bi postigle svoje saznajne ciljeve, ona upućuje istraživača u odnos između opštih metoda i metoda u pojedinim naukama u saznajnom procesu., a metodologija istorije daje opšti okvir istraživačevim ciljevima „da spozna i objasni složenost povijesnog procesa kao dijalektike prožimanja zakonitosti i slučaja, događaja, strukture i razvoja“.

Videti: Mirjana Gross, Historijska znanost, Zagreb, 1976, str. 26.

¹⁵ Pojam način u navedenom kontekstu shvatamo kao celinu preduzetih radnji i sredstava kako bi se došlo do istinitih naučnih saznanja.

nekog uspeha, istine, saznanja¹⁶. Shvatanja o metodu su jedan od bitnih elemenata osnovnog pojma neke nauke i imaju, usled toga, pored istraživačko-operativnog i konstitutivni značaj za nauku. Iz tih razloga nije rijetka pojava da u nekoj nauci postoji više metoda i različita shvatanja o najpodesnjem načinu organizovanja naučne djelatnosti, koja proizilaze iz različitih opštih teorijskih stanovišta, različite prirode problema. Naučni metod isključuje sve načine koji nemaju karakteristike naučnosti i naučne osnovanosti.

Prema shvatanju Karl Popera, metod nauke je metod smjelih i domišljatih prepostavki i oštrog njihovog opovrgavanja. Smela prepostavka je teorija sa velikim sadržajem- većim od sadašnjih teorija, koje će, prema našim nadanjima, biti njome prevaziđene. Popper ističe da naučni metod nije put koji vodi uspehu u nauci i da on nije način opravdanja naučnih rezultata nauke, već da naučni rezultati mogu da budu samo kritikovani i proveravani.¹⁷

Nejgel smatra da „primena naučnog metoda je stalna kritika argumenata u svjetlosti oprobanih kriterijuma za procenjivanje pouzdanosti metoda kojima se dobijaju podaci, i u svjetlosti kriterijuma za vrednovanje dokazne snage svedočanstva na kome su zaključci zasnovani.“¹⁸

Mirjana Gross pod metodom, u širem smislu shvata „skup intelektualnih postupaka kojima određena nauka nastoji spoznati istinu o predmetu svog istraživanja“, a u užem smislu „metoda određuje konkretne mogućnosti u pristupu predmetu i organizaciji njegova istraživanja., ona je obrazac objašnjenja, skup usklađenih

¹⁶ Milan Vujaklija, Leksikon stranih riječi i izraza, Prosveta, Beograd, 1980, str.559.

¹⁷ Popper, K., Objective Knowledge, An Evolutionary Approach, 1974. str.81.

¹⁸ Nejgel, E., Struktura nauke, Nolit, Beograd, 1974, str.10, 11.

postupaka i normi, koji omogućava rješavanje zadataka svojstvenih određenoj znanosti“.¹⁹

Prema Dr Bogdanu Šešiću²⁰ metoda je „ukupnost planskih postupaka koji čine put, način istraživanja, proveravanja i dokazivanja naučne istine“.

Prema Dr Ivanu Radosavljeviću²¹ metod je cjelina, kompleks sistematizovanih, koherentnih, međusobno povezanih i uslovljenih, konzistentnih, naučno verifikovanih saznanja i teorijski i i skustveno proverenih pravila i normi, kriterijuma i mjerila misaonih i čulno-praktičnih delatnosti i instrumenata, čijom se primenom proverava i (ili) razvija postojeće, odnosno stiče naučno saznanje.

Naučni metod ima tri osnovna sastavna djela²²:

- logički deo, sačinjen je od osnovnih pravila logičkog i istinitog mišljenja koja su jedinstvena za sve nlike. Metodologija, kao logička

¹⁹ Mirjana Gross, Historijska znanost, razvoj, oblik, smjerovi, Zagreb, 1976, str.25.

²⁰ Bogdan Šešić, Osnovi metodologije društvenih nauka, Naučna knjiga, Beograd, 1978, str.1.

²¹ Ivan Radosavljević, Hipotetičko-deduktivna metoda u istraživanju politike, Gornji Milanovac, 1996, str.7.

²²Sastavni delovi metoda su 1) logički deo- pravila i norme istinitog mišljenja kao opšti okvir i usmeritelj intelektualnih procesa u sticanju naučnog saznanja 2)epidemiološki tj. Naučno teorijski deo u kome su sadržane osnovne naučne teorijske postavke i fundamentalna saznanja određene nauke, odnosno naučne discipline, kao i kategorijalni pojmovno-terminološki sistem; 3) metodski tehnički deo koji sadrži naučni deo i praktično prverena saznanja o naučnim istraživanjima, tehnike primenom kojih se ti naučnici (metode)koriste u istraživačkoj praksi.

dr Slavomir Milosavljević, Istraživanje političkih pojava, Institut za političke studije FPN i Centar za omladinu i pionire, Beograd 1980. strana 158.

disciplina koja se bavi izučavanjem metoda, nastoji da odgovori kako se može naučno sazнати,

- epistemološki dio, metod je nužni sastavni dio svake teorije. Sve teorije, naučna saznanja, imaju svoj predmet istraživanja u koje spadaju prirodne, psihičke ili društvene pojave. Očigledno je da ovde već dolazi do znatnih razlika koje se najneposrednije izražavaju kroz kategorijalni sistem. Svaka od teorija koja se odnosi na neku od pomenutih vrsta pojava ima izgrađen poseban pojmovni sistem i sopstvenu simboliku i terminologiju. Isti termini u različitim teorijama imaju različita pojmovna značenja. Analiza nam može pokazati da se svaka od pomenutih vrsta pojava dalje unutar sebe diferencira, za svaku od njih formira se posebna teorija i poseban kategorijalni sistem, posebna pojmovna i terminološka aparatura. Za razliku od prvog djela koji je indentičan za sve oblasti naučnog saznanja, u ovom djelu su razlike veoma velike,

- metodsко-tehnički dio, sadrži metode i tehnike (instrumente i postupke) kojima se stiču naučna saznanja.

Dr Bogdan Šešić klasificuje naučne metode i metodske postupke na :

1) Posebne naučne metode i naučni postupci;

2) Opšte naučne metode i

3) Osnovne opšte metode društvenih nauka.

Prema toj klasifikaciji, posebne naučne metode i naučni postupci su:

(1) Analitičko-sintetička metoda;

(2) Metode apstrakcije i konkretizacije;

(3) Metode generalizacije i specijalizacije;

(4) Metode klasifikacije;

(5) Metode indukcije;

(6) Dedukcija kao metod saznanja

Glavne opšte naučne metode su:

(1) Statistička metoda;

(2) Metoda modelovanja;

(3) Analitičko-deduktivna metoda.

Kao osnovne opšte metode društvenih nauka, Bogdan Šešić smatra:

(1) Pozitivističke metode;

(2) Metode razumevanja;

(3) Komparativni metod;

(4) Metod idealnih tipova;

(5) Metodološki strukturalizam i funkcionalizam;

(6) Dijalektičke metode²³

Dr Slavomir Milosavljević i Dr Ivan Radosavljević naučne metode klasifikuju na :

- 1) Osnovne metode naučnog mišljenja i istraživanja ²⁴ u političkoj nauci,
- 2) Opštenaučne metode²⁵,
- 3) Osnovne metode²⁶,
- 4) Opštenaučne metode²⁷,
- 5) Posebne metode pojedinih grupa nauka²⁸,
- 6) Metode prikupljanja podataka²⁹,

²³Bogdan Šešić, Osnovi metodologije društvenih nauka, Naučna knjiga, Beograd, 1982, str.69-195.

²⁴ Dr Slavomir Milosavljević- Dr Ivan Radosavljević, Osnovi metodologije političkih nauka, Službeni glasnik, Beograd, 2006, str.214- 254.

²⁵ Navedeno delo str.255- 308,

²⁶ Navedeno delo str..55.

²⁷ Navedeno delo, str.55.

²⁸ Navedeno delo str.55-56.

7) Metode obrade podataka³⁰.

Opštenaučne metode se primenjuju u istraživanju svih vrsta pojava, nejednako su upotrebljive za različite predmete istraživanja. Osnovne metode (analiza-sinteza, indukcija – dedukcija, specijalizacija – generalizacija, apstrakcija – konkretizacija) se na svojevrstan način različito primenjuju u istraživanju pojava svih vrsta.

Osnovni načini sakupljanja podataka su za istraživanje svih vrsta pojava – i u skladu sa tim i sve tehnike, u načelu isti. Ispitivanje, posmatranje, eksperiment – nesumnjivo se mogu koristiti u istraživanjima svih vrsta pojava – ali su rezultati različite validnosti i pouzdanosti. Zato u nekim, prvenstveno, u prirodnim naukama, eksperiment i posmatranja imaju prednost nad ispitivanjem. U drugim, u društvenim naukama, ispitivanje se ne može zanemariti, dok pravi laboratorijski eksperiment nije moguć itd.

Razlike se javljaju i u postupcima i instrumentima istraživanja. U nekim prirodnim naukama primena specijalnih tehničkih aparata ili upotreba određenih preparata nužan je uslov za istraživanje, a u društvenim naukama neposredno opštenje, komuniciranje između ljudi i nezamenljivo je sredstvo sticanje naučnog saznanja.

Možemo reći da priroda i karakteristike pojedinih pojava, kako društvenih, tako i sportskih, prilikom istraživanja uslovljavaju primenu nekih zajedničkih metoda, ali i nekih specifičnih posebnih i specijalnih, kao i da specifičnosti, posebnosti i specijalnosti naročito se manifestuju u epistemološkom i metodsko-tehničkom (organizaciono tehničkom) delu naučnog metoda. Jedna metoda

²⁹ Navedeno delo str.56.

³⁰ Navedeno delo, str.56.

naučnog istraživanja može imati više tehnika istraživanja, a što je izraženo kod metoda prikupljanja podataka. Primer je ispitivanje, koja ima više tipova i tehnika. To nam, imajući potrebe ovog rada, ukazuje da metodi istraživanja mogu da imaju više modaliteta, a što u načelu, zavisi i od vrste naučnih istraživanja.

Sve naučne metode možemo klasifikovati po osnovu raznih kriterijuma. U metodologiji društvenih i sportskih nauka, najčešće su prisutni kriterijumi klasifikacije po osnovu opštosti i osnovanosti metoda, upotrebljivosti, pripadnosti predmeta istraživanja i metoda određenim naukama, naučnim disciplinama, po kriterijumu prikupljanja, sređivanja i obrade podataka, po kriterijumu zaključivanja o prikupljenim podacima, po kriterijumima nastanka-izvođenja teorija, i po drugim kriterijumima.

U naučnoj teoriji i empiriji prilikom izučavanja naučnih metoda uočavamo da postoje:

1. metod(e) nauke,
2. metode naučnih istraživanja i
3. osnovne metode sticanja saznanja, kako nenaučnog tako naučnog (analitičkosintetičke metode).

Metod nauke je sastavni činilac svake nauke kojim se obezbeđuje relativno istinito saznanje o predmetu nauke. Ovaj deo nauke određen je predmetom nauke, njegovim svojstvima, strukturom i odnosima, odnosima i razvijenošću nauke i njenog metoda u određenom vremenskom periodu. Predmet nauke i metod nauke su u svom razvoju u odnosima međuzavisnosti. Naime, ukoliko je istinitije,

obimnije i preciznije saznanje o predmetu, to su i uslovi razvoja metoda povoljniji; što je metod nauke razvijeniji to je razvoj saznanja o predmetu dinamičniji. Bitno svojstvo odnosa između predmeta i metoda nauke je dinamika. Ubrzaniji i potpuniji razvoj predmeta postavlja sve veće zahtjeve metodu otkrivanjem novih problema. Metod otklanja metodske prepreke i nedostatke u naučnom razrešavanju problema i istovremeno ukazuje na nove probleme i predmeta i metoda.³¹

Metod nauke sastoji se iz koncepcija, postavki i principa, konceptualizacije istraživanja, izrade projekta istraživanja i njegove provjere, metoda svih vrsta, a naročito tehnika, instrumenata i postupaka u prikupljanju, obradi i interpretaciji podataka, adaptiranih, pridobijenih zahtevima svojstava i strukture predmeta. U naučnoistraživačkoj praksi potvrđeno je da: a) metod - metodi istraživanja moraju odgovarati karakteristikama predmeta; b) metod istraživanja nauke mora obuhvatiti metode svih naučnih disciplina; c) se isti metod adaptira svakom pojedinačnom istraživanju specifikacijom i konkretizacijom principa i pravila metoda.

Metod(i) naučnih istraživanja bitan je instrument istinskog naučnog saznanja,³² procedura koju čine dva bitna dela: a) principi i pravila

³¹ (1) Milić, Vojin: Sociološki metod, Nolit, Beograd, 1978, str. 24, 28.

(2) Pečujić, Miroslav: Metodologija društvenih nauka, str. 7, 8.

(3) Nejgel Ernest: Struktura nauke, Nolit, Beograd, 1974, str. 1, 421.

³² (1)Pejčić, Bogdan: Metodologija empirijskog istraživanja, str. 86 (citiran Rajz Mils: O ekstremnom empirizmu)

(2) Šešić, Bogdan: Osnovi metodologije društvenih nauka, str. 12, 101-116, 128.

(3) Vujević, Miroslav: Uvođenje u znanstveni rad, str. 19.

(4) Milić, Vojin: Sociološki metod, str. 16-17.

metoda; b) faktička primena metode. Nema sumnje da su moguće razne situacije u primeni metode, počev od pogrešnog izbora metode i tehnike, preko površnog poznavanja metode kao saznajnog sistema, neiskustva i kritičnosti u primeni, do mehaničkog i nekreativnog ponašanja u primeni. Upravo zato postavljaju se dva bitna zahteva: a) dovoljno znanja o metodu i predmetu istraživanja; b) savesna i kreativna primena metoda kao naučne procedure istinitog naučnog saznanja koja omogućava potpune, tačnije, istinitije naučno saznanje o predmetu i obezbeđuje usavršavanje metoda istraživanja i metoda nauke.

Većina naših autora sa prostora bivše SFRJ smatra da strukturu naučne metode čine tri bitna dela, mada se uočavaju određene razlike u tumačenjima:

- 1) Logički deo, što znači da naučni metod mora da bude izuzeteno logičan i smislen odnosu uskladenost zahtjeva metoda i logičkih pravila: a) prvo se mora izvrši izbor logike čija će se pravila poštovati;
2. Epidemiološki dio obuhvata pravila metoda koja moraju biti zasnovana se na saznanjima o predmetu nauke, na saznanjima verifikovane naučne teorije i na saznanjima metodologije, kao i na saznanjima naučnoistraživačkog iskustva;
3. Metodsko-tehnički dio sadrži strogo utvrđene norme procedure u primjeni i faktički operativno povezuje sadržaje logičkog, epidemiološkog i tehničkog dijela, koji se sastoji iz operacionalizovanih postavki metoda i tehnika metoda. Opštepoznato je da se jedna

metoda, kao primjer uzećemo ispitivanje, koje se zasniva na nekoliko principa i odredaba koje važe u svim situacijama primjene i proučavanja metoda ispitivanja, ali je, takođe, opšte poznato da ona ima više vrsta, više tehnika, instrumenata i postupaka, kao i razne vrednosti doprinosa naučnom saznanju. Tehnika naučnog istraživanja, kao bitnog činioca naučnog metoda istraživanja, sastoji se iz: 1) postupaka u: a) izradi, b) primjeni instrumenata za prikupljanje podataka, c) ocjeni, obradi i interpretaciji podataka; 2) instrumenata koji se primenjuju u istraživanju. Svi nedostaci instrumenata i postupaka neposredno se odražavaju na naučna saznanja.

c. Odnos metodologije i metodike u društvenim i sportskim naukama

Pojam metodike u postojećem naučnom fondu u pojedinim naukama i naučnim disciplinama poodavno je definisan i veoma često korišćen. Međutim, uočava se, nažalost u naučnom fondu i praksi, da se metodologija i metodika ne razlikuju uopšte ili se nedovoljno razlikuju. Stoga ćemo u bitnim crtama razmotriti bitne odredbe metodologije i bitne odredbe metodike i uporedimo ćemo ih. Naime, svojstveno je svim zbivanjima u društvu, prirodi i sportu, i dr., da nastaju u neko vreme, na nekom prostoru,, odigravaju se i izazivaju neke efekte na više mogućih načina. Neka zbivanja se odigravaju stihijski, druga spontano, treća korišćenjem nekih racionalnih metoda delovanja.

Naučna metodologija bavi se metodama strogo definisanog procesa - metodama naučnog saznanja, svim aspektima naučnog istraživanja

kao opšteg i osnovnog metoda sticanja naučnog saznanja. U odnosu na metodologiju, metodika se bavi proučavanjem metoda uticaja i delovanja u praktikovanju pojave, promene ili stvaranja određene pojave. Istraživanja u okviru metodike su samo jedan od praktičnih instrumenata delovanja na pojavu. Naučna metodologija istražuje kako doći do istinitog saznanja o pojavi, procesu. Metodika istražuje i instruira kako uticati na pojavu ili proces, odnosno kako stvoriti novu pojavu- proces, pri čemu ona koristi naučna i metodološka saznanja i transformiše ih u metode uticanja i praktikovanja. Time se metodika javlja kao korisnik nauke odnosno metodologije. Istovremeno, metodika se javlja i kao predmet nauke - metodologije i kao izvor saznanja nauke - metodologije. Suštinska veza između metodologije i metodike ostvaruje se stimulirana bitnim svojstvom primenljivosti nauke - metodologije. Metodika omogućava da se naučna saznanja praktikuju.

II PARADIGMATSKI PRISTUP ISTRAŽIVANJU ISTORIJE SPORTA

1. Problemi naučnog definisanja istorije

Obzirom na navedenu temu i definisan predmet ove naučne monografije, nužno je ovim podnaslovom ukazati na osnovna shvatanja istorije u raznim istorijskim periodima. U tom kontekstu, imajući u vidu odredbe naučnosti i pravila naučnog definisanja, istražićemo i jedan broj karakterističnih definicija istorije iz raznih perioda razvoja ljudskog društva, na osnovu kojih se mogu uvideti odn. utvrditi osnovni pristupi prilikom definisanja istorije, kako u bližoj, tako i daljoj prošlosti. Analizom ćemo obuhvatiti period od helensko-rimskih autora, pa do savremenih definicija.

„Termin „istorija“ potiče od grčke rječi (*istoria*) koja znači: ispitivanje, ispitivanjem dobiveno znanje, obaveštenje, nauka, opisivanje i pripovedanje. U starogrčkim tekstovima termin istorija javlja se u značenju: ispitivanje i izveštaj o rezultatu ispitivanja u obliku poetske priče ili tačnoga opisa određene stvari. Važno je spomenuti i termine istor (svjedok, znalac, vještak), istorikos (istoričar, istorijski), istoreo (ispitivati, pitati, motriti, opaziti, saznati, dozнати, iskusiti što se ispitalo i doznaло, napisati, pripovjedati). Grčki termin „istorija“ prešao je posredstvom latinskog jezika u gotovo sve evropske nacionalne jezike. U klasičnom latinskom jeziku pojam „istorija“ znači isto što i u grčkom a najviše se upotrebljava u smislu neposrednog posmatranja i izveštaja o tom posmatranju. U starom, a uglavnom i u srednjem vjeku termin „istorija“ još nije označavao prošla dešavanja.

Bio je statičan, obuhvatao je mali vremenski raspon i šta više, nije se morao odnositi samo na ljudsku djelatnost. U srednjem vjeku naziv „hronika“ postao je glavni termin u značenju evidentiranja događaja, pričanja o prošlosti i sadašnjosti. Taj pojam za razliku od grčkog pojma „istorija“ uključuje element vremena. Uz hronike u srednjem vjeku su bile zastupljene i biografije- „vitae“ (izveštaji o prošlosti) i događaji-gesta. Termin „istoriae“ upotrebljavao se rijetko za prošle događaje izuzevši „svetu“ istoriju u Starom i Novom zavetu. U 16 vjeku u vrijeme renesanse nestaju hronike. Kritičko gledište prema istorijskim izvorima, i prvi koraci prema istoriji kao nauci uzrok su novog shvatanja termina „istorija“ u značenju prošlih događaja, (res gestae) i izveštaja o tim događajima (istoria rerum gestarum).

U starom i srednjem veku istoriografija je bila vrsta književnosti ili je imala praktični značaj pouke. Grčka istoriografija je jednim svojim djelom opisivala određene događaje bez pokušaja utvrđivanja njihovih uzroka ili njihove ocjene. Bila je to tzv. narativna istorija , koja je samo pričala o političkim događajima i odgovarala jedino na pitanje: šta se dogodilo. U Grčkoj se rodila i pragmatička-poučna istorija kojoj je bio cilj da čitalac nauči nešto iz prošlosti u praktične svrhe. Heredot se bavio bližom prošlošću a posebno savremenim događanjima svoga doba. Sa Heredotovom „Historijom“ prvi put se pojavio pojam događaj a činjenice su u osnovi prestale postojati samo kao mitske kategorije. Heredot je opisivao događaje koji su doveli do grčko-persijskog rata i sam rat. Događaje je shvatao kao djelove jedinstvenog toka u kom svaki ima svoje mesto. Njegov opis savremenih događaja od strane samih učesnika ili neposrednih

posmatrača (narativna istoriografija) ostavio je veliki uticaj na istoriografiju sve do 17 veka. Njegova istorija je suštinski istorija grčko-persijskih ratova. Njegovo shvatanje istorije polazi od stanovišta da je sva istorija rezultat božanskog poretka, čije se ograde ne mogu nekažnjeno prekoračiti. Herodot je glorifikovao ujedinjenu Grčku u borbi protiv Persijanaca. Pobjedu Grčke nad Persijancima nije objašnjavao mitski, već sa uočenim uzrocima: boljom opremom, oružjem taktikom i vođstvom.³³ Tukidid je opis savremenih događanja smatrao kao najvrednije dostignuće istorije. On je odbacio legende, naraciju i isticao je ljudske akcije kojima je dao racionalno objašnjenje i koje treba da imaju poučnu ulogu. U svom delu, Spis o ratu Peloponežana i Atinjana, on kritički rasuđuje i izlaže proverene činjenice. Za događaje čiji je savremnik, koristi se podacima obadvije zaraćenih strana, ispituje učesnike, nastoji da hronološki bude što precizniji, svoje stavove potkrepljuje govorima državnika i vojskovođa, i upoređuje razne izvore. Tukidid daje prikaz pomorskih dejstava Atine i njene namere da zagospodari Jonskim morem i prigrabi pomorsku trgovinu od Korinta do Sparte. On ističe značaj kontrole pomorskih komunikacija radi ostvarivanja uticaja u pomorskoj trgovini. Prvi piše o grčkoj i persijskoj taktici, a drugi o strategiji i taktici peloponeskog rata. Njegova istorija se svodi na pitanje državnih interesa i moći i on je bio preteča političke istorije. On je istoriju shvatao kao pouku za buduću političku akciju. Istraživao je uzroke događaja i odnose političkih snaga u državnim

³³ T.R. Clover, Herodotus, Cambridge, 1924, F. Focke, Herodot als Historiker,, Stuttgart, 1927.

interesima, u političkim strankama.³⁴ Sirijac Lukijan u svom delu „Kako se piše istorija“ je razradio Tukididova shvatanja o smislu istorije kao pouke za buduće društvene akcije. Po njemu, istoričar treba da bude neustrašiv, nepodmitljiv, sloboden, prijatelj istine i otvorene riječi, čovjek koji kaže, hljeb u hljebu, vino u vinu, koji iznosi ono što se dogodilo. Iсториографija u antici najčešće je bila rezultat sopstvenih iskustava, grana govorništva a služila je uglavnom za pouku o ljudskim vrlinama i manama, patriotizmu, o ratnoj i političkoj veštini. Na njen pragmatički cilj ukazuje i sam naziv Klio, koji potiče od pojma glorificirati, poštovati.

Rimska istoriografija kao obrazac je koristila grčku istoriografiju, pri čemu je posebno naglašenu ulogu imala povezanost sa prošlošću, kult predaka, te je iz tih razloga istorija Rimljana bila veći uzor nego Grcima. Senatori su zapisivali važnije državne događaje, imena vrhovnih magistrata, znamenje, po godinama, stvarajući tako rimsku analistiku. Nepristrasnost rimskih istoričara nije bila kao kod grčkih istoričara. Naime, rimska istoriografija je događaje prikazivala u skladu sa određenim političkim i porodičnim interesima. Gaj Julije Cezar je istoriju pisao na osnovu svojih izveštaja kojim je Senatu opravdavao svoje postupke. Na sažet i jasan način, on je opisivao svoje vojničke podvige. Njegova najznačajnija djela su Galski rat i Građanski rat. Poznat je pored ostalog, po ratovima, ofanzivnom strategijom uništenja, brzini pokreta, originalnosti rješenja u datim situacijama. Cezar je vjekovima bio uzor piscima ratne istorije. Tit Livije je primjer istoriografije, koja se shvatala kao grana književnosti,

³⁴ Tukidid, Peloponeski ratovi, prevod sa grčkog S. Telara, Zagreb, 1957; J.N. Finley, Thucydides, Cambridge, 1942.

koju su ljudi slušali i čitali kao tragediju, ep i koja je imala posebnu ulogu u razvijanju patriotskih osećanja. Tukididov sledbenik Gaj Salustije Krisp, kao i Tukidid, je pisao na osnovu svog ličnog političkog iskustva. Svoje znanje istoričara potpuno je podredio svojim političkim ciljevima. Za njega je istorija grana etike, koja je sastavni dio govorištva. On je pratio propadanje rimske republike, uveren da su moralni faktori osnovne pokretačke snage istorije. Tacit je smatrao da istoriju usmerava sudsudbina a sami pojedinačni događaji zavise u osnovi od ljudskih strasti.

Srednjevekovnu istoriografiju uglavnom su pisali sveštenici, često po nalogu velikaša. Zadatak istoriografije bio je da otkrije tragove božje intervencije u istorijskim zbivanjima, da pomogne svojim savremenicima da se služe iskustvima svojih predaka, da pruži obaveštenja o prošlim događajima i da čitaocima omogući užitak i zabavu. Za taj period su karakteristična neneaučna shvatanja istorije koja su u osnovi religijsko- dogmatska shvatanja istorije. Takvo je na primer, Avgustinovo shvatanje istorije kao borbe između boga i đavola i kao procesa ostvarenja „božjeg carstva na zemlji“. Mada je, kao što tvrdi Maks Šeler, tačno da je religijska antropologija ona osnova na kojoj je Avgustin izgradio svoju filozofiju istorije, ipak se moramo složiti sa kritičkim sudom E. Trelča o shvatanjima Eusebija, Hijeronima i samoga Avgustina. Taj sud glasi: „Oni su naivni filozofi istorije....dogmatičari, koji za svaki događaj skiciraju okvir čudesa i istorijsko-sholastičku konvenciju antike.“³⁵ Nesporan je veliki uticaj Avgustina, koji se prostirao kroz vjekove na sva učenja naročito katoličkih doktrinara i teologa, predstavljajući jedan određeni

³⁵ E. Troeltsch, Der Historismus und seine Probleme, Tübingen 1922, p.15.

viševjekovni pravac, takozvani avgustinizam sve do danas. Prema Avgustinu postoji nepomirljiva borba između dva suprotna carstva 1) „civitas terrena ili diaboli“ („zemaljska država ili država đavola“) i 2) „civitas dei“ („božanska država“). Tako se može konstatovati da se Avgustinov religijsko-mistički pogled nalazi u delima gotovo svih sholastičara. On je, što je zaista iznenađujuće, jeste njegov uticaj na Lutera i na reformaciju, mada je Filip Melanhton prozreo veliku opasnost njegovih ideja po reformaciju, a u prilog jačanju papstva i katoličke crkve. Uvidjevši to, Melanhton je 1577. sazvao Sinod protestantskih teologa u Štetinu ustanovivši da „isceljujuća snaga caritas“ za ljudsku volju nije ograničena već znači i „caritax“ za ispunjenje zakona što je krajnje nazadno i negativno. Avgustin je uticao i na Kalvina i čak se navodi u nekim podacima da je Kalvin više od 4000 citata Augustina usvojio u svojim djelima.

Vrlo je karakteristično da su neki francuski mislioci (Fenelon, Bosie, Malbranš) tvrdili da između misli velikog metodologa Dekarta sa njegovim principom „cogito ergo sum“ i Avgustinovog principa „si non esses, falli non posses“ postoji određena povezanost. Istina oni su tvrdili da Dekart to nije mogao znati. U XX veku bitne ideje Avgustina propagirali su Blondel, specijalno Max Šeler u svojoj filozofiji realigije, što se vidi naročito u „primatu ljubavi“ i u teoriji podjele duše na „sveznajuću, voljenu i dušu koja voli.“³⁶ Izidor iz Seville je smatrao da Rimsko carstvo kao svjetska sila više ne postoji i da ga je zamenila crkva, te je izvršio periodizaciju istorije na šest svetskih doba. On je sledbenik antičke tradicije u istoriji a posebno

³⁶ O Avgustinu v: Handbuch theologischer Grundbegriffe, Band 1. Str. 172-178 Munchen, 1970; v. Filozofskaja enciklopedija, 1. Str. 17, Moskva 1960.

kad se ima u vidu njegovo shvatanje istorije kojom se dolazi do istine. On naglašava da pojам istorija vodi poreklo od grčke rječi „videti“, znati a što znači da priče o tome šta se videlo i znalo da je istina i da zato to mora biti izveštaj svedoka samih događaja. Istoričar može pisati samo na osnovu ličnoga iskustva, a za interpretaciju prošlosti se mora zadovoljiti kompilacijom i prepisivanjem dostupnih dela.

U srednjem veku su nastala i brojna istoriografska dela tzv. Origones (origo gentis- poreklo naroda) kojim se pisalo o Gotima, Francima, Anglosaksoncima, i drugima, sa namerom da se tim narodima podigne ugled. Pored toga, u ovom periodu javili su se i istorijski zapisi tzv. anali koji su sve do osamnaestog veka imali uticaj na istoričare, koji su svoje teme, građu, izlagali po godinama a ne po problemima. Za ovaj period karakteristični su i životopisi svetaca, vladara, među kojima posebno mjesto zauzumaju životopisi Karla Velikoga i sveštenika Einharda. Pored toga javljaju se i gesta (dela., čini) kojima se piše o aktivnostima raznih ličnosti, koje su slijedile jedna za drugom na nekom položaju, o junacima krstaških ratova, o ličnostima država, pokrajina ili gradova.³⁷ Iz tog perioda su značajni autori-Giovanni Vilani, Enej Silvija, Silvija Piccolomini, Karlo Veliki (autobiografija), Ivan Malala, Ibn Haldun i dr. U arapskoj istorijskoj misli Ibn Haldun (1332-1406) je postavio teoriju cikličnog kretanja istorije. Objasnjenje istorijskih događanja je tražio u ljudskim odnosima. U čuvenoj Mukademi, Ibn Haldun definiše osnovne zakone istorijskog razvoja određivanjem principa kojih se istoričar

³⁷ Videti: Mirjana Gross, Historijska znanost, razvoj, oblik i smjerovi, Zagreb, 1976, str. 44- 64.

mora pridržavati ukoliko želi da njegova istraživanja i izlaganja istorijskih događaja budu objektivna i istinita. Ibn Haldun je u istraživanju istorije koristio komparacije čime je uočavao određene sličnosti i razlike u određenim događanjima³⁸.

Prvi pomaci prema istoriji kao nauci učinjeni su u periodu od 16 do 18 vjeka, u tzv. periodu humanističke istoriografije, Najpoznatiji predstavnici iz tog perioda su bili Leonardo Bruni, Flavijo Bionda, Lorenc Vala, Nikolo Makijaveli, Žan Boden i drugi. Makijaveli je priznat kao izraziti politički pisac, osnivač „moderne istorije o politici“³⁹ ne samo zbog poznatog djela „Vladalac“ već i zbog svojih istorijskih spisa, kao što je istorija Firence. On je istoriju shvatao kao nauku o državi i o zakonima razvitka. Makiaveli je smatrao da se u istoriji krije jedan kamen mudrosti, jedna dobro čuvana tajna političkog uspeha, jedno iskustvo za sva vremena koje treba samo znati iz nje izvući, da saveti istorije više ili manje sigurno vode ka političkom uspehu. Njegov istorijski značaj je dvostruk. Prvo, on se ogleda u shvatanju da je vladavina najbolja forma države: i da istorija to treba i da dokaže. Drugo, ako država propada onda je jedino rešenje u vladaocu koji treba da upotrebi sva sredstva kako bi se država odbranila od egoističkih interesa masa.⁴⁰ Po Bodenu, istorija je nauka o zakonima istorijske evolucije na koju utiču primarno geografski uslovi, klima, formirajući različite tipove svojstava kod

³⁸ H.Sušić, *Metodološke postavke istorije u djelu Ibn Halduna*, Prilozi za orijentalnu filologiju XVIII-XIX, 1968-1969, Sarajevo 1973, str.53.

³⁹ Isto, str.58.

⁴⁰ Nikolo Makiaveli, I principe (Vladalac), Izdanje knjižare, 1931.Bograd; Jovanović Slobodan, Makiaveli, Beograd, 1907.

raznih naroda, te otuda i specifičnost razvoja istorije pojedinih naroda. Time je Boden iskazao stavove, koje je pre njega zastupao Ibn Haldun a razradio Monteskje. U pogledu istorijskih istraživanja poznato je njegovo delo- Metode lakog saznanja izučavanja istorije.⁴¹ On je isticao da se u istorijske probleme ulazi postepeno, uz nužnost kritike istoričara i pisaca izvora. Boden je bio protivnik antičke i srednjevekovne koncepcije da je istorija grana govorništva, gramatike, teologije, filozofije. Njegove ideje o progresu čovečanstva nisu samo zamisao o višim stupnjevima, o sve boljoj perspektivi čovečanstva već istovremeno i razbijanje iluzije o nekim prošlim vremenima visokog nivoa egzistencije kulture. Istorija po Bodenu je nauka o progresu čovečanstva, on zastupa istorijsko-metodološko načelo evolutivnosti.

Definisanje istorije u novijim vremenima označavaju prekretnicu misli o istoriji, jer su shvatanja o istoriji koja su bila zasnovana na religijsko- mističnom i dogmatskom odbačena novim pristupom, novim idejama i novim odnosom prema istorijskom metodu, kojima se istorija shvata kao nauka. Volter sa svojom „Filozoffijom istorije“ i „Razmišljanjima o istoriji“ i „Eseji o običajima i duhu naroda“ je izložio progresivne i revolucionarne ideje u oblasti istorije. Trajna vrednost njegovih teza su ideje o nužnosti da istorija bude nauka o istoriji kulture; da je zadatak istorije izgradnja filozofije istorije; ideja o istoriji kao nauci o izučavanju nauka, ekonomskih pojava, umetnosti; da je istorija usko svedena do sada bila na evropocentrizam i da istorija treba da izučava istoriju Kine, Indije, arapskih zemalja i naroda. Volter je prvi upotrebi termin „univerzalna

⁴¹ Metodus ad faciliem historiarum cognitionem, Aalen 1967, 1.izd. Paris.

istorija (historie univreselle)“ i u nauku uveo pojam filozofija istorije. On je napustio dotašnji hronološki red opisivanja događaja, detaljan opis bitaka i državnih poduhvata koji je dotada bio osnovni pristup u istoriografiji i iz mnoštva događaja je pokušao da izdvoji ono što je bitno i tipično. Monteskje je smatrao da se celokupna istorija kreće i evoluira zakonito. Istorija je, na osnovu ovih njegovih ideja, nauka o istoriji čovječanstva kao zakonitog proces nezavisno od Boga. Posebnu pažnju privlače ideje Monteskjea u delima „Razmatranja o razlozima veličine Rimljanja i njihove propasti“ u „Persijskim pismima,“ „O duhu zakona“. ⁴² Justus Mozer je naglašavao pragmatičku svrhu istorije, poučnu stranu, kojom će se čovjek iz naroda naučiti kako da u toku mnoštva društvenih i političkih promena održi svoju slobodu i imovinu. On je sistematski pisao istoriju ustavnih uređenja, uprave i socijalne strukture, dokazivao povezanost ekonomске i političke sfere u jednom narodu. Istoriju je posmatrao kao celinu prožimanja društvenih i ekonomskih pojava i njihove uticaje na društvene na klase u istorijskom procesu. On je uveo i novine u kritiku istorijskih izvora. Dotada, istoričari su se pretežno zadržavali na spoljnoj kritici a Mozer je prišao i unutrašnjoj kritici izvora odnosno dokumenata u odnosu prema istorijskim činjenicama. Vasilij Nikitič Tatiščev istoriji je pristupio pragmatički, sa stanovišta potreba političkih interesa u doba reformi Petra I u Rusiji. Istorische pojave nije objašnjavao božjom voljom, već psihološkim motivima velikih ličnosti i potrebama društva koje je poistovetio sa državama. On je istoriju shvatao kao napredovanje

⁴² V. Montesquieu, Charles de Secondat: O duhu zakona, prevod D. Pejović, str. 155-182. Zagreb, 1982.

razuma i prosvećenosti. Prvi je ruski istoričar koji se bavio istorijskom kritikom, klasifikacijama ruskih srednjevekovnih izvora prema njihovoj verodostojnosti i njihovom komparativnom analizom.⁴³ Pored njega, istorijom su se bavili i Mihailo Vasiljevič Lomonosov, Mihailo Mihailovič Ščerbatov, Nikolaj Mihajlovič Karamazin i drugi. Kant je istoriju definisao kao nauku čiji je centralni predmet država. Taj svoj sud zasnovao je na ideji da su pokretačke snage istorije u borbi suprotnosti između ljudskih individualnih osobina (specijalno interesa pojedinaca) i dužnosti za društvenim uređenjem. Ovu protivurečnost jedino može rješiti država po Kantu. Njegova ideja o centralnom predmetu istorije – o državi, koju je Kant zamišljao kao vrhunsku vlast naroda, nije originalna jer je nesporan uticaj Rusovljevih ideja o narodnom suverenitetu. Neki autori smatraju da je Kant pozitivno sagradio koncepciju o istoriji kao nauci sa naglaskom prema izučavanju antagonističkih suprotnosti u društvu, ali se istovremeno konstatiše da nije ni pomenuo klasnu borbu kao centralnu dinamiku istorijskog razvoja. Njegova misao u ovoj sferi opterećena je teškim feudalnim pokušajem Njemačke države da se izgradi buržoaski ideal ustavnog uređenja i kapitalističkog društveno-ekonomskog uređenja u cjelini.⁴⁴ Herder smatra da istorija ima zadatak da proučava društvo kao produžetak evolucije prirode. Tako je Herder tvrdio da se evolucija odvija po prirodnim zakonima bez nekih natprirodnih sila. Razvitak naroda

⁴³ V.E. Ileriški- A. Kudrevcjeva., Историографий истории СССР древнейших времен до великой октябрьской социалистической революции Москва, 1961, 284- 6; Г.В. Plehanov, Istorija ruske društvene misli, Sarajevo, 1974, II, 57-8.

⁴⁴ E.Kant, Zum ewigen Frieden, 1975. Bogo Grafenauer, Struktura in tehnika zgodovinske vde, Ljubljana 1960; Vladimir Filipović, Klasični nemački idealizam, Kant Imanuel; str. 16-45, Zagreb, 1982.

predstavlja mnoštvo karika, tako da svaka ima svoju privezanost za prethodnu kariku, a uperene su ka najvišem stepenu – ka humanosti. Istorija je progresivna evolucija ka humanosti. Stoga je u prvi plan života društva isticao kulturu kao stimulans razvitka društva. Veliki uticaj, sve do danas imaju njegove ideje-da su prostor i vрjeme iskustveni pojmovi.⁴⁵

Hegel je definisao istoriju kao nauku koja izučava zakoniti proces razvoja čovječanstva od nižih ka višim stupnjevima. Takav razvoj je po Hegelu progresivan, zakonit, a nikako haotičan. Hegel je odričao ili prenebregavao u potpunosti primat istorijske prakse, jer bi time demantovao, negirao svoju centralnu idealističku ideju o primatu ideje i otelovljenju apsolutnog duha. Po njemu su van istorije svi slovenski narodi i gotovo svi narodi Afrike, Azije i, nasuprot tome, veličao je germanski narod. Ovu svoju tezu izvodio je iz svoje ideje da je istorijski progres u saznanju slobode. Kao i kod Kanta, i kod Hegela razvoj države je osnovni sadržaj istorije. On iz istorije izbacuje sve narode koji nisu aktivno učestvovali u razvoju države, potomke klasičnih naroda Istoka, Afrike, Amerike, slovenske narode.⁴⁶ Ranke zauzima posebno mesto u izučavanju istorije, kao i u opredelenju da se istorija definiše kao nauka. Svojom definicijom, Ranke smatra da je istorija nauka koja istražuje „ono što jeste, što je bilo“ time ističući objektivnost „istorijskih istraživanja i samih istraživača“. Međutim, tom principu nije bio dosledan, jer je, s jedne strane branio romantičarsku „mirnu evoluciju“ kao dinamiku istorije,

⁴⁵ W. W. Dobbek, Johann Gottfried Herder, Weimar, 1950.

⁴⁶ Za razliku od Hegela, Herder jesmatrao da se u slovenačkim narodima krije pokretačka snaga budućeg razvoja kulture i slobode,

Videti, : Mirjana Grooss, Histrorijska znanost, razvoj, oblik i smjerovi, Zagreb, 1976, str.79..

a, s druge strane, glavni objektiv istraživanja je bila za njega država, čak je interpretirao kao delo „božje promisli.“⁴⁷ Ranke opisuje niz istorijskih činjenica, zbivanja, specijalno političke događaje, saznanja o državi izlaže komparativno i literarno na bazi brojnih podataka, ali samo opisujući ih, ne istražujući njihovu istorijsku etiologiju. Fustel de Kulanž svojim tezama o istoriji kao nauci koja izučava primarno društvene odnose je iz istorije isključio pragmatizam i spekulaciju. Državu i ustav smatrao je rezultatom društvenih prilika i za njega država nije bila pokretačka snaga istorije kao kod nemačkih istoričara.. Pored ove ideje on je zastupao i tezu o „političkoj nespristrasnosti“ u istraživanju; tezu o „idejama naroda“ kao pokretačima istorijske evolucije.⁴⁸ Ogist Kont je smatrao istoriju delom sociologije, da se istorija bavi kolektivnim snagama, organizacijom grupa a ne velikim ličnostima, da istorija istražuje društvenu okolinu, koja je osnov istorijskih događaja. On je posebnu pažnju obratio problemima sistematizacije i klasifikacije u naukama, da treba srediti činjenice koje istoričar nalazi u izvorima. sa zadatkom da otkrije zakone društva. On je tvrdio da je istorijski metod dio sociološkog metoda.⁴⁹ Emil Dirkem je smatrao da istorija u proučavanju društvene stvarnosti treba da igra ulogu koju ima mikroskop u proučavanju fizičkog svijeta. U knjizi o vaspitanju i sociologiji⁵⁰. Dirkem je tvrdio da jedino istorija može prodrijeti ispod površine sadašnjeg sistema vaspitanja, da jedino ona može pokazati

⁴⁷ Lepold Ranke, Srbija i Turska u XIX veku, Beograd, 1892.

⁴⁸ Fustel de Kulanž Antička država, Beograd, 1956.

⁴⁹ Ogist Kont, Kurs pozitivne filozofije, Dva uvodna predavanja, Beograd, 1962.; Lešek Kolakovski, Filozofija politilizma, Beograd, 1972, str. 79- 106.

⁵⁰ Emil Dirkem, Education and Sociology, Nev York, The Press of Glencoe inc., 1956, p. 153.

od kojih je elemenata on obrazovan, od kojih uslova zavise svaki od tih elemenata i način na koji su oni međusobno povezani, da samo istorija može otkriti uzroke i posledice iz kojih sadašnji sistem vaspitanja proizilazi. Neki autori kao Evans Pricard, La Kapra su smatrali da je Direkem neistoričan, aistoričan, jer se njegov rad oslanjao na Spenserovu ideju o evoluciji. Naš je utisak a na osnovu analize sadržaja njegovih radova, da je Dirkem isticao izuzetan značaj istorije u procesima saznanja o čovjeku i društvu. U člancima o Kročeu i Sorelu, Dirkem je isticao da su sociologija i istorija neophodne jedna drugoj, s tim što istorija objašnjava pojedinačne događaje a sociologija traga za tipovima i zakonitostima i nju pojedinačni događaji interesuju samo kao primjeri opštih zakonitosti. Odnos između prošlosti, sadašnjosti i budućnosti za Dirkema je bio čisto hronološki, i po njegovom mišljenju predviđanje društvenog razvoja nije bilo moguće. Snažna uporedno-istorijska metoda predstavljala je Dirkemovo osnovno metodološko oruđe sve do njegovih poodmaklih godina.⁵¹ Kroče je u shvatanjima istorije evoluirao od pozitivizma, preko negacije Hegela do „apsolutnog istorizma.“ Glavne ideje Kročea o istoriji⁵² su da istorija nije delo ljudi već absolutnog duha iz kog proizilaze svi ljudski odnosi. Samim tim su u nauci istorije negirani svi istorijski elementi, svi konkretni i realni elementi, pa čak i sva svedočanstva prošlosti. Zato istorija kao naučna disciplina ne može da otkriva zakone objektivne stvarnosti u istorijskoj evoluciji. Nauka istorija ne može pristupiti uopštavanju

⁵¹ Emil Dirkem, *O podeli društvenog rada*, Beograd, 1972; *Elementarni oblici religijskog života*, Beograd, 1982; *O procesu promena u društvenim vrednostima*, Beograd; *Suicide*, Nev York, The Press of Glencoe, 1951.

⁵² Glavna teorijska djela Kročea su, „Teorija i istorija istoriografije“ (1917) i „Istorija kao misao i akcija“ (1936).

istorijskih činjenica niti predvidjeti dalju evoluciju. On je smatrao da istoriju pokreću sukobi između pogleda na svjet ili religija, i to: katolicizma, autoritarizma, demokratizma, komunizma i liberalizma.

Gaetano Moska je istoriju, ljudsku istoriju, shvatao kao borbu organizovanih manjina i kao njihovu prevlast nad neorganizovanom većinom.⁵³ Karl Marks i Fridrih Engels smatrali su da je osnovna prepostavka istorije postojanje ljudi kao živih bića u određenoj prirodnoj sredini odnosno određeni način delatnosti individua, ispoljavanja njihovih života, u određenoj društvenoj osnovi, u okviru materijalnih proizvodnih snaga i njihovi odnosi u okviru podjele rada i određenim svojinskim odnosima u ljudskim zajednicama. „Istorijski ne radi“ i „ne poseduje nikakvo neizmerno bogatstvo“, „ne vodi nikakve borbe“, već naprotiv, stvarni čovjek, živi čovjek, on sve radi, sve poseduje, on vodi sve borbe. Ne može se se biti na stanovištu da „istorija upotrebljava čoveka kao sredstvo za postizanje svojih sopstvenih ciljeva- kao da je ona neko posebno biće- istorija nije ništa drugo nego delatnost čovjeka koji teži svojim ciljevima“.⁵⁴ Istorijski je u osnovi razvitak proizvodnih snaga i njima odgovarajućih proizvodnih odnosa i na njima zasnovanih drugih društvenih odnosa. „Istorijski nije drugo do sledovanje pojedinih generacija, stoga, dakle, s jedne strane, pod sasvim promjenjenim okolnostima produžava joj predatu djelatnost, a s druge, sa jednom potpuno izmjenjenom djelatnošću modifikuje stare okolnosti.“⁵⁵ Veoma je značajan Marksov stav da treba studirati stvarni proces života i aktivnosti individuuma svake

⁵³ Prema kolektivnoj studiji- Masa u sociološkoj teoriji“, studija- Trivo Indić, „Masa prema političkoj klasi: Gaetano Moskva i njegovo učenje masi,“ Institut za sociološka istraživanja Filozofskog fakulteta, Beograd, 1977, str.78.

⁵⁴ K.Marks- F.Engels, Sveta porodica, Kultura, Beograd, 1959, str.44-45.

⁵⁵ K.Marks- F.Engels, Nemačka ideologija, Kultura, Beograd, 1956, str.44-45.

epohe. Visarion Grigorijević Bjelinski i Aleksandar Ivanović Hercen su plemičkoj istorografiji suprostavili shvatanje o širim slojevima naroda kao pokretačkoj sili istorijskog razvoja u Rusiji. Oni su zastupali ideje o zakonitosti istorijskog razvoja; oštro su osudili usku političku istoriju i njeno ignorisanje širih masa naroda i sve koncepcije koje su pokretačke sile istorijskog razvoja vidjele u „apsolutnom duhu“, političkim faktorima, državi, volji velikih ličnosti. Georgij Valentinovič Plehanov je bio na pozicijama materijalističkog shvatanja istorije i on je određene istorijske činjenice istraživao radi opravdavanja socijalističkog pokreta.⁵⁶ Lenjin je bio odličan poznavalac ruske i evropske istorije i on je u objašnjavanju mnogih pojava ruske istorije prilazio sa materijalističkog shvatanja istorije o klasnoj borbi kao osnovnom pokretaču i ruskoga istorijskog razvoja. Analizirajući rusku prošlost Lenjin je isticao zakonitost ruskog istorijskog razvoja, jedan je od pionira upotrebe kvantitativnih metoda, kojim je obuhvatio društvenu strukturu i hronološku dinamiku istorijskih činjenica.⁵⁷ Bernhajm smatra da je istorija „nauka o razvoju ljudi u njihovoj delatnosti kao socijalnog bića“.⁵⁸ „Istorijska nauka je nauka koja istražuje i prezentira vremenski i prostorni odredene činjenice razvoja ljudi u njihovoj (pojedinačnoj, tipičnoj i kolektivnoj) delatnosti kao društvenih bića u povezanosti sa psihofizičkom.“⁵⁹ On smatra da je istorija nauka o kretanju pojedinačnih pojava, koja ne treba da istražuje ono što je

⁵⁶ Georgij Valentinovič Plehanov, *Istoriya ruske društvene misli*, I, II, Sarajevo, 1974.

⁵⁷ V.I. Lenjin, *Razvitak kapitalizma u Rusiji*, Beograd, 1958.

⁵⁸ Ernest Bernheim, *Lehrbuch der historischen Methode*, str. 5, Leipzig, 1894.

⁵⁹ Berheim, *Lehrbuch der Historische Methode und der Geschichtsphilosophie*, 5. i 6. izd., Leipzig, 1908, 9.

tipično i što se ponavlja, već treba da istražuje kvalitativne razlike istorijskih individualnosti u toku njihovih promjena. On je bio protiv shvatanja da osnovni predmet istorijskih istraživanja treba da bude sfera države ili područje politike. Šarl Langloa i Senjobos u „Uvodu u istorijske studije“ smatraju da je istorija nauka o pojedinačnom i o socijalnoj činjenici kao psihološkoj činjenici, jer se sa sigurnošću može utvrditi samo intelektualno stvaralaštvo pojedinaca ili političke činjenice, te je predmet istraživanja društvo i politika, u kojoj vladaju slučajnosti. Velikim ličnostima oni pripisuju uloge predvodnika. Po njima, istorija je individualistička, bez mogućnosti utvrđivanja zakonitosti istorijskog razvoja, tipičnosti i ponavljanja.⁶⁰

Alfred Fuje je smatrao da je istorija jedna sociologija, shvaćena u širem smislu reči, primenjena na prošlost. „Upravo filozofija istorije, a da se ne kaže sama istorija u pravom smislu rječi, nisu ništa drugo do primjena sociologije u objašnjenjima i razumjevanju razvoja čovječanstva. Ipak ona sama nije sociologija“. ⁶¹ Simiand je bio protivnik shvatanja istorije Senjobsa koji je istoriju smatrao kao nauku o pojedinačnom i o socijalnoj činjenici. Simiand je naglašavao da je društvo objektivna stvarnost i da ona mora biti predmet istorijskih istraživanja. Njegovo shvatanje istorije je originalno, jer je on isticao da je istorija nauka, koja ne izučava slučajnosti, već teži da otkrije zakone. U tom pogledu istorija ni u kom slučaju ne izučava samo individualno već prvenstveno, taktički, konkretno, ono socijalno. U pogledu odnosa između istorije i sociologije, na bazi

⁶⁰ Ch. Langlois- Ch. Seignobos, Introduction aux études historiques, 4.izd., Paris 1909, Vingt- Cinq Ans de Recherche historique en France (1940/ 1965) I, Paris 1965, XII- XIV.

⁶¹ Alfred Fouillee, L`evolutionisme des idées/ forces, str. HV.

materijala može se konstatovati da istorija snabdjeva sociologiju materijalom a sociologija otkriva istoriju, šemu razvoja društva ili određene društvene pojave čija je suština i ekonomska i pravna i politička. Prema tome, može se zaključiti da veliki ljudi ne stvaraju istoriju mada se ne može negirati njihova uloga. Dejstvo svake individue uslovljeno je kolektivnim predstavama i u sučeljavanju i definiciji od individualnih predstava. Veliki ljudi dejstvuju samo ako znaju da se upravljaju u smjeru tendencija kolektivnog razuma i rezultata takvoga dejstva. Za njega je karakterističan oslonac na ogroman statistički materijal, čime je on postavio istoriju, a samim tim i sociološka istraživanja prema eruditivnom analiziranom prikupljenom materijalu poput statističke pripreme, pa preko toga kvantiteta do kvantitativnog uopštavanja, u određenoj mjeri, i primjene i dejstva zakona prelaza kvantiteta u kvalitet.⁶²

Mark Blok i Lisjen Fevr su smatrali da se istorija ne može graditi bez savremene prakse; u težnji da se istorija osloni na niz posebnih nauka; da istorija obuhvata sve bitne i trajne procese i strukture prošlosti, a ne samo sadržinu dokumenata.⁶³ Oni su istoriografiju definisali kao nauku o društvenom totalitetu, a ne kao nauku o nekim aspektima politike, državne i aktivnosti takozvanih velikih ljudi. Fevr je u definiciju istorije, u okviru njenog predmeta, uneo izučavanje i istraživanje idejnih problema. On smatra da istorijska ličnost može

⁶² Francois Simiand, *Metode historique et sciences sociales*, Istorijksa metoda i društvene nauke. „Rev. S. Synthese historioque“ No. 16, 17, Paris, 1903. za Saušalitedaus 1, historie (Uzročnosti u istoriji) „Bull. Societe francaise philophoque, Paris, 1906.

⁶³ Marc Blok, *Le metier, historien* (prevedeno: Odbrana istorije) ili zanat istoričara (prevod, Kaća Samardžić) Simpozijum trećeg programa, Treći program, str. 329-459, Radio Beograd, Proleće 1970.

misliti i delovati samo kako joj dopušta njeno razdoblje i društvena okolina koja joj određuje njeno stvaralaštvo. Rajmond Aron smatra da je nemoguća interpretacija opštih tokova istorijskog procesa. Svako društvo, epoha, stvaraju novu prošlost koja opravdava postojeće težnje, ideale. Anri Irene Maru, predstavnik savremene francuske istorijske škole smatra da se istorija nije zaustavila na Rankeovom postulatu (i dalekom načinu istorijskih istraživanja Tukidida, Makijavelija i Girardena) već je prevazišla stepen političke istorije posvećen studiji vladavina, njihovih sukoba, ratova i diplomatijske. Razvio se sasvim drugi novi tip istorije, širi – istorija civilizacije, koja, sumirajući stadijume istorije i bitne pojave (umetnost, nauku, filozofiju), teži da obuhvati cjelinu ljudskih aktivnosti i da rekonstruiše globalnu sliku pokazujući uzajamne relacije i različite tipove kordinacije u raznim epohama prošlosti. Ova definicija istorije ističe istoriju kao nauku o sveobuhvatnoj evoluciji čovječanstva. Marru smatra da istorija „spada u red najviših poziva kojim se može čovjek posvetiti“.⁶⁴ Vilhem Vindelband je smatrao da istorijske nauke, istoričari treba da istraže individualne crte određene prošle pojave i da u istoriji opšti pojmovi imaju podređenu ulogu. On je odbacio tradicionalnu podelu empirijskih nauka prema predmetu istraživanja i on ih je klasifikovao na osnovu formalnog značaja njihovih saznajnih ciljeva i to na nomotetičke i ideografske. Nomotetičkim naukama se dolazi do saznanja opštega u obliku prirodnih zakona, one su zakonodavne- nomotetičke; a saznanja o

⁶⁴Po Charles Samaran-, Historie et ses methodes (Istorijske i njene metode) str. XII: Ideje francuskog istoričara Marrou-a, Paris, Librairie Gallimard, 1961.

pojedinačnim događajima- neponovljivim pojavama ljudskoga života su portretistička- ideografska.

Burkhartova definicija istorije⁶⁵ naglašava da se radi o nauci sa „tri potencije“ - društva, religija, kultura; da predmet istraživanja treba da bude tipično i relativno trajno. Nasuprot Rankeovim stavovima o državi Burkhart je smatrao državu pravim čudovištem i bio je veoma blizak formulaciji Marksove definicije države kao aparata terora i opresije uperenog protiv eksplorativnih radnih masa. Maks Weber je smatrao da su društvene pojave jedinstvene, neponovljive, jer su kulturno-istorijske i da su uzroci društvenih kretanja u osnovi lični motivi i ciljevi. Njihove karakteristike zahtjevaju, kako bi se saznale, da se razumiju, da se u njih unese, uživi. On je bio protivnik idealističkog shvatanja da su istorijske i društvene nauke mogu izgrađivati isključivo kriterijumima vrednosnih pozicija i suprostavio im se isticanjem nužnosti proveravanja naučnih rezultata uzročnim objašnjenjima. Poseban značaj i primjenu u društvenim i istorijskim naukama imaju njegove metode razumjevanja i metoda idealnih tipova.⁶⁶ Osvald Špengler umjesto nauke o istoriji on ističe uporednu istorijsku morfologiju. Osnovne jedinice u proučavanju istorije su kulture shvaćeni kao živi oblici, organizmi i sledstveno tom shvatanju, pod istorijom on smatra veliki zajednički životopis, „morfološki pandan maloj istoriji“ bilo kog drugog organizama- čoveka ili životinje ili biljke. Morfologija istorijskog je morfologija života. On svoj pristup istoriji naziva

⁶⁵ Jacob Burckhardt, *Weltgeschichtliche Betrachtungen*, Basel, 1928.

⁶⁶ Slavomir Milosavljević- Ivan Radosavljević-, *Osnovi metodologije političkih nauka*, Službeni glasnik, Beograd, str.350- 361.

kopernikanskim⁶⁷ kako bi isti izdvojio od poznatih tumačenja istorije, koja su polazila od tradicionalne podele istorije na stari–srednji- novi vjek. Špengler polazi od shvatanja da ljudska istorija nema smisla i između istorije i prirode ne postoji nikakva razlika. Takav pristup Kolingvud je označio kao „pozitivistički naturalizam“.⁶⁸ Špengler u tumačenju istorije uvodi pojmove diskontinuiteta, „uzvišene bezsvrhovitosti“, istovremenosti, organskog hoda, cikličnosti, bezuzročnosti, morfologije. Odbacio je mogućnost da se istorija istražuje na naučnoj osnovi, kao i svaku uzročnost u istorijskom razvoju. Arnold Tojnbi istoriju je shvatao kao nauku koja ispituje prošlost i čija je „prirodna polazna tačka.., sopstvena zemlja u sopstveno vreme“⁶⁹ odnosno Engleska. Jedinice istorijskog istraživanja su društva. On je smatrao da samo uporedno istraživanje raznih kultura može pretvoriti istoriju u nauku koja će u mnoštvu pojedinačnih pojava otkriti ono što se ponavlja odnosno određene zakonitosti. A. Štern istoriju shvata kao res publica (javna stvar) i istoriju kao res private (privatna stvar).⁷⁰ Pod javnom istorijom se se razume totalitet događaja i društvenih delatnosti jedne društvene klase ili nacije. Privatnu istoriju čine događaji iz individualnog života, ali oni koji imaju društveni značaj, te su postali dio javne istorije. U vezi sa prethodnim, A. Štern, kao i drugi savremeni teoretičari razlikuju: istoriju kao ukupnost društveno-istorijskih procesa, istoriografiju,. istorijsku nauku i istorijsku hronologiju kao privatnu istoriju. Popr smatra da je istorija nauka koja istražuje uzročna objašnjenja, opise

⁶⁷ Osvald Špengler, Propast zapada I, II, Beograd, 1989, str.83.

⁶⁸ R.Dž. Kolingvud, Ideja istorije, Sarajevo Zagreb, 1986, str.219.

⁶⁹ A. Tojban, Istraživanje istorije, II, Beograd, 1971, str. 370.

⁷⁰ A.Stern, The Philosophu of History and the Problem of Value, Mouton, Hague 1962, str.26.

događaja kakvi su; istoričari nauke traže početne uslove „pomoću kojih objašnjavaju pojedinačne događaje, jer je „uzrok“ uvek određen početnim događajem. U delu „Siromaštvo istoricizma“ istakao je „da se istorija karakteriše interesom za aktuelne, specifične i pojedinačne događaje pre nego za zakone ili uopštavanja.“⁷¹ U „Enciklopedijskom leksikonu – Istorija“⁷² grupa istoričara pod redakcijom profesora Dr R. Samardžića dala je definiciju istorije. U ovoj definiciji razlikuje se prvo, istorija kao objektivni razvitak svega što postoji (i u užem smislu objektivnog razvoja društva); drugo, istorija u subjektivnom smislu... kao odraz objektivnog razvjeta svega što postoji u našoj svijesti, našem saznanju tog razvoja i njegovom istraživanju i obradi. Prema Bogdanu Šešiću⁷³ „sama istorija-pojavu, pod rečju „istorija“ razumijemo bar sledeće dvojstvo: objektivnu istoriju kao objektivan društveno-istorijski proces, i subjektivno-objektivno saznajnu istoriju, istorijsko saznanje, opis, tumačenje i objašnjenje objektivnog istorijskog procesa. tj. nauku istorije. Objektivnu istoriju čine objektivni istorijski procesi. Objektivna istorija je osnova ili predmet nauke i istorije. Objektivna istorija se događa i još uvijek, u određenom stepenu, teče nezavisno od subjektivne istorije tj. od nauke istorije. Međutim, objektivna istorija se ne može saznati nezavisno od subjektivne istorije tj. nezavisno od saznanja istorije. U stvari, odnos između objektivne istorije i saznanja istorije je u osnovi dijalektički i veoma raznovrstan i promijenljiv. Kako će se shvatiti istorija uslovljeno je, ne samo stepenom razvijenosti naučne teorije i

⁷¹P.R. Popper, *The Poverty of Historicism*, str. 143, London 1976.

⁷² Enciklopedijski leksikon – Mozaik znanja –Istorija – grupa autora, str. 273-274, Beograd, 1970.

⁷³ Bogdan Šešić, *Filozofija istorije*, Novi Sad, 1986 str.7- 17.

metodologije, nego i društvenim položajem, potrebama, interesima, ideologijom, čak i političkom filozofijom odnosno pogledom na svijet istraživača ili interpretatora istorijskih događaja“. Mihailo Marković smatra da istorija, istorijske nauke imaju prije svega za cilj rekonstrukciju pojedinačnih pojava u njihovoj maksimalnoj konkretnosti, sa ciljem da se otkriju konkretni činioci koji su na jednom određenom mestu i u određenom vremenu doveli do izvjesnog istorijskog događaja.⁷⁴ A. Fiamengo smatra da istorija spada u red pojedinjavajućih nauka, da ona pojavama pristupa individualizatorski, konkretno- hronološki i fenomenološki prikazuje određenja istorijska zbivanja, trudeći se da do detalja opiše brojne aktere u istoriji i hronologiju dešavanja.⁷⁵ Bogo Grafenauer smatra da „istorija je nauka koja u prostornom i vremenskom okviru istražuje razvoj ljudi u prošlosti i traži njegove uzroke i zakonitosti određenog ekonomskog i društvenog poretka.“⁷⁶ Prema Simi Ćirkoviću u ovoj definiciji se koriste pojmovi kauzalnosti i zakonitosti. Naime, nesporno je da pisci istorija, vijekovima unazad nisu objašnjavali uzroke pojava koje su opisivali. U antičko doba bogovi ili sudbina u svojim rukama su držali konce događaja, u srednjem vijeku, ukoliko slijedimo onovremene pisce, božja volja upravlja svijetom. Tek u XVII vijeku su se počeli tražiti prirodni uzroci kojima bi se objasnile pojave i događaji. Snažan impuls u prvoj polovini devetnaestog vijeka je došao od prirodnih nauka koja je težila da istoriju učini što egzaktnijom. Za dalji razvoj istorije kao nauke bio je veoma važan i

⁷⁴ Mihajlo Marković, Filozofski osnovi nauke, SANU, Beograd, 1981, str.18

⁷⁵ A.Fiamengo, Osnovi opće sociologije, Narodne novine, Zagreb, 1971, str.88.

⁷⁶ S. Ćirković, Uvod u istorijske studije, po beleškama studentata sa predavanja prof.dr S. Ćirkovića skripta, str .2.

jedan unutrašnji proces: napuštanje jednostranog posmatranja vojnih i političkih događaja i proširenje interesovanja koje sad obuhvata privredni, društveni i kulturni razvoj. U kolektivnim pokretima i dubokim procesima privrednog preobražaja bilo je daleko lakše otkriti pravilnosti i zakonitosti nego u dijelovanju pojedinaca i izolovanim događajima koji su za posmatrače bili jedinstveni i neponovljivi.⁷⁷ Sima Ćirković smatra da „istorija je prвobитно obilježavala znanje steчено raspitivanjem i slušanjem, zatim poznavanjem događaja koji su se zbili i, najzad izlaganje zbivanja iz proшlosti....., pod istorijom podrazumevamo samo istoriju kao nauku, dok objektivni istorijski proces nazivamo istorijskim razvojem. Sam naziv naše nauke upućuje da njen predmet predstavljaju stvari koje su se dogodile, događaji koji su se zbili. Ali, ima veoma mnogo čega šta se dogodilo, a istorija nije za to zainteresovana. Velike promjene u prirodi nisu predmet istorije...Predmet istorije može biti samo tamo gdje imamo posla sa ljudima....Istorija se kao naučna disciplina konstituisala tek tokom XIX vijeka i otada je učinjen bezbroj pokušaja da se jednom formulom iskažu njen predmet i zadaci.“⁷⁸ Mirjana Gros razlikuje pojmove povijest i istorija. Prije svega razlikuje stvarni ili materijalni pojam koji označava predmet istorijske znanosti kao prošlo zbivanje (*res gestae*), istorija od teoretskog ili formalnog pojma koji obilježava svako bavljenje tom prošlosti (*istoria rerum gestarum*)-istorija. Ako se upotrebljava termin istorija u smislu stvarne prošlosti, onda se radi o cjelini prošlih pojava. Tu istoriju zamišljaju pojedinci ili ljudske grupe na razne

⁷⁷ Isto, str.3.

⁷⁸ Isto

načine u rasponu od saznanja koja proizilaze iz naučnih rezultata do shvatanja, predrasuda, ideologija, koje se hrane legendama, mitovima. Prema Mirjani Gros, termin istoria kao istoria rerum gestarum ima dva značenja. Prvim se označava postupak istraživanja i rekonstrukcija prošlih činjenica, dakle zanat istoričara a zatim rezultati istraživanja u obliku određenih napisanih tvrdnji istoričara o prošlosti. U ovom drugom smislu upotrebljava se i pojam istoriografija.⁷⁹ Andrej Mitrović ističe „ono što prosečno obrazovani čovjek najčešće podrazumeva pod istorijom, a što ustvari istoričari i istražuju, dakle istorijska prošlost, nije postojeće kao što su pred istraživačem prirodnih pojava postojeći, u stvari, neposredno prisutni, astronomski, geološki ili biološki svijet odnosno područja hemijskih i fizičkih pojava i procesa. U slučaju svih drugih nauka je na neki svoj način uvjek predmet istraživanja materijalno pristupačan čulima istraživača (matematika je sigurno svojevrsna tematika), dok je istorija materijalno nepostojeća kao predmet istraživanja ali jeste deo čovjekovog svijeta, prevashodno je pristupačna razumu i mašti, uistinu postoji jedino u ljudskoj svijesti, oblike sadržaja stiče samo posredstvom mišljenja, pojmovima.“⁸⁰ Prema Mitroviću „ riječ istorija označava dva izuzetno važna i međusobno potpuno odjeljena sadržaja: a) objektivnu stvarnost ili sadržaje trajanja čovječanstva; i b) proučavanje i rezultate istraživanja trajanja čovječanstva što znači da su istom riječju označene i istorija (stvarnost) i nauka o istoriji

⁷⁹ Mirjana Gross, Historijska znanost, razvoj, oblik i smjerovi, Zagreb, 1976. str.21-23.

⁸⁰ Andrej Mitrović, Klio pred iskušenjima i raspravama sa Klio, Beograd 2001, str. 44.

(znanja i na njima sazdane predstave, shvatanja i tumačenja).^{“81} „Ime istoriografija u svakom svom značenju podrazumjeva izlaganje činjenica i gledišta, odnosno po pravilu samo pisano obradu pojava i procesa istorije, mada se u nepreciznim upotrebama podrazumjeva i usmeno i slikovno izlaganje (fotografsko, filmsko i audio- vizuelno). Sve navedeno važi i za istorijsku nauku bez obzira na njene teme ili način obrade i obim istraživačkog zahtjeva, dakle, i ona je istoriografija. Ipak, istorijska nauka se u okvirima istoriografije odlikuje upravo naučnošću, što čini da je opravдан sinonim naučna istoriografija.^{“82} „Istorijska nauka nastoji znati šta je, zašto, kada i na koji način postojalo, dakle bilo.“^{“83} Riječ istorija suštinski znači „čovječanstvo u svim vremenima“ tj. označava čovječanstvo u trajanju. Ona jeste čovjekovo prošlo, ali je i čovjekovo sada i čovjekovo buduće. Po pretpostavci je riječ za mišljenje bitnoj, istovremeno svojevrsnoj trijadi spojenoj u vremenu koje je podeljeno u međusobnom neraskidivo povezana vremena, jer je više puta rečeno, sadašnje proisteklo iz prošlog, a u sebi istovremeno sadrži buduće. Razvijeno shvatanje pojma „istorija“ podrazumeva i svijest o cjelovitosti istorije koja je postojala u prošlosti, traje u vremenu koje je istoričaru sadašnjost i trajaće u vremenu koje dolazi i za istoričara je budućnost.^{“84}

Navedene definicije istorije ističu pojedine, bitne odredbe pojma, ali je nesporno, na osnovu prikazanih definicija, da ne postoji jedna

⁸¹ Isto, str.146.

⁸² Isto, str.148.

⁸³ Isto, str.188..

⁸⁴ Isto, str.200.

opšteprihvaćena definicija, kojom bi se obuhvatile suštinske odredbe pojma istorije, kao celine.

Istoriju možemo definisati kao nauku o prošlosti ljudskog društva (u tom kontekstu imamo u vidu i istoriju sporta kao dio naučnu oblasti sporta ili po nekim autorima fizičke kulture, nauke i naučne discipline, sa svojim predmetima i metodama), koja svoja naučna saznanja zasniva na kritičkom proučavanju materijalnih i duhovnih tvorevina, pisanih izvora i usmenih predanja o zbivanjima, događanjima u bitnim oblastima društva, sporta ili fizičke kulture, u određenom vremenu, prostoru i na određenoj teritoriji, u bližoj ili daljoj prošlosti.

2. Klasifikacija istorijskih istraživanja i njihova primena u društvenim i sportskim naukama

Pod istorijskim naučnim istraživanjima (pod kojima obuhvatama i istraživanja koja se bave istorijom sporta), mogu da se shvate sistematizovani, objektivni i kritički procesi sticanja novog naučnog saznanja o bližoj ili daljoj prošlosti, u kome se uloge naučnog saznanja i ukupne prošlosti kao prakse smenjuju.⁸⁵ Istorija naučna istraživanja možemo klasifikovati prema raznim kriterijumima. Neki autori prilikom klasifikovanja naučnih istraživanja koriste termin „tipovi“, neki „vrste“ a neki „nivoi“, kako je to jednim delom prisutno u zapadnoj politikološkoj literaturi. S druge strane, pojedini autori koriste termin istorijsko-komparativna istraživanja, neki istorijska a neki smatraju da su istorijska istraživanja sastavni deo socioloških istraživanja.

Prema Emil Dirkemu⁸⁶, osnovni kriterijum klasifikacije istorijskih istraživanja jeste širina obima kao kriterijuma klasifikacije. U tom kontekstu, nesporno je postojanje naučnih istorijskih istraživanja u društvenim i sportskim naukama, i to:

⁸⁵ Gian Antonio Gilli definiše istraživanje kao: „ istraživanje je a) spoznajna delatnost analize i rasuđivawa, b) koja se zbiva u praksi, c) na jednom praktičnom i stvarnom problemu, i d) prethodi određenom zahвату у стварности“.

Gian Antonio Gilli, Kako se istražuje, Zagreb, 1974, str.12.

⁸⁶ Imamo u vidi podelu komparativnih istraživanja 1) istraživanje u okviru istog društva; 2) istraživanja u raznim društвима i (3) sveopšte kompanije koje semogu protegnuti i obuhvatiti sva istorijska poznata društva.

Videti:: Emil Dirken, Pravila socioloških metoda, Beograd, 1972.

1. okviru istog društva,
2. okviru raznih društava koji pripadaju istom društveno-istorijskom tipu,
3. okviru svih istorijski poznatih društava.

Pored navedene opšte klasifikacije istorijskih istraživanja, iste možemo klasifikovati i po kriterijumu priroda predmeta, prema kom imamo:

- 2.1. istorijsko- teorijska naučna istraživanja,
- 2.2. istorijsko- empirijska naučna istraživanja,
- 2.3. istorijska naučna istraživanja, i
- 2.4. istorijsko- metodološka naučna istraživanja.

Pod pojmom „istorijsko- teorijska naučna istraživanja“ obuhvataju se sva istraživanja koja nisu usmerena samo na prikupljanje originalnih činjenica i podataka o istorijskoj prošlosti- stvarnosti, o ljudskoj praksi i ponašanju, već ista na osnovu mišljenja i kombinovanjem raspoloživih naučnih saznanja, izvode nove naučne sudove i zaključke. Ova vrsta istraživanja se, ponekad identificuje sa deduktivnim i hipotetičko-deduktivnim istraživanjima, što je pogrešno, jer, ukoliko se ima u vidu sam proces teorijskih istraživanja, nesporno je da je pojam istorijskih istraživanja širi pojam od deduktivnog i hipotetičko- deduktivnih istraživanja. Za deduktivna istraživanja je karakteristično izvođenje zaključaka od opšteg ka posebnom. Međutim, generalno, teorijska, istorijsko- teorijska, istraživanja se ne služe samo dedukcijom, već i analizom – sintezom, indukcijom itd. te je svođenje teorijskih istraživanja samo na deduktivna pogrešno.

U istorijskim istraživanjima društva, sporta i drugih nauka i naučnih disciplina, u nauci opšte, isključivo teorijska istraživanja su gotovo nemoguća. Svako naučno istraživanje podrazumeva polaženje od postojećeg naučnog fonda i, u skladu s tim, korišćenje literature. A literatura i naučni fond su posebna vrsta realnosti, proizvod ljudske prakse. Oni sadrže mnoštvo postojećih podataka o opažanjima, stavovima, sudovima, zaključcima, osetima, osećanjima, orientacionim vrednostim itd., drugih istraživača i stvaralaca. Oni sadrže i iskaze o njihovim stavovima, dokaze za i protiv. Aktivnost mišljenja kao proces u teorijskim istraživanjima takođe podrazumeva evidentiranje, opisivanje, analizu, klasifikovanje, upoređivanje, povezivanje potrebnih podataka zatim njihovu misaonu obradu i zakućivanje o predmetu istraživanja. Stoga smatramo da čistih teorijskih i istorijsko-teorijskih istraživanja u političkim i istorijskim naukama nema, već da se radi o svrshishodnom korišćenju podataka sekundarnom analizom odnosno drugim postupkom uz primenu operativne metode istraživanja koju nazivamo „analiza dokumenata“. Pod „istorijsko-empirijskim naučnim istraživanjima“ smatramo naučna saznanja koja su zasnovana pretežno ili isključivo na prikupljanju činjenica i podataka o istorijskoj stvarnosti. Nesporno je da svako empirijsko, pa i istorijsko-empirijsko naučno istraživanje, otpočinje korišćenjem postojećeg naučnog fonda i literature, a to faktički znači teorijsko-misaonom konceptualizacijom. Projekt naučnog istraživanja je u stvari teorijski model, originalan i operacionalizacijom specifikovan i konkretizovan. Prikupljene činjenice i podaci o prošloj stvarnosti i praksi u funkciji su teorijskog koncepta i modela, oni su njihova potvrda, negacija, dopuna itd. I sa

takvim činjenicama i podacima se postupa na sličan način kao i sa „istorijsko-teorijskim“ činjenicama i podacima i na osnovu njih se takođe misaonim procesima izvlače određeni zaključci. Istorijска naučna istraživanja, opšte uzev, i u sportu, su funkcionalni sistem teorijskog i empirijskog. Takva istraživanja nužno podrazumevaju teorijska razmatranja na početku, radi izgrađivanja teorijskog koncepta i modela, provera teorijskog modela „teorijskim“ i „empirijskim“ činjenicama i podacima, zaključivanje na osnovu njih, aktiviranje prakse na osnovu saznanja i, ponovo, teorijski tretman kao verifikacija, dopunjavanje, proširivanje, produbljivanje i razvijanje novih hipoteza teorije. Istorijsko-metodološka naučna istraživanja su po svim svojim svojstvima posebna i različita i u odnosu na teorijska i empirijska istraživanja. Naime, u istorijsko-teorijskim naučnim istraživanjima imamo za predmet istraživanja prošle pojave i saznanja o pojavama, primer atletika, rvanje, bacanje koplja, i sl.. U istorijsko-empirijskim naučnim istraživanjima imamo kao predmet, realnost prošlih pojava i saznanja o njihovoj realnosti. U istorijsko-metodološkim naučnim istraživanjima, koja su, ukoliko se ista ne poistovete sa logikom, predmet istraživanja su metode, načini, tehnike, instrumenti i postupci sticanja naučnog saznanja.

Prema kriterijumu naučne disciplinarnosti predmeta, istorijska naučna istraživanja možemo klasifikovati na:

1. intradisciplinarna,
2. interdisciplinarna ili multidisciplinarna.

Intradisciplinarna istorijska naučna istraživanja, su takva istraživanja u kojima se predmet u jednom istraživanju tretira na istovrsan način u okviru naučnih disciplina istorijskih nauka ili u okviru druge naučne

discipline druge nauke. Interdisciplinarna istorijska naučna istraživanja predmet tretiraju u okviru jedne ili više naučnih disciplina istorijskih nauka, u okviru više naučnih disciplina jedne ili više nauka u jednom istraživanju. Prema kriterijumu preseka stanja proučavane pojave, istorijska naučna istraživanja možemo klasifikovati i na :

1. statička, i
2. dinamička.

Istorijska naučna istraživanja moguće je klasifikovati i prema kriterijumu naučnog cilja, odnosno stepenu naučnog saznanja pojave ili pojava. U tom kontekstu može se formirati sledeća klasifikacija istorijskih naučnih istraživanja:

1. deskriptivna istorijska istraživanja,
2. klasifikaciona istorijska istraživanja,
3. naučno otkriće istorijskih pojava,
4. naučno objašnjenje i razumevanje istorijskih pojava,
5. naučno predviđanje istorijskih pojava,

Pored ovih opštih kriterijuma klasifikacije istorijskih naučnih istraživanja moguće su i druge klasifikacije, u koje neću zasada ulaziti, obzirom na temu predmet ove monografije.

3. Pojmovno određenje istorijskih izvora u društvenim i sportskim naukama

Naučna istorijska istraživanja u društvenim i sportskim naukama nužno polaze od istorijskih izvora⁸⁷, činjenica, podataka i obaveštenja. To su polazišta, na osnovu kojih se formiraju naučna saznanje u društvenim i sportskim naukama. U postojećoj literaturi društvenih i sportskih nauka, o njima postoje određene saglasnosti i nesaglasnosti, koje ćemo na prezentovati na nekoliko karakterističnih primera.

Poznata je definicija istorijskih izvora Paul- Kirn- Joachima, koji pod istorijskim izvorima shvata „... sve tekstove, predmete ili činjenice iz kojih se može steći spoznaja o prošlosti“⁸⁸. Topolski klasificuje izvore na neposredne i posredne, adresirane i neadresirane, pisane i nepisane⁸⁹. B. Đurđev⁹⁰ naglašava da istorijski izvori kao „ostaci prošlosti“ nisu jedini izvori znanja istoričara. On ističe da su zemlja i prirodna okolina ljudi, te ljudska priroda kategorije o kojima povijesni izvori ne posreduju spoznaju, te on razlikuje „povijesne izvore, koji omogućavaju znanje o povijesnim zbivanjima, od materijala iz kojih crpimo spoznaju o prirodnom temelju povijesnog

⁸⁷ Prema enciklopediji britanika, imaju sledeće značenje: „izvori u hidrologiji, otvor na površini zemlje ili blizu površine zemlje, iz kog izbija podzemna voda, jezera mora.

Enciklopedija britanika, knjiga 3, šesto izdanje, Politika- Narodna knjiga, Beograd, 2005, str.122.

⁸⁸ Videti: Mirjana Gross, Historijska znanost, razvoj, oblik i smjerovi, treće izdanje, Zagreb, 1976, str.243.

⁸⁹ Navedeno delo, str.247.

⁹⁰ Navedeno delo str.247.

zbivanja“. Mirjana Gross smatra da su istorijski izvori „svi oni ostaci prošlosti koje sadrže obavijesti o povijesnim činjenicama koje želimo utvrditi kako bismo našli odgovor na određeno istraživačko pitanje, pri čemu insistira na razlici između izvor (ostatak prošlosti) i literatura (izveštaj o prošlim činjenicama)“.⁹¹ Sima Ćirković smatra da su istorijski izvori tekstovi, predmeti ili činjenice iz kojih se crpe saznanja o prošlosti. Tekstovi kao izvori ne zahtevaju nikakva bliža razjašnjenja. Navedeni autor postavlja i pitanje, kako činjenice mogu biti istorijski izvori. Pri tom on ističe da je činjenica da u jeziku južnih Slovena ima veliki broj naziva koji se tiču i crkvenog kulta latinskog porekla, koji svedoči da je latinski elemenat morao odigrati određenu ulogu u najranijem širenju hrišćanstva među Slovenima na Balkanu. Činjenica je da i danas na teritoriji Grčke i Albanije postoji veliki broj naziva mesta slovenskog porekla a što govori da su nekad ovi krajevi bili naseljeni Slovenima. Navodi da ima i složenijih slučajeva. Činjenica da se na Gospovetskom polju održavao obred ustoličenja koruških vojvoda u određenoj formi, pruža nam podatke o starom slovenskom društvu i uređenju. Sima Ćirković naglašava da se istorijski izvori nisu uvek ovako široko shvatili. U vreme kad se formulisala istorijska metodologija, u istorijske izvore su se računali samo tekstovi. To je bila posledica veoma uskog interesovanja za istoriju političkih događaja i nerazrađenosti metoda; i u to vreme su istoričari radili isključivo na osnovu iskustva. I mnogo docnije, pod kraj XIX veka, čuveni francuski istoričar Šarl Senjobos, jedan od najpoznatijih teoretičara pozitivističke metodologije je tvrdio da se „istorija pravi pomoću dokumenata“. Docnije su se i predmeti,

⁹¹ Navedeno delo str. 244, 245.

naročito pod uticajem arheoloških metoda i rezultata proučavanja praistorije, počeli računati u istorijske izvore. Pored oruđa i oružja, umetničkih spomenika i građevina, podrazumevali su se i ostaci ljudskih skeleta iz preistorijskog perioda i tragovi ljudskog delovanja u prirodnoj sredini. Tek u novije vreme je pojам istorijskih izvora proširen do te mere da obuhvata i činjenice. U poslednje vreme ima i pokušaja da se pojам istorijskih izvora još više proširi tako da bi se njime obuhvatili i podaci o ljudskoj prirodi i prirodnoj sredini, kao i istorijska znanja koja omogućavaju da se razumeju drugi izvori. Ovako širok pojам izvora za koji se upotrebljava naziv „izvori istorijskog saznanja“ nije metodološki opravдан. Na jednoj strani se time potencira biološka strana čovekovog bića koja je izvan stvarnog domena istorije, a na drugoj se pravi zbrka time što se u izvore računaju i znanja dobijena iz izvora. Podela istorijskih izvora, prema Simi Ćirkoviću, može se vršiti na razne načine. Sa pozicije kritike izvori se mogu deliti prema odnosu na događaje ili procese (na izvore prvog reda i izvore drugog reda), prema odnosu izvora prema istraživaču na primarne i sekundarne, prema saznajnoj vrednosti na ostatke i tradiciju, prema sadržini na izvore za istoriju privrede, prava, društva, umetnosti, religije, i prema poreklu se mogu podeliti u razne vrste izvora na primer, novac, povelje, izveštaje, akta, novine, itd. Autor ističe da se ova podela može primeniti na tekstualne izvore (pismene i usmene) i to pre svega na one koji su nastali s ciljem da o nečemu posvedoče. Kod materijalnih izvora (predmeta) ta podela se može primeniti samo sasvim izuzetno. Polazno stanovište je odnos izvora prema događaju o kome govori. Izvorima prvog reda (negde će se govoriti o izvorima iz prve ruke) naziva izvore za koje se može

utvrditi da su imali neposredan dodir sa događajima o kojima govore. Svi ostali spadaju u izvore drugog reda. U stvari, svaki izvor, ukoliko nije namerna izmišljotina, govori stvari koje se u krajnjoj liniji zasnivaju na nekom izvoru prvog reda. Prema istom autoru, suštinsko pitanje se svodi na to da li je između izvora i događaja bilo kakvih posrednika ili nije. Pored ove podele, autor koristi i podelu izvora na savremene i kasnije, odnosno domaće i strane izvore. To su podele dosta slične ali nisu identične. Kao i prethodnih, i kod ove dve se takođe ima u vidu odnos izvora prema događaju, za osnovu se uzima vremenska i prostorna dimenzija.

Podela na primarne i sekundarne izvore je uvedena tek u novije vreme i metodski je potpuno opravdana. Sima Ćirković naglašava da među istorijskim izvorima ima i takvih koji nam govore na osnovu drugog, po pravilu starijeg izvora, koji je sačuvan. Takav izvor ima sasvim drukčiju ulogu u istraživanju nego onaj koji kao jedini govori o nekom događaju ili pojavi. U istorijske izvore spadaju i dela istoričara koja govore o nekom razdoblju iz dalje prošlosti. Takva dela su, međutim, napisana na osnovu izvora koji su sačinjavani i pristupačni drugima. Autor ističe da istraživanja moraju biti zasnovana na izvorima a ne na ovakvim istorijskim delima. U istorijskoj terminologiji se ona i ne nazivaju izvorima već literaturom, ali ima i sekundarnih izvora, koji se ne računaju u literaturu, već u izvore u pravom smislu reči. Na primer, srednjevekovna istorijska dela koja u svoj sastav uključuju neki drugi stariji spis. Suština cele podele je u tome što jedna vest ma koliko puta ponovljena ne dobija ništa u vrednosti. Vrednost za istorijsko saznavanje ima samo onaj prvi izvor

iz koga su svi ostali crpli obaveštenja. Dešava se da izvor koji je dugo smatran za primaran postane sekundaran zbog toga što se otkrije da je iskorišćavao vesti nekog starijeg izvora. Dokaz u istorijskom istraživanju može biti samo primarni izvor. Zbog toga u praktičnom radu moramo strogo odvajati izvore od literature koja, kao što smo rekli spada u sekundarne izvore. Pored ovih podela autor navodi i podelu na ostatke i tradiciju koja se zasniva na činjenici da su neki izvori svedočanstva po volji po volji svojih autora, a da su drugi nastali uzgredno kao sastavni deo istorijskog zbivanja o kome nam govore. Oni izvori koji su nastali iz namere da pruže obaveštenja spadaju u tradiciju, oni pak, koji predstavljaju svedočanstva samih tim što su ostali sačuvani spadaju u ostatke... Tradicija obuhvata: usmenu tradiciju (mitovi, legende, pesme istorijskog sadržaja, usmene genealogije); pisanu tradiciju (anali, hronike, istorije gradova ili država, biografije, autobiografije, memoare, itd.); publicističku (letke, novine, „crvene, plave, bele, itd, knjige o državnoj politici vlada, listove, pisma namenjena javnosti itd.); likovnu tradiciju (kompozicije istorijskog sadržaja i sl.). Ostaci su raznolikiji i mnogovrsniji. Oni obuhvataju: materijalne ostatke (ostatke zgrada i stanova, arhitektonske spomenike, oruda i oružja, predmete svakodnevne upotrebe, novac, telesne ostatke i sl.); društvene ostatke (običaje, obrede, institucije, jezik, lična, geografska i druga imena, itd.); pisane ostatke (zakone, akta, povelje, prepisku, zapisnike, registre, račune, priznanice itd.). Prema sadržini odnosno po oblasti istorije je sledeća podela, za koju izvori pružaju podatke je čisto praktične prirode. Ona služi, kako to ističe Sima Ćirković, za to da se u nepreglednom moru izvora za razne periode istorije izdvoje vrste

izvora značajne za pojedine oblasti istorijske nauke... Najnovije doba će malo ko koristiti po materijalnim ostacima, kada ima na raspolaganju obimnu i raznovrsnu građu pisani izvornu građu, te navodi primer jedne medalje u XV veku, koja je u svakom pogledu interesantan izvor jer njen natpis nam može govoriti o nekoj ličnosti, događaju, povodom koga je iskovana, a da o tome svemu ništa ne znamo iz drugih izvora..... Ili, drugi primer, Dušanov zakonik je izvor za čitavu srpsku istoriju XIV veka, i za istoriju prava, društva, uređenje privrede, itd⁹². Andrej Mitrović ističe da su istorijski izvori osnovi naučnog istorijskog metoda, jer „istorijska nauka mora da raspolaže posrednicima koji omogućuju racionalno i tačno saznanje istorijskih vremena. Ove posrednike istorijska nauka nalazi u svim tragovima ljudskog postojanja i od njih stvara izvore saznanja, koje naziva istorijskim izvorima. Značaj istorijskih izvora je višestruk i veliki. Oni spajaju vremena, vreme u kome se proučava i vreme koje se proučava. Takođe, istorijski izvori povezuju istorijsku nauku i istoriju. Dakle, istorijski izvori su dvostruka spona. Oni predstavljaju „čarobni most“ između dva vremena i između istoričara i proučavanog predmeta koji više ne postoji. Izvori naučnike pouzdano vode u protekla vremena i njihove pojave. S druge strane, time što su posrednici, izvori se postavljaju između naučnika i istorije, pa su istovremeno i neka vrsta pregrade koja ove deli..... naučniku savremeniku tek istorijski izvori omogućuju da zasnuje znanja o istoriji svoga vremena.“⁹³ Radomir Lukić u Opštoj istoriji države i

⁹² Videti: Sima Ćirković, Uvod u istoriju, po beleškama studenata predavanja prof.dr S.Ćirkovića, skripta, Beograd.

⁹³ Šire videti, Andrej Mitrović, Istoiografija kao nauka, u Treći program, Proleće 1970., str.249- 257.

prava⁹⁴ naglašava da za „period od IX do IV veka pre n.e. nema dovoljno sačuvanih istorijskih i pravno- istorijskih izvora i spomenika; čak i ono što je sačuvano nalazi se u fragmentima. Međutim, od IV veka do gubitka nezavisnosti, pa čak i za kasniji period, sačuvano je dosta materijala. Od istorijskih izvora naročito treba istaći dela grčkih istoričara: Heredota, Tukidida, Ksenofena, Plutarha i niza drugih. Sačuvana su i dela grčkih filozofa: Platona i Aristotela i drugih, koja sadrže mnoge podatke značajne za istoriju države i prava. Isto važi i za govore nekih grčkih političara, Demostena, Izokrata i dr. Podaci pomenutih istoričara i filozofa, uglavnom su verodostojni ukoliko se odnose na period u kome su živeli ili na bližu prošlost, mada i tu ima pristrasnog i neobjektivnog prikazivanja. Međutim, s mnogo rezerve treba koristiti izvore iz dalje prošlosti, jer su delimično neautentični. Književna dela takođe mogu poslužiti kao izvor saznanja o životu grčkih naroda, ali se u mnogo manjoj meri mogu koristiti za izučavanje istorije države i prava. Pravnih spomenika sačuvano je malo. Pominju se legendarni Likurgovi zakoni u Sparti i Drakonovi zakoni u Atini. Najznačajniji sačuvani pravni spomenici su : zbirka zakona grčke države Gortin tzv „Gortinski zakon“ i Solonovi zakoni, koji su odigrali veliku ulogu u demokratizaciji atinske države. Sačuvan je i izvestan broj drugih zakonskih tekstova i veći broj ugovora u celini ili u odlomcima.“⁹⁵Vojin Milić pod istorijskim izvorima smatra u osnovi svaki proizvod neke prošle delatnosti i svako neposredno

⁹⁴ Radomir Lukić, Opšta istorija države i prava, Savremena administracija, Beograd, 1977, str. 47- 48.

⁹⁵ Radomir Lukić, Opšta istorija države i prava, Savremena administracija, Beograd, 1977, str. 47- 48.

svedočanstvo ili posredno obaveštenje o toj delatnosti. On istorijske izvore klasificuje u četiri grupe. U prvu grupu spadaju materijalni ostaci ljudske delatnosti (oruđa za rad i transportna sredstva, objekti za stanovanje i sredstva za obavljanje raznih društvenih delatnosti, putevi i druge komunikacije, komunalni uređaji, nemeštaj, odeća, obuća, nakit, novac, oružje i druga ratna oprema; ukratko, u ovu grupu spadaju svi materijalni ostaci ljudske delatnosti, iz kojih se, zbog svog posebnog značaja za saznanje prošlosti, izdvajaju pisani izvori kao i drugi izvori čija je osnovna funkcija bilo prenošenje neke poruke (grbovi, zastave, religijski predmeti i sl.) pa je sporedan oblik njihovog opredmećenja.

Drugu grupu čine pisani izvori, koji su po sadržaju raznorodni, i koji se mogu raščlanjavati prema raznim sadržinskim i formalnim kriterijumima. On njihovu podelu vrši na dve osnovne podgrupe. U prvu podgrupu spadaju svi pisani dokumenti koji su nastali kao sastavni deo nekog društvenog procesa i neke društvene delatnosti. Na primer, ako se prilikom sklapanja nekog ugovora, donošenja neke odluke, u toku neke organizovane društvene delatnosti o tome zvanično ili nezvanično oformi dokument (ugovor, naredba, izveštaj i sl.), takav dokument spada u ovu podgrupu pisanih izvora. U ovu vrstu izvora spadaju i svi ustaljeni oblici beleženja podataka o raznim društvenim pojavama, kao na primer, registrovanje prirodnog kretanja stanovništva, poreske knjige, zvanična evidencija svojinskih odnosa i sl., pošto sve evidencije ove vrste nastaju radi zadovoljenja nekih potreba postojeće društvene organizacije. Drugu podgrupu pisanih izvora sačinjavaju tzv „narativni“ izvori: letopisi, hronike, memoari, književnost, naučna literatura, štampa, i ostali pisani proizvodi u

kojima su obrađeni pojedini sadržaji društvenog života, ali koji nisu nastali kao kao sastavni deo tog sadržaja, nego kao pokušaj da se o nekoj društvenoj pojavi stvori određena slika, iznesu neka saznanja, mišljenja i stavovi. Treću grupu izvora čine likovni izvori, u koje spadaju svi likovni proizvodi, čija je prvenstvena funkcija bila simbolička, a ne samo oni koji imaju umetničku vrednost. U ovu grupu spadaju i fotografija i film u svim svojim oblicima. Četvrta grupa izvora je najmlađeg datuma. To su zvučni izvori. Pored muzike, u ovu grupu spadaju i zvučni snimci nekog istorijskog događaja. Pored navedene podele Vojin Milić istorijske izvore deli i na primarne ili neposredne i sekundarne i posredne, pri čemu ističe da podelu izvora treba epistemološki objasniti, jer je istorijsko saznavanje posredne prirode. On naglašava da iskustveni sadržaj izvornih obaveštenja nije predmet istoričarevog čulnog opažanja (posmatranja). O onome što se u istoriji dogodilo istoričar, po pravilu, zaključuje na osnovu svedočanstava drugih lica, a samo izuzetno i svoga ranijeg ličnog iskustva. Ali u tim posebnim uslovima istorijskog proučavanja nastoji se sprovesti opšte epistemološko načelo, da se što je moguće više skrati put od neposrednog čulnog opažanja određenog iskustvenog sadržaja do istorijskog izvora. Na tom odnosu izvornog obaveštavanja prema neposrednom doživljavanju određenog istorijskog sadržaja zasniva se podela izvora na primarne i sekundarne. Primarni ili neposredni izvori su svedočanstva neposrednih učesnika ili očevidaca određenih događaja i drugih iskustvenih pojava, a u novije vreme i njihovo tehničko beleženje u toku zbivanja (fotografije, filmske i magnetofonske vrpce). Svi ostali izvori, koji nisu nastali na osnovu neposrednog

opažanja ili doživljavanja njihovih autora, nego putem obaveštenja koja su na bilo koji način dobijena od drugih lica, smatraju se sekundarnim ili posrednim. Stoga on smatra, da treba očekivati da pouzdanost i preciznost izvora opadaju ako u nastajanju nekog izvora ima više posrednika, i ako je prošlo duže vreme od časa u kome je posmatran ili doživljen određeni iskustveni sadržaj i nastanka posrednog izvora. Pored toga, Milić i navodi i podelu izvora prema društvenim funkcijama, i to:

1. izvori koji su nastali u neposrednom toku društvenog života usled donošenja neke opšte normativne odluke,
2. programski izvori,
3. zabeleške neposredno posle nekog društvenog čina,
4. neke vrste dokumenata nastalih u institucionalizovanoj oblasti života, kao što su: smernice, i uputstva za delanje koje viši organi upućuju nižim, njima se pokazuju namere,
5. javni dokumenti o nekoj delatnosti,
6. dokumenti koji služe pre svega na podsticanje u vezi neke kolektivne delatnosti,
7. ekspresivni istorijski izvori, kao što su verski i ideološki izvori⁹⁶.

Pored ove podele, Milić navodi i podelu izvora prema formalnim karakteristikama, na primer, na dokumente administracije, štampu, memoare i druge lične dokumente.⁹⁷ B. Grafenauer, prema Miliću, deli izvore po njihovom odnosu prema iskustvenom sadržaju na izvore iz prve i druge ruke. Izvori iz prve ruke odgovaraju pojmu

⁹⁶Vojin Milić, Sociološki metod, Beograd, 1996, str.552-556.

⁹⁷ Navedeno delo, str. 556.

primarnih, a izvori iz druge ruke pojmu sekundarnih izvora. Kad bi se razlika sastojala samo u ovom, ona bi bila samo terminološka. No, Grafenauer upotrebljava i pojmove primarni i sekundarni izvori, ali u jednom drugom značenju. Ova podela, ne služi za označavanje odnosa izvora prema njegovom istorijskom sadržaju, nego pokazuje odnos izvora prema istoričaru. Po Grafenaueru, primarni izvor je najbolji postojeći izvor o određenom istorijskom događaju. Nauka teži da primarni izvori budu izvori iz prve ruke. Ali, ako su izvori iz prve ruke nestali ili još nisu otkriveni, najbolji sekundarni izvor („izvor iz druge ruke“) ima ulogu primarnog. Ukoliko se kasnije pronađe neki pouzdaniji izvor, raniji primarni izvor postaje sekundaran. Čini se da ovakva podela nema opravdanja. Ona u stvari, samo na jedan komplikovaniji način kazuje ono što podela na primarne i sekundarne vrlo jasno izražava, naime da nauka nastoji da svoja izvorna obaveštenja, kad god je mogućno, zasniva na neposrednom doživljavanju i posmatranju⁹⁸. Miroslav Pečujlić i Vladimir Milić istorijske izvore klasificuju u zavisnosti izvora istoriografije, te iste klasificuju na pisane, usmene i ostale izvore. Pisane izvore dele na zvanične dokumente koji imaju formalni karakter i nezvanični dokumenti koji su sadržani u književnosti, štamoi, itd⁹⁹.

Na osnovu navedenih definicija, uočavaju se različita shvatanja istorijskih izvora. Po nekim autorima, daje se opšta odredba tj. smatra se da su istorijski izvori ljudska delatnost, aktivnost; po drugima,

⁹⁸ Videti: Vojin Milić, Socioloski metod, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 1996.str.531- 542.

⁹⁹ M. Pečujlić- V.Milić, Metodologija druš. nauka, Beograd, 1995. ctp. 113-115..

istorijski izvori su istorijske činjenice, ostaci prošlosti; tekstovi predmeti ili činjenice iz kojih se crpe saznanja o prošlosti; oružja, oruđa, građevine, spomenici, skeleti. Šarl Senjobos pod istorijskim izvorima smatra činjenice i podatke, itd.

Klasifikaciju istorijskih izvora navedeni autori su vršili prema raznim kriterijuma, od kojih možemo istaći:

1. prema odnosu na događaje i procese,
2. prema odnosu izvora i istraživanja,
3. prema saznajnoj vrednosti,
4. prema sadržini,
5. prema poreklu,
6. prema delatnosti,
7. prema načinu nastanka i dr.

Može se istaći kao opšti stav, da u postojećem naučnom fondu postoji nedovoljno razlikovanje između istorijskih izvora i činjenica, podataka, obaveštenja, a što se uočava i na bazi prikazanih definicija istorijskih izvora. Iz tog razloga, obzirom da su istorijski izvori jedna od bitnih postavki istorijskog metoda, u cilju izbegavanja zabuna i zabluda, u ovom delu rada moraju se precizno definisati i objasniti pojmovi: činjenica, podatak i obaveštenje, njihove funkcije, kao i veze i odnosi sa istorijskim izvorima. Njihovo precizno razgraničenje, utvrđivanje funkcionalnih veza i odnosa je jedan od nužnih uslova, za valjanu primenu istorijskog metoda u procesu sticanja naučnog saznanja i u procesu projektovanja istorijskih, politkoloških i drugih naučnih istraživanja. Pod činjenicom se mogu shvatiti raznovrsne manifestacije prirodnih i društvenih predmeta i bića, prirodni i društveni procesi, aktivnosti, delanja i delovanja raznih subjekata,

odnosi i veze između njih, koji okružuju čoveka, na određenom prostoru i u određenom vremenu ili vremenima, koji se ostvaruju uz učešće ljudi ili bez njih, pri čemu se neka ostvaruju posredstvom ljudi i njihove svesti ili bez nje. Činjenice mogu biti otelotvorene u stvarima, koje možemo nazvati realnim činjenicama, a mogu biti i idealne, duhovne činjenice. Znači, sve što se može opaziti, identifikovati, naučnim metodama, teorijsko- empirijski i metodološki saznati i proveriti, možemo smatrati kao činjenice.

Prema Koenu i Nejgelu činjenica označava najmanje četiri različite stvari: prvo, „pod činjenicama“ podrazumevamo izvesne jasno razgraničene elemente u čulnom opažanju“, drugo „činjenica kadikad označava stavove koji interpretiraju ono što nam je dato u čulnom iskustvu. Ovo je ogledalo“, treće, „činjenica takođe označava istinite stavove koji tvrde invarijantni niz ili povezanost svojstava. Svako zlato je kovno“, četvrto, „činjenica označava one stvari koje postoje u prostoru i vremenu, zajedno sa njihovim međusobnim relacijama na osnovu kojih je jedan stav istinit. Činjenice u tom smislu nisu ni istinite ni lažne, one jednostavno jesu, njih delimično možemo saznati čulima, one mogu imati svoje trajanje u vremenu, mogu da deluju jedna na drugu...“¹⁰⁰ Prema Lisjen Fevru istorija ljudima ne dostavlja zbirku izolovanih činjenica, već ona organizuje te činjenice, ona ih objašnjava, a da bi ih objasnila ona ih uređuje u različite nizove, kojima ona ne pridaje podjednaku pažnju. Istorija, činjenice koje se odnose na prošlost, sistematski sakuplja, klasira, grupiše u funkciji svojih sadašnjih potreba. Fevr ističe da je svaka istorijska činjenica

¹⁰⁰ Moris Koen i Ernest Nejgel, Uvod u logiku i naučni metod, Jasen, Beograd, 2004, str.237- 238.

jedinstvena, što znači da se ni po prirodi, niti po definiciji, ona se ne može porediti sa drugim činjenicama¹⁰¹.

Na osnovu uvida u postojeći naučno- teorijski fond i datih definicije (bez obzira na različita shvatanja), nesporno je da se činjenice odnose na pojave¹⁰², procese, događaje i da potom kriterijumu iste možemo klasifikovati na teorijske i empirijske, naučne i nenaučne, društvene, istorijske, sportske, pravne, sociološke i dr, i da su one sastavni deo nauke, naučnih teorija. Prema pozitivističkim shvatanjima, „čulno iskustvo čoveka predstavlja temelj, činjeničnu osnovu naučnog znanja....., činjenice su nešto neposredno dato, verodostojno, nesporno, neporazivo, neutralno i nezavisno od teorskog tumačenja.“¹⁰³ Bogdan Šešić smatra da je „činjenica je misaono-čulnom delatnošću utvrđeno objektivno- realno postojanje izvesne stvari, pojave, procesa, dešavanja, osobine ili odnosa“. Pored toga on navodi i osnovne zablude u shvatanju činjenica, koje se sastoje, prvo „u apsolutizaciji činjenica“, drugo, u „shvatanju ovih kao statičkih, nepromenljivih, jednom zauvek datih činilaca ili momenata stvari ili konstantnih stanja“, treće, „u smatranju njihovog idejnog momenta kao potpuno objektivnog- realnog, isto onoliko realnog koliko i samog praktičnog čulnog momenta“, ali i ističe, da se „shvatanje i utvrđivanje činjenica menja u zavisnosti od promene oba osnovna momenta svih činjenica, a to su čulno- praktičnog momenta i idejno-teorijskog momenta.“¹⁰⁴

¹⁰¹ Lisjen Fevr, Borba za istoriju“ Beograd, 2004, str.151- 153.

¹⁰² Pojave mogu biti društvene, istorijske, političke, pravne, sociološke i sl.

¹⁰³ Videti, Živan Ristić, O istraživanju, metodu i znanju, Beograd, 1995.str.145.

¹⁰⁴ Videti, Bogdan Šešić, Opšta metodologija, Naučna knjiga, Beograd, 1971, str.270- 271.

Neke činjenice možemo opaziti, saznati i parcijalno, delimično, jednostrano, površno, a preko indikatora i takva saznanja možemo nazvati podacima. Prema Bosniću, „podaci su obaveštenja o stvarnosti do kojih dolazi istraživač na neposredan ili posredan način / sam ili preko drugih / iskustvenim putem. Podaci su relevantni ako se: a) odnose na pojavu koja se istražuje i b) ako se iz njih mogu izvesti činjenice putem koji se dolazi upravo, do onog stepena saznanja o pojavi kako je to određeno ciljem istraživanja. Podaci su tačni ako su obaveštenja adekvatna pojavi na koju se odnose. Treba uočiti razliku između podataka i činjenica. Nekoliko podataka mogu činiti jednu činjenicu, jedan podatak može sadržavati više činjenica o jednoj ili više pojava. Činjenice se izvode iz podataka, njihovim povezivanjem i osmišljavanjem.....Činjenice postoje u stvarnosti bez obzira da li ih je pojedinac svestan ili nije. Podaci su obaveštenja koja neko daje istraživaču ili do kojih istraživač sam dolazi.....Podatak je obaveštenje o stvarnosti, ono je i objektivnog i subjektivnog karaktera, manje je ili više adekvatno u odnosu na stvarnost. Činjenice su nezavisne od pojedninačnog saznanja. Neadekvatno saznanje o stvarnosti nije činjenica.“¹⁰⁵

Izvori podataka pružaju neposredne podatke o posmatranim indikatorima odnosno oni moraju da budu u saglasnosti sa koncepcijom i konceptom naučnog istraživanja. Zato se od svih raspoloživih izvora selektiraju oni koji zadovoljavaju prvenstveno ovaj kriterijum. Sledeći nužan zahtev jeste da budu što iscrpniji tj. da izvor podataka pruži što više upotrebljivih informacija. Treći zahtev naglašava da

¹⁰⁵Slobodan Bosnić, Opšti problemi prikupljanja podataka o društvenim pojavama, videti u knjizi, Metodologija istraživanja društvenih pojava, Institut za kriminološka i kriminalistička istraživanja, Beograd, 1963, str. 61

informacije koje izvor podataka pruža, treba da budu pouzdane a ta pouzdanost se proverava pre i tokom istraživanja. Ukoliko se pouzdanost ne utvrdi postoji opasnost pogrešnog zaključivanja kod kvantitativne a i kvalitativne obrade podataka. Četvrti zahtev naglašava da izvor podataka treba da bude pristupačan, dostupan istraživaču. Imajući u vidu konceptualizaciju naučnog istraživanja, koncepciju i koncept samog istraživanja, izvori podataka mogu biti primarni i sekundarni. Primarni izvori daju posredne i neposredne informacije o indikatorima koji se istražuju. Vrste primarnih izvora podataka /dokumenata / se mogu odrediti već prema tome ko daje informacije o sebi tj. ko stvara dokumenta iz koga se uzimaju istraživački podaci. Primera radi, zadržaćemo se na samo na nekim najkarakterističnijim izvorima podataka: Subjekti. To su oni dokumenti u kojima o kojima pojedinač daje informacije o sebi, o drugim licima, o svojoj okolini ili o utiscima koje prima. Te informacije se saopštavaju usmeno, pisano, vizuelno, auditivno, reljefno, mimički ili na neki drugi način. Društvene grupe: Subjekat koji sačinjava informacije ove vrste jeste institucija kao predstavnik date grupe; ona obaveštava o sebi odnosno o grupi koju predstavlja. Kao primeri ovih dokumenata se mogu navesti razne statističke /godišnjaci, bilteni i dr./, tekstualne, vizuelne, reljefne i druge informacije, saopštenja, o sebi. Predmeti duhovne i tehničke kulture. Pojedinci i društvene grupe daju podatke o sebi ili o drugima preko svojih tvorevina. To znači da kao izvori podataka za istraživanje mogu da budu razni spomenici posvećeni nekom sportu ili sportistima, proizvedeni produkti, tehničke naprave, zgrade, freske i slično. Sekundarni izvori podataka ne daju informacije o indikatorima koji se

istražuju, o obeležjima predmeta istraživanja, jer njih tek treba istraživanje da eksplicira...Vrste sekundarnih izvora podataka, dokumenata, mogu biti različite, već prema konceptu istraživanja.....Na prvom mjestu dolazi stručna literatura, teorijska i empirijska. Potom treba uvek imati u vidu podatke koji se mogu naći u javnim i internim stecištima dokumenata, javne i druge biblioteke i arhive, u statističkoj dokumentaciji, statističkih zavoda i drugih ustanova. I sredstva masovnih komunikacija, štampa, radio, filmski žurnal i film, mogu biti vrlo interesantni a nekad i jedini izvori za preliminarnu ili dodatnu dokumentaciju. I na kraju, vrlo se često stvara dokumentacija koja je nastala na osnovu direktnog komuniciranja istraživača sa ustanovama i subjektima koji treba da budu izvori informacija, intervju, autobiografije, elaborati, memoari i sl.¹⁰⁶ Veoma često se pojmovi činjenica i podaci u mnogim radovima poistovećuju odnosno ne shvata se suštinska razlika između činjenica i podataka. Na primjer, nesporno je istorijska činjenica postojanje Dušanovog zakonika, kao bitna suštinska manifestacija određenog ljudskog delovanja i delanja u određenom periodu istoriskog razvoja. Međutim, s druge strane, nesporno je i da neki autori smatraju kao činjenicu, da je Dušanov zakonik više bio pod uticajem vizantijskog prava nego pod uticajem srednje Evrope,¹⁰⁷ ili pak, drugi autori su isticali kao činjenicu, da je Dušanov zakonik bio pod većim uticajem rimskog prava.¹⁰⁸ Ovaj primer nam može poslužiti kao neshvatanje

¹⁰⁶ Videti:Živan Tanić, Metode posmatranja /analize/ dokumenata, u knjizi- Metodologija istraživanja društvenih pojava, Institut za kriminalistička istraživanja, Beograd, 1963, str.136- 174.

¹⁰⁷ K. Jireček, Svod zakoruv Slovensksh. V. Paraze 1880

¹⁰⁸ R.Huve, Oznaceniu prawa rzumskieg i rzumsko- buzantum skiego u narodow slovianskich,1868.

pojmova- činjenice i podataka i odnosa između činjenice i podataka, jer je nesporno, na navedenom primeru, da je istorijska činjenica postojanje Dušanovog zakonika, ali je i nesporno da se različiti podaci o raznim uticajima na Dušanov zakonik kao istorijsku činjenicu, ne mogu poistovećivati sa činjenicom i da između njih postoji suštinska razlika, a što se u naučnom fondu manifestuje izjednačavanjem činjenice i podataka, čime se stvaraju višestruki problemi i unose zabune u procesu naučnog istraživanja, posebno kod izrade projekta istraživanja, prilikom prikupljanja i obrade podataka, zaključivanja i izrade izveštaja o rezultatima naučnog istraživanja.

Pored navedenih neshvatanja između činjenica i podataka, prisutna su i neshvatanja pojma obaveštenja i nerazlikovanja između podataka i obaveštenja. Naime, pod obaveštenjima trebalo bi „podrazumevati smisleno organizovane podatke u poruku određenog značenja. Naime, u okviru istraživanja, podatak nije ništa drugo do konstatovanje postojanja- nepostojanja (prisustva- odsustva) određenog indikatora.

Obaveštenje već govori i o kvantitativno- kvalitativnim svojstvima indikatora (spoljašnjim manifestacijama unutrašnje suštine). Razlikovanja podataka od obaveštenja u istraživanjima je bitno stoga što se preko elementarnih indikatora malo šta može saznati, te su snopovi indikatora odnosno sindromni indikatori bitno sredstvo saznavanja. A indikator sindrom podrazumeva smislenu povezanost elementarnih indikatora- obaveštenja od smisleno- organizovanih podataka.

U istorijskim istraživanjima društva i sporta, odnos prema ukupnoj stvarnosti je posredan i iz tih razloga, nužna je verifikacija istorijskih izvora u dva postupka:

1. Ispitivanje spoljašnjih svojstava opštih, posebnih ili pojedinačnih istorijskih izvora ili spoljna kritika¹⁰⁹, i
2. Ispitivanje unutrašnjih svojstava opštih, posebnih ili pojedinačnih istorijskih izvora.

Istorijski izvori se ispituju na dva načina:

- a) kao materijalne tvorevine, i
- b) kao duhovne tvorevine.

Vojin Milić ističe da je kritička analiza istorijskih izvora nužna i da se ona, na uobičajen način, deli na spoljni kritiku, čiji je osnovni zadatak da utvrdi poreklo i autentičnost izvora; i na unutrašnju kritiku koja ispituje verodostojnost izvora i tačnost u njemu sadržanih obaveštenja. Naglašava značaj hermeneutike kod tumačenja izvora i smatra da je ona bitan činilac istoriografskog postupka, kako za razumevanje izvornog smisla pojedinačnih izvora, tako i za sintetizovanje podataka koji se odnose na uže i šire smisaone celine u društvenoj delatnosti. Spoljnom kritikom se utvrđuje na koji način je istorijski izvor uspostavljen, utvrđivanje porekla izvora kako bi se sprečilo njihovo falsifikovanje. Milić navodi i tehničke postupke za utvrđivanje autentičnosti izvora, kao što su proučavanje vrste hartije, mastila, ispitivanje autorstva analizom rukopisa i potpisa, ispitivanje pečata, proučavanje jezika, semantička analiza, ispitivanje konkretnog sadržaja dokumenata, datiranost dokumenata i dr. Unutrašnjom kritikom se ispituje koliko je neki izvor verodostojan i u kojoj meri su tačni podaci u njemu sadržani. Ova faza je završna faza kritičke analize izvora i ona se svodi na ispitivanje spremnosti i sposobnosti

¹⁰⁹ Termini spoljna i unutrašnja kritika su u metodologiji istorijskih nauka opšteprihvaćeni termini.

lica koje je stvorilo izvor da kaže istinu. Ova vrsta kritike pretpostavlja da istoričar retrospektivno zna više o stvarnom sadržaju, uzrocima i značaju istorijskih događaja od njegoih savremenika. Naučna upotreba izvora pretpostavlja da su oni prethodno kritički ispitani.

Unutrašnja kritika-kritika iskaza, obuhvata razmatranje iskaza i njihov pravi karakter. Na primer- da li je brojni podatak, da li ocena karaktera ili smisla nečega, da li je mišljenje o nečemu, da li je izvor htio da kaže istinu, da li je u pitanju neka korist i sl. Kritikom iskaza se dolazi i do verodostojnosti samih iskaza. Verodostojnost izvora i tačnost podataka je završna faza kritičke analize izvora. Ovom fazom se retrospektivno saznaju sadržaji, uzroci i značaj istorijskih događaja i naučna upotrebljivost izvora. Vojin Milić naglašava jedno od načelo ispitivanja verodostojnosti i tačnosti- načelo da se pojedinačni izvor ne posmatra suviše apstraktno i ne uzima samo kao celina, nego da se ispituje i vrednost njegovih pojedinih delova. Prilikom ispitivanja tačnosti uzimaju se u obzir razne okolnosti, kao na primer, uslovi u kojima je pisac izvora posmatrao izvesne iskustvene pojave i događaje, njegova stručnost, zdravstveno stanje, vremensko rastojanje između događaja i nastanka izvora opšte karakteristike određenog vremena i dr. Kao najvažnije činioce u ispitivanju verodostojnosti i tačnosti izvora autor navodi poređenje nezavisnih izvora i njihovo međusobno povezivanje¹¹⁰.

Sima Ćirković smatra da „kritika izvora ima dve vrste zadataka, da utvrdi, kada nemamo pred sobom original jednog izvora, kako stoje rukopisi koji su nam sačuvani prema originalu i da li predstavljaju

¹¹⁰ Vojin Milić, Sociološki metod, Beograd, 1996, str. 542- 563.

zaista ono za šta se izdaju, i kad se to utvrdi da li se onome što nam izvor kaže sme verovati, i u kojoj meri? Prema te dve vrste zadataka, kritika se deli na kritiku teksta (spoljašnje kritike u starijoj terminologiji) i kritika iskaza (unutrašnja u starijoj mterminologiji)¹¹¹. Prema istom autoru, spoljašna kritika teksta uzima u obzir pre svega formalne a kritika iskaza sadržajne elemente. Spoljašna kritika teksta omogućava da se rekonstruiše tekst, da otkrije eventualne umetke ili spontana kvarenja teksta, vrijeme i mjesto nastanka izvora, otkriće autora nekog izvora, uzajamnu zavisnost pojedinih izvora i poreklo vesti koje se u njima nalaze. Kritika izvora počiva na upoređivanju spoljašnjih i unutrašnjih obeležja. Bitni činioći spoljašnje kritike izvora su vreme i mesto nastanka teksta, utvrđivanje autora, utvrđivanje zavisnosti, recenzija i edicija, kritičko sređivanje materijala i interpretacija.

Unutrašnja kritika- kritika iskaza obuhvata razmatranje iskaza i njihov pravi karakter. Na primer- da li je brojni podatak, da li ocena karaktera ili smisla nečega, da li je mišljenje o nečemu, da li je izvor hteo da kaže istinu, da li je u pitanju neka korist i sl. Kritikom iskaza se dolazi i do verodostojnosti samih iskaza¹¹².

Branko Petranović smatra da savremena istorija može da se zloupotrebi za osavremenjivanje prošlosti ili za prenošenje uzora iz prošlosti u savremene situacije, tako što se prenošenjem savremenih merila u prošlost otkrivaju „geneze“ raznih ustanova ili organizacija, nasilno anticipiraju procesi ili utvrđuju nestvarne zasluge pojedinaca ili političke ocene izrečene ad hoc o nekim prošlim

¹¹¹ Sima Ćirković, Uvod u istorijske studije, po beleškama studenata sa predavanja prof.dr.S.Ćirkovića, neautorizovana skripta, Beograd, str.53- 86.

¹¹² Navedeno delo, str. 86-92.

događajima se zadržavaju i prenose do naših dana posredstvom „istoriografije“ ili mehanikom stalnog ponavljanja.¹¹³ U tom kontekstu on ističe i značaj metoda spoljne i unutrašnje kritike izvora, koji je nezamenljiv u radu istoričara. Postavlja i pitanje: „Zar je savremena građa bez falsifikovanih izvora. Nisu li mnogi dokumenti puni deklarativnih sadržaja, tako da istinu treba tražiti pod sedimentima zvučne frazeologije? Savremenika gotovo da nije potrebno podsećati na praksu totalitarnih režima u bliskoj prošlosti i u naše vreme. Slično starijoj građi, i u novoj se sreću brojne hronološke praznine, netačna datiranja, nisu retke nedoumice oko autorstva, jednostrane ocene i varljive statistike. Spoljna i unutrašnja kritika izvora koristi se do maksimalne mere.... Ključni dokumenti moraju da dođu pod detaljnu kritičku luku.“¹¹⁴ Petranović ističe da je opštepoznato da istorija kao nauka utvrđuje prošlu realnost na bazi kritički proverenih činjenica uzetih u hronološkom nizu i u uzročnom odnosu i da kritika istorije ne obuhvata objektivnu realnost nego takozvani subjektivni faktor i njegove izvore, jer razvoj nikada nije sveden na jednu alternativu. Kritikovanje objektivnog istorijskog razvoja nije ništa drugo do izražavanje „ljutnje na istoriju“ ali i apsolutizovanje objektivnih uslovljenosti nije daleko od fatalizma.¹¹⁵

Izvori podataka o društvenim, sportskim i drugim pojavama su generalno uzev, svi činioći društvene realnosti, kao što su razni spomenici kulture, sporta ili fizičke kulture, umetnička dela, oruđa i oružja, i dr. Oni su veoma često manje pouzdani ili čak za izvesne

¹¹³ Branko Petranović, Savremena istorija i njeni problemi“, Treći program, Radio Beograd, proleće 1970, str. 240.

¹¹⁴ Isto, str.243.

¹¹⁵ Isto, str.247, 248

vremenske periode i potpuno nepouzdani, te iz tih razloga je nužno prema njima se odnositi kritički prilikom istraživanja.

Izvore podataka o društvenim i sportskim pojavama, možemo klasifikovati prema različitim kriterijumima. Mi ćemo se u ovom radu pridržavati podele na:

- 1) iskustvene izvore (iskustvo subjekata), i
- 2) naučne izvore podataka,

Naučni izvori podataka su sva djela nastala korišćenjem metodologije naučnih istraživanja. Ovi izvori se dele na: teorijske – one koji čine fond verifikovanih naučnih saznanja o društvenim, sportskim i drugim pojavama i na hipotetičko-empirijske – one koji su tek u fazi hipoteza koje se istražuju ili su rezultat empirijskog istraživanja, ali još nisu postali sastavni deo teorije.

Izvori možemo razvrstati i po sledećim kriterijumima:

- 1) prirodi građe; 2) predmetnosti sadržaja; 3) javnosti; 4) službenosti;
- 5) izvornosti, kao i po nekim drugim za istraživača manje značajnim kriterijumima.

1) Prema prirodi građe izvore podataka možemo razvrstati na:

a) tvorevine materijalne kulture

- umetničke,
- sportske,
- delatno- operativne.

b) tvorevine duhovne kulture – u koje spada sve ostalo što nismo obuhvatili tvorevinama materijalne kulture;

c) neposredno ponašanje društva – subjekata koji čine društvo:

- stvarno i
- verbalno.

2. Prema predmetnosti sadržaja izvora:

- a) izvori potpunog društvenog ili sportskog sadržaja, npr. prve olimpijske igre.
- b) izvori kombinovane i srodne sadržine. To su izvori koji se ne bave prvenstveno ili pretežno npr. sportskim pojavama, ali je njihova sadržina srodnja sportskoj ili je u nju ukomponovan u znatnoj meri i sadržaj koji se bavi neposredno sportskim pojavama.
- c) izvori čija je sadržina nesportskih svojstava, ali, u čijoj osnovnoj sadržini mogu biti prisutni mnogobrojni podaci koji se mogu koristiti za istraživanje sportskih pojava.

3) Prema kriterijumu javnosti, izvore možemo podeliti na:

- a) društvene,
- b) sportske,
- b) privatne.

4) Prema kriterijumu službenosti:

- a) službene, i
- b) neslužbene ,

8) Prema kriterijumu izvornosti na:

- a) izvorne, čija je autentičnost zbog kompetentnosti tvoraca i načina nastanka izvora, po pravilu najveća – iako ima izuzetaka;
- b) interpretirane, autentične, nastale od kompetentnih tvoraca koji ne moraju biti učesnici u zbivanjima ili koji nisu formirali izvor u toku samog zbivanja, ali je sadržaj u najvećoj meri istinit.
- c) interpretirane, neautentične, i
- d) proizvoljne, i dr.

Na ovaj način smo dali i osnovne kriterijume za vrednovanje izvora.

Mogući su i drugačiji pristupi zasnovani na drugim paradigmatskim

postavkama, u koje nećemo zalaziti, obzirom na predmet ove monografije.

III ISTORIJA SPORTA KAO PREDMET NAUČNIH ISTRAŽIVANJA

1. Opšti model istraživanja sportskih pojava

O pojmovima sporta, fizičke kulture, istorije sporta, bitne odredbe smo istakli u prethodnim delovima ovog rada. Sport je je specifičan realitet i pojava, koja se shvata i definiše, pre svega kao istorijska i razvojna pojava, koja se ostvaruje kroz određene etape i faze ljudskog razvoja, počev od prvobitne zajednice do savremenih događanja, ima svoj početak i razvoj. To je relativno trajan, intenzivan i usmeren proces, svrshishodna, ciljna, svesna, aktivnost ljudi na određenom prostoru i u određenom vremenu. Znači, bitni činioци sporta su trajnost, stabilnost, intenzitet postojanje svesnih i voljnih subjekata, funkcionalnost i disfunkcionalnost, i dr.

Sportske pojave su nesumnjivo raznovrsne sportske discipline, sportska takmičenja, sportisti i njihova bitna svojstva, počev od njihovih sociodemografskih obeležja, osobina i svojstava kao što su temperament, agresivnost, hrabrost, anksioznost, fobičnost, odnos prema prema drugim sportistima i trenerima i drugim licima, i sl.¹¹⁶ Generalno uzev, sve društvene, sportske i druge pojave, mogu se i moraju naučno istraživati po modelu tipskog predmeta naučnog istraživanja, a što podrazumeva sledeće suštinske odredbe. Prvo, početna faza procesa naučnog istraživanj jestе zamišljanje pojave, problema i predmeta po modelu tipskog predmeta. Naime,

¹¹⁶ dr Branimir Mikić, dr Fehrat Nožinović, dr Šeik Mulabegović, Metodologija istraživačkog rada u fizičkoj kulturi – kineziološkim znanostima, Fakultet za tjelesni odgoj i sport Univerziteta, Tuzla, 2004, str. 14.

opšteprihvatljivo je stanovište da se sport i sve sportske pojave mogu istraživati kao određeni proces, struktura, sistem, norma u odnosu na određene uslove, subjekte, potrebe, motive, interes i ciljeve, aktivnosti, metode i sredstva, efekte, rezultate i posledice. U tom kontekstu, moguće je i zamišljanje i praktikovanje modela tipskog predmeta naučnog istraživanja u nauci o sportu po sledećoj proceduri:

1.1. Uslovi ostvarivanja sportskih pojava i sportskih aktivnosti

Sportske pojave, uvek se javljaju i ostvaruju u određenim uslovima. Pod uslovima podrazumevamo skup činilaca čije postojanje predstavlja osnov ostvarivanja pojave i manifestovanje karakteristika određene pojave- pojave, tako da se može konstatovati mnoštvo uslova i njihovih bitnih činilaca, raznovrsnost, mnogobrojnost i protivurečnost istih. Možemo konstatovati da imamo, s jedne strane, nužne i dovoljne uslove, aktivne i potencijalno aktivne, određenih svojstava, i druge uslove. Nužni uslovi su uslovi, bez kojih sportske pojave-pojave, ne bi mogle ni nastati, niti se ostvarivati. Dovoljni uslovi su oni uslovi koji obezbeđuju konstituisanje i ostvarivanje pojave kao samosvojstvene, vremenski i prostorno povezani. Ostali uslovi su ustvari uslovi prisustva, uslovljeni činiocima povoljne-nepovoljne situacije, ali se isti javljaju posle nužnih i dovoljnih uslova. Nužne i dovoljne uslove odredićemo kao bitne uslove. Zatim možemo razlikovati uslove koji odgovaraju, pogoduju razvoju i manifestaciji pojave, koje možemo nazvati povoljnim uslovima za razliku od onih koji ne pogoduju ostvarivanju sportskih, a koje ćemo

odrediti kao nepovoljne. Pored navedenih uslova, istog ranga i značaja su i aktivni i potencijalno mogući aktivni uslovi, znači uslovi koji su imali, ili mogu imati aktivan odnos sa istraživanom pojavom i deluju na nju, a pri čemu se imaju u vidu i uslovi koji su imali ili imaju mogućnosti da budu u aktivnom odnosu sa pojavom. Neutralni uslovi su oni uslovi koji nisu bili ili nisu u direktnom dodiru sa istraživanom pojavom, i oni nisu od bitnog značaja za razmatranje. Pri istraživanju sportskih pojava uslovi imaju prioritet, i svi su oni sadržani u odnosu na vreme i prostor. Uslove možemo razvrstati i na prirodne, koji su ustvari prirodna svojstva određenih teritorija u određenim granicama, počev od bioloških- sa stanovišta flore i faune i sa stanovišta egzistencijalnih uslova za biloški opstanak pojedinaca i grupa, sportista i sl., geografskih, klimatskih, sa stanovišta povoljnosi- nepovoljnosti za nastanak i razvoj sporta i sportskih disciplina. Društveni uslovi su uslovljeni društvenim odnosima i procesima u određenim društveno- ekonomskim formacijama, pri čemu iste stvara, prilagođava i menja svesnom, ciljnom i svrshishodnom delatnošću sam čovek, koji iste saglasno svojim potrebama i interesima koristi i utiče na njih. Bitni uslovi su društveno- ekomska funkcija i nivo razvijenosti iste, u čijim okvirima subjekti sporta i sportskih disciplina ostvaruju svoja ponašanja. U uslove ubrajamo i postojanje društvenih i političkih institucija, ustanova i organizacija, društvene i političke norme i odgovarajuća društvena i politička ponašanja. Psihički uslovi su uslovi u koje svrstavamo psihičke procese i psihičke konstitucije. Kada se razmatraju uslovi u kojima su se ostvarivali i ostvaruju sportske pojave i procesi, nužno je imati u vidu i postojeće društvene i

političke situacije, sa aspekta povoljnosti – nepovoljnosti po same subjekte sporta, postojanje određenih interesa i ciljeva.

Bitni elementi sportske situacije, koje nužno treba imati u vidu su i država i njeni organi, društvena i materijalna organizacija i svest. To znači, da je npr. sportska situacija, imajući u vidu, npr. ekonomsku i političku situaciju, u bližoj ili daljoj prošlosti ili u savremenim uslovima, mogla biti povoljna, nepovoljna ili neutralna za određene sportske procese, subjekte i događaje. Sportsku situaciju bitno je uvek posmatrati, analizirati u korelaciji sa drugim subjektima, njihovim svojstvima i usmerenošću, njihovim potrebama, ciljevima, interesima.

Prilikom analiziranja uslova u kojima su se ostvarivale sportske pojave i procesi, takođe je bitno imati u vidu broj subjekata i njihove uloge, hijerarhiju potreba, interesa i ciljeva, forme i broj komunikacija, informacija i veza između različitih subjekata, organizaciju i njenu složenost, rasprostranjenost pojava i procesa, utvrđivanje vremenskih i prostornih dimenzija.

1.2. Subjekti sporta i sportskih aktivnosti

Subjekti sporta se zamišljaju i istražuju kao centralni, bitni činioци sportskih aktivnosti i procesa. Sport podrazumeva faktički odnos u kom učestvuje određeni broj subjekata koji se međusobno razlikuju po mnogim kvantitativnim i kvalitativnim svojstvima, ulogama i položajima, mestu, funkcijama. Pod subjektima sporta možemo shvatiti mnogobrojne učesnike koji posredno ili neposredno, sa manjim ili većim intenzitetom, usmerenošću, voljno ili nevoljno, učestvuju u ostvarivanju sportskih pojava i procesa. Sve subjekte

sporta možemo klasifikovati po mnogobrojnim obeležjima, koji se mogu se opaziti, identifikovati i po kriterijumu usmerenosti za određenu sportsku aktivnost, i u tom kontekstu možemo razlikovati subjekte koji su pozitivno usmereni prema određenim sportskim aktivnostima ili su negativno ili neutralno usmereni.

1.3. Potrebe, motivi, interesi i ciljevi sportista i sportskih aktivnosti

Svi subjekti sporta su imali i imaju imaju određene potrebe, motive, interes, ciljeve, koji mogu biti pojedinačni, grupni, sportski, društveni, politički, koje ostvaruju delovanjem u odnosu na određene, uslove i situacije. Oni mogu biti trenutni, kratkoročni, dugoročni, pojedinačni, grupni, organizovani, spontani u određenoj zajednici, na određenom vremenu i prostoru. Sportista je prirodno i društveno biće, pojedinačan i kolektivan. On je pripadnik određenih sportskih i drugih zajednica u kojima se kao pojedinac i kao pripadnik zajednice na razne načine odnosi prema sebi i prema drugima. Njegove potrebe su raznovrsne. Potrebe egzistencije, samoodržanja, isticanja i dr., su podsticaji za mnoštvo sportskih aktivnosti u sportskim procesima.¹¹⁷

Interesi sportskih subjekata i se identifikuju i istražuju na osnovu struktuiranih i dinamičnih potreba pojedinaca ili kolektiviteta u određenom društvu. Interesi mogu biti spontani ili organizovani,

¹¹⁷ Prema Dirkemu nastanak društva i politike je potreba vođenja borbe protiv spoljašnje opasnosti i prirodne potrebe za udruživanjem. Videti: Emil Dirkem „O podeli drustvenog rada“, Prosveta, Beograd, 1972.g. str.62-64.

artikulisani ili neartikulisani i sl., i mogu se odnositi na razna područja ljudskog delanja i delovanja. Sportski interes se odnosio i odnosi na aktivnosti, učestvovanja, delanja i delovanja.

1.4. Aktivnosti subjekata sporta

Aktivnosti subjekata sporta su aktivnosti usmerene ka ostvarivanju sportskih interesa i ciljeva (ponekada i drugih interesa), to je faktičko ponašanje sportista u procesu donošenja i ostvarivanja bitnih odluka vezanih za sport, sportske aktivnosti, sportska takmičenja, i sl. Svaka aktivnost je generalno, ciljno- racionalna, svesna i svrshodna, dinamična aktivnost i bitan činilac sportskih procesa i pojave. Suština sportskih aktivnosti jeste postojanje određenih motiva, koji su racionalno definisani, postojanje svesnih inicijatora i učesnika, koji faktički i utvrđuju nivo potrebnih aktivnosti i ciljeva koje treba ostvariti. Aktivnosti sportskih subjekata moguće je identifikovati i naučno istražiti.

1.5. Metode i sredstva sportskih aktivnosti i pojava

U ostvarivanju sportskih aktivnosti, pojava i procesa, radi realizacije određenih ciljeva, interesa, koristile su se i koriste i raznorsne metode i sredstva, u zavisnosti od karaktera sportske discipline i drugih činilaca. Metod je nužni činilac aktivnosti i ponašanja raznih sportskih subjekata, koji je izazivao i izaziva određene efekte i posledice, racionalno i funkcionalno je povezan sa ciljem, ciljevima, svrshodan, i isti je nužan činilac strukture sporta i sportskih

aktivnosti. Metode rada, metode delovanja, sportista su faktička ponašanja koja se u datoj stvarnosti mogu opaziti, identifikovati i naučno istražiti, sa raznih aspekata.

1.6. Efekti, rezultati i posledice sportskih aktivnosti

Kao pojava i proces sport se ostvariva i ostvara raznovrsnim aktivnostima, kojima su se postizali i postižu određeni efekti, rezultati i posledice po sportske subjekte i sportska društva.¹¹⁸ Razne sportske aktivnosti u istorijskim i savremenim procesima, na određenim prostorima, u određenim vremenima, globalnom ili užem društvu, imale su i određene konkretnе efekte, posledice i rezultate po ukupan život sportista i sportskih društava i iste je takođe moguće primenom naučnih metoda, naučno identifikovati i naučno istražiti. Ocena, vrednovanje, efekata, rezultata i posledica je sistematicna i složena procedura koja proizilazi iz mnogobrojnosti sportskih subjekata, na koje se odnose efekti, rezultati i posledice, na koje deluju i svojstva istih, te su u tom smislu moguće i razne situacije. Ukupnost efekata, rezultata i posledica, po određene sportske subjekte, sportska društva, mogu biti pozitivni, negativni, neutralni, sa mnoštvom raznih varijeteta. Efekti, rezultati i posledice mogu biti

¹¹⁸ Prethodna fusnota ukazuje na suštinsku vezu između metoda, rezultata, efekata i posledica odn. na osnovu istih primera može se istaći značaj primene modela tipskog predmeta istraživanja u naučnom istraživanju istorijskih i političkih pojava. Sledeci primer: nesporno je da su negativni efekti u političkoj praksi i političkom delovanju evidentni, kako u bližoj političkoj prošlosti, tako i u sadašnjim političkim uslovima. Naime, politička apstinencija određene populacije, u bliskoj prošlosti, ali i danas, proizvodila je i danas proizvodi negativne političke efekte u praksi. „Ako pošteni ljudi neće da se bave politikom, nepošteni će da vladaju“, kao što pokazuje misao Edmund Burka, engleskog političkog filozofa iz XVII veka.

pozitivni ili negativni, nameravani- nenameravani, maksimalni minimalni, direktni- indirektni, funkcionalni- disfunkcionalni, usmereni ka održanju, poboljšanju ili pogoršanju situacije u ukupnosti ili u parcijalnim segmentima.

2. Primena istorijskog metoda u istraživanju istorije sporta

Istorijski metod je način sticanja naučnog saznanja o prošlim prirodnim, društvenim i psihičkim pojavama i procesima i događanjima, na osnovu kojih se formiraju i novostečena naučna saznanja i predviđaju predstojeća naučna saznanja. Istovremeno, istorijski metod je i deo načina naučnog istraživanja o predmetu i metodu, koji se primenjuje u prirodnim, društvenim i psihološkim naukama i on je nerazdvojni, sastavni deo istraživačke prakse kao delatnosti. Po strukturi, ovaj metod ima tri sastavna dela:

- 1) logički deo, sačinjen je od osnovnih pravila logičkog i istinitog mišljenja koja su jedinstvena za sve nukve,
- 2) epistemološki deo, metod je nužni sastavni deo svake teorije. Sve teorije, političke teorije, sva naučna saznanja imaju svoj predmet istraživanja koji pripada prirodnim, društvenim ili psihičkim pojavama. U ovom delu se uočavaju bitne razlike, koje se izražavaju kroz kategorijalno- pojmovni, terminološki sistem i jezik.
- 3) metodsko – tehnički deo, sadrži metode i tehnike (instrumente i postupke) kojima se stiču naučna saznanja.

Istorijskim metodom se istražuje pojava i nastanak sporta, sportskih disciplina, sportskih društava. Sve društvene, sportske, prirodne, istorijske, i druge pojave i procesi, imaju poreklo u svojoj bližoj ili daljoj prošlosti i svako sadašnje- postojeće je bitan činilac prošlosti odnosno postojeća sadašnjost već jednim svojim delom postaje prošlost i postaje budućnost. Primer za navedenu tvrdnju je atletika kao natjecateljski sport, nastala kada i čovek. Izučavajući njen istorijski razvoj, počev od prvobitne zajednice, gde je čovek bio

neprekidno izložen borbi sa prirodom, nedovoljno fizički spreman, bio je lak plen divljih zveri a teško je mogao uhvatiti mnoge životinje radi prehrane svoje porodice. Kako bi opstao, on je morao biti brz, snažan, izdržljiv, i sl. , morao je osmišljavati oružja, počev od batine, luka o strele, koplja, mača, i sl. Nesporno je da se čovek u tim uslovima morao „takmičiti“ sa životinjama, trčeći, skakajući, i sl. Reč atletika je grčkog porekla. U početku atlete su bili uglavnom robovlasnici, a pojmom profesionalnih atlet pretežno robova, reč atleta je postao ponižavajući pojam i realitet. To znači da svaka prirodna, društvena, sportska i druge pojave imaju svoje faze nastanka, razvoja i prestanka a što znači da se ljudsko društvo, kao i sport i sportske discipline mogu saznati samo kroz svoju istoriju, kao proces određenih događaja i događanja, određenih veza i odnosa i stuktura. Svaka prirodna, društvena, sportska i druge pojave, nastajale su i nastaju u određenim uslovima, okruženju, vremenu, prostoru i na određenoj teritoriji, u određenim situacijama, čiji su ključni akteri pojedinci, sportisiti, sportska društva, sa određenim intresima, ciljevima, aktivnostima, delanjima i delovanjima, metodama i sredstvima, rezultatima, efektima i posledicama,

Bitna odlika svih društvenih, sportskih i drugih pojava i procesa, pored kretanja, promena, razvojnosti su i prelazak kvantiteta u kvalitet i obrnuto, kao i prelazak jednog kvaliteta u drugi. Osnovu naučnih saznanja primenom istorijskog metoda o društvenim i sportskim pojavama i procesima, događajima i događanjima iz dalje i bliže prošlosti čine istorijski izvori, kao i činjenice, podaci i obaveštenja. Istorijski metod u procesu sticanja naučnog saznanja i naučnom istraživanju istorije sporta koristi komparaciju kod

istraživanja srodnih i sličnih pojava i procesa. Istorijска метода у процесу стicanja naučnog saznanja i načinu naučnog istraživanja koristi analitičke i sintetičke osnovne metode, opštenaučne metode, posebne metode pojedinih grupa nauka, metode prikupljanja i obrade podataka i periodizaciju. Predmet istorijske metode prilikom istraživanja istorije sporta je geneza, struktura, procesualnost, funkcija, odnosa i veza, ponašanja, trajnosti, složenosti, brojnost, veličina i druga svojstva. Predmet istorijske metode su sportska zbivanja, dalje i bliže prošlosti, i za njenu primenu neprihvatljiva je određena vremenska distanca od deset, dvadeset ili pedeset godina, jer se prošlost sporta u ovom kontekstu shvata i kao bliska sportska prošlost a što smo istakli u prvoj postavci istorijske metode, jer je nesporno da je i postojeća sadašnjost sporta jedan deo sportske prošlosti.

3. Primena komparativnog metoda u istraživanju istorije sporta

Prvi primeri primene komparativnog (i istorijskog metoda) u istraživanju istorije sporta karakteristični su još za antičko doba. Iz tog perioda poznata su kapitalna dela Homerovi epovi „Ilijada“ i „Odiseja“, gde se opisuje fizičko vežbanje u vreme barbarstva, trčanje, skakanje, bacanje koplja. Posebo se spominju „brzonogi heroji“ ili polubogovi. Navodi se, u vreme Odiseja, takmičenje u bacanju diska i koplja. Homer je uz imena najpopularnijih junaka, kada je htio istaći njihove vrline, obično dodavao reč „brzonogi“. Ili, u Ilijadi su opisane igre na Petroklovom grobu. Nakon trke kolima, šakanja i rvanja, dolazi na red trčanje u kom pobeđuje „domišljati“ Odisej ispred „brzonog“ Ajasa i najbržeg od svih mladića Antilohaja. Pored toga, značajna su i dela autora iz perioda Grčke i Rima, kao što su dela Plutarha, Cicerona i drugih. Pored toga nužno je naglasiti i značaj mnogih književnih dela iz tog perioda, kao što su Ep o Gilgamešu, Mahabharata, Ramajana, Sveti pismo i druga dela, u kojima su evidentna mnoga analitičko-sintetička tumačenja na osnovu primene komparativne analize, komparativnog metoda, kao i istorijskog metoda. Emil Dirkem u svojim radovima je isticao poseban značaj komparativne metode u istraživanju svih društava o kojima postoje podaci. On je bio istraživač koji je nova saznanja crepo iz sfere iskustva, i za njega se može reći da je bio dosledan induktivista. U ranom periodu bavljenja naukom, naučnim istraživanjima, za njega je bila karakteristična vera u velike saznajne mogućnosti uporedne metode, uporedne sociologije i za njega ona je bila zamena za eksperiment. U tom veličanju uporedne metode, u

ranim godinama razvoja, on je tvrdio „da uporedna sociologija nije posebna grana sociologije, već je to sama sociologija ukoliko ona prestaje da bude čista i opisna i teži da shvati činjenice“.¹¹⁹ Uporednu analizu, metodu, Dirkem je veoma često povezivao sa istorijskim proučavanjima društva i prednosti ove veze on je i isticao, jer je smatrao da istorija u proučavanju društvene stvarnosti treba da ima ulogu mikroskopa u proučavanju fizičkog sveta. Prema Dirkemu, samo istorija može otkriti onaj niz uzroka i posledica iz kojih sadašnji sistem vaspitanja proizilazi.¹²⁰

Kao zajednička, generalna crta u primeni komparativnog metoda kod većine mnogih autora, može se istaći: komparativni metod su primenjivali razni naučnici u izučavanju mnogih pojava i raznovrsnih sadržaja i to tako što su imali u vidu tok istorijskog razvoja društva ili su izučavali pojedine društvene, političke, ekonomske, pravne, sportske pojave i aktivnosti kao na primer- porodicu, svojinu, religiju, umetnost, običaje i sl. Početkom devetnaestog veka komparativni metod je bio povezan sa evolucionističkim idejama i pomoću njega je trebala da se prikupi i sredi iskustvena građa o društvu, kako bi se prikazala razna shvatanja o razvoju društva. U tom periodu komparativna istraživanja su se u većoj meri izvodila kabinetски, korišćeni su mnogi raspoloživi izvori podataka (razni stavovi putnika, misionara i sl.) a kritika izvora i njihova provera odnosno ispitivanja potpunosti i pouzdanosti nisu bila zastupljena u dovoljnoj meri.

¹¹⁹ Emil Dirkem, Pravila sociološke metode, Beograd, Beograd, 1963, str.123.

¹²⁰ Emile Durkheim, „Education and Sociology“, New York, The Free Press of Glence inc., 1956, p.153.

Američki autori D.P. Warwick i Samuel Osherson¹²¹ pod komparativnim metodom smatraju „ukratko, mi koristimo termin komparativni metod da bismo označili društvene naučne analize koje involviraju posmatranja u više nego jednom društvenom sistemu, ili u istom društvenom sistemu na više nego jednoj tačci u vremenu....Mi naglašavamo da naša definicija nije povezana sa bilo kojom specifičnom istraživačkom metodologijom. Komparacije među društvima, eksperimentisanjem u malim grupama, korišćenjem agregatnih podataka, participirajućim posmatranjem, analizom sadržaja, ili bilo kojom drugom selekcijom iz širokog repertoara metoda društvenih nauka“.

Medeloine Grawitz¹²² ne daje celovitu definiciju komparativnog metoda, ali zato izlaže njegova osnovna svojstva, i to da komparativni metod ne raspolaže posebnom tehničkom procedurom; da se primenjuje u svim društvenim naukama; da se može podjednako koristiti u svim etapama istraživanja; da je on posebno značajan tokom konceptualizacije istraživačkog procesa; da ima svoje mesto na svim nivoima istraživanja. Prema Vojinu Miliću, komparativni metod je sastavni deo sociološkog metoda, pri čemu ističe da se svako poređenje društvenih pojava ne može označiti kao komparativni metod. Prema istom autoru „uporedni metod se može definisati kao nastojanje da se pojedine vrste društvenih pojava ili društvo u svom kompleksnijem obliku, proučavaju u svim svojim ili bar u što mnogobrojnijim, različitim oblicima, koji nastaju usled različitih

¹²¹ Videti zbornik radova: „Comparative Research Methods“ edited by Donald P. Warwick & Samuel Osherson, Prentice- Hall, Inc., Englewood Clifss, N.Y., 1973.p.8.

¹²² Navedeno delo, str. 434- 437.

društveno-istorijskih i prirodnih uslova“.¹²³ Milić ističe da se ne mogu opšti zaključci o bilo kojoj vrsti društvenih pojava zasnovati i sistematski proveriti ukoliko se ne upoznaju svi njeni iskustveni kvalitativni oblici, sve veličine i intenziteti. „A istoričnost društvenih pojava zahteva da se pažljivo motri neće li se ona u nekoj novoj istorijskoj situaciji javiti u svom novom obliku i novim osobenim vezama s drugim društvenim pojavama. Još nepoznati oblici pojava i njihovih odnosa s drugima mogu se, razume se, otkriti i u prošlosti. Bez sistematske opisne osnove, sva uopštavanja moraju ostati nemetodična“.¹²⁴ Bitno je stanovište Vojin Milića kojim ističe da se prava vrednost komparativnog metoda ne ispoljava u opisivanju, već tokom objašnjavanja utvrđenih veza među pojavama radi otkrivanja njihovih opštih uslova i uzroka, kao i specifičnih uzroka usled kojih se neka pojava javlja u svojim posebnim kvalitativnim oblicima i različitim intenzitetima, jer „naučno objašnjenje se zasniva na otkrivanju determinističkih odnosa među pojavama, a pre svega onih odnosa za koje se s dovoljno razloga može prepostaviti da su uzročnog karaktera“.¹²⁵ Na tome se najviše i temelji njegov zaključak: da što se neki od ovakvih odnosa može ispitivati u više konkretnih istorijskih situacija i dokazati da se on uvek uspostavlja, postaje opravdanija hipoteza da u njemu dolazi do izražaja jedan opštiji društveni zakon. Bogdan Šetić ističe da je metodski postupak poređenja jedan od najosnovnijih metodskih postupaka ljudskog saznanja i da je osnovniji saznajni postupak od generalizacije i

¹²³ Vojin Milić, Sociološki metod, treće izdanje, Beograd, 1996.g. str.757.

¹²⁴ Vojin Milić, Sociološki metod, treće izdanje, Beograd, 1996.g. str.758.

¹²⁵ Navedeno delo, str 759.

indukcije, koji je u 19. veku prerastao u opštu metodu jezičkih, književnih i antropoloških i književnih istraživanja. Autor naglašava i da je komparativni metod imao značajnu ulogu ne samo u društvenim naukama, već i u matematici i u prirodnim naukama, astronomiji, fizici, geografiji i biologiji, te je nesporno da komparativni metod predstavlja jednu od opštih metoda naučnog istraživanja. Predmet istraživanja komparativne metode su srodne ili slične pojave raznih vrsta jednog istog roda pojava, bilo kojih prirodnih ili društvenih pojava. Osnovni uslov mogućnosti primene komparativnog metoda jeste postojanje istovetnih ili bar sličnih, analognih svojstava kod više vrsta pojava. Ali, osnovni subjektivni uslov mogućnosti primene komparativnog metoda je saznajno-misaona-teorijska i praktična mogućnost saznanja ili otkrića analognih struktura, procesa i ponašanja kod više neistovetnih, tj. različitih pojava. Komparativni metod moguće je primeniti i u istraživanju različitih rodova, odnosno potpuno različitih vrsta, ali – primećuje ovaj autor – u tom slučaju rezultati komparativnog metoda nisu tako plodni kao u prvom slučaju, tj. kod komparacije pojava dveju ili više vrsta istog roda. Neposredni predmet istraživanja posredstvom komparativnog metoda su veze i odnosi sličnosti i različitost između bar dveju vrsta pojava nekog roda pojava. Odatle prizilaze da se ove sličnosti i različitosti mogu ticati najraznovrsnijih svojstava pojava koje se istražuju, a to su: sadržaji, oblici, kvaliteti, mere, strukture, funkcije, načini nastanka, promene i razvoji, kao i načini postupaka i ponašanja, odnosno delatnosti ljudi. Predmet komparativnog metoda su odnosi i veze, strukture, funkcije i

ponašanja bar dveju pojava ili dveju vrsta pojava, ili klasa ili grupa ljudi ili tipova društvenih organizacija.¹²⁶

Mihailo Đurić poseban značaj pridaje istorijskom izučavanju društva i društvenih pojava, gde on posebno ističe da je komparativni metod nezamenljivo analitičko sredstvo u otkrivanju društvenih zakona.¹²⁷ Razmatranja o logičkim i tehničkim problemima uporednog pristupa su u velikoj meri slična Milićevom tretiranju ovih problema. On kao i Milić, naglašava ulogu i značaj uporednog metoda kao zamenu za eksperiment. On ističe, kao i Milić, da uporedni metod ima najveću vrednost u proveravanju hipoteza i teorija većeg stepena opštosti.¹²⁸ Mihailo Đurić naglašava da komparativno-istorijski metod može se primeniti na više različitih načina, u zavisnosti od toga da li istraživanje ostaje u nacionalnim okvirima jedne društvene organizacije ili uzima šire međunarodne razmere. Generalno uzev, sve opštenaučne metode, a posebno istorijska, kao i komparativna metoda omogućavaju naučno saznavanje društvenih, istorijskih, sportskih i drugih pojava i procesa. Istoriska i komparativna metoda imaju viši stepen primenljivosti i prodornosti u svim naukama i naučnim disciplinama (kao i u nauci o sportu) u odnosu na ostale opštenaučne metode, imajući u vidu njihova opšta i osnovna svojstva. Naime, nesporno je da sve pojave, bez obzira da li se radi o prirodnim, društvenim, sportskim i dr., imaju svoje etape i faze nastanka, razvoja i nestanka, a što se može iskazati kao opšta saglasnost kod većine autora koji su razmatrali ove dve opštenaučne metode. Drugim

¹²⁶ Videti: Bogdan Šešić, Osnovi metodologije društvenih nauka, Beograd, 1982, str.140- 146.

¹²⁷ Mihailo Đurić, Problemi sociološkog metoda, Beograd, 1962, str. 262., Bogoljub Pejićić, Metodologija empirijskog naučnog istraživanja, Beograd, 1995, str. 223-241.

¹²⁸ Navedeno delo, str. 252.

rečima, ne postoji trajni, večiti oblici prirodnih, društvenih, sportskih i drugih pojava, već, sve što je postojalo, to se i razvijalo i menjalo, ali i nestajalo. Primer su i neke sportske discipline, njihov nastanak, razvoj i nestanak, kako u daljoj, tako i u bližoj prošlosti. Istorijском и компартивном методом се на научној основи врше сазнавања о њиховој генези, сличностима и разликама, разноврсности, хомогености, квалитативној и квантитативној одређености, комплексности, сазнавању општег, посебног, појединачног. Пoveзаност између ове две методе се фактички манифестирајући у виду наведене поставке.

IV ISTORIJA SPORTA OD PRVOBITNE ZAJEDNICE DO XXI VEKA

1. Bitne odlike istorije sporta u prvobitnoj zajednici

Period prvobitne zajednice obuhvata razvoj ljudskog društva od njegovih početaka do pojave naroda, država, klasnih društvenih odnosa. Najvažniju ulogu u tome odigrao je rad odn. načini pribavljanja sredstava za život. Čovjek predstavlja najsavršenije živo biće na Zemlji. Pretpostavka da je Zemlja stara oko 6. miliona godina, a čovjek sa svojim precima postoji svega oko 750.000 godina. O postanku čoveka poznati su mnogi nenaučni i naučni pristupi, počev od društvenih ili prirodnih nauka. Primer su arheologija, paleologija, paleantropologija epigrafika i druge nauke. Tek sredinom 19. vijeka problem porijekla čovjeka se postavlja na naučne osnove. Od tada se ulazu veliki naučni napor u istraživanju porijekla čovjeka. Pronadjeni su fosilni ostatci antrolopiteka stari oko 4. miliona godina u Etiopiji. Prvi čovjekoliki predak pronađen je na Javi, bio je star oko 650 hiljada godina. Potom se javlja "kineski čovjek" koji je nešto mlađi. (neandertalac je pronađen u Njemačkoj i star je 150 hiljada). godina. Od života u hordama do grandioznih civilizacija i kultura, od prvih klesanih kamenčića do proizvodnje energije i osvajanja svemira, to je u istorijskoj nauci u širem smislu veoma kratak period, čovjek je izmijenio sebe i okolinu koja ga okružuje. Čovjek više ne čeka šta će mu priroda dati, nego počinje uzimati od nje i najzad je počinje prilagođavati svojim potrebama, postaje gospodar prirode. Boljim

poznavanjem zakonitosti nastanka prirode i načina ispoljavanja prirodnih sila, čovjek te sile stavlja u funkciju boljeg, lagodnijeg i bezbjednijeg življenja. U cilju obezbjeđenja lične i kolektivne egzistencije, čovjek je mijenjao prirodu najprije nagonski, instinkтивno, zatim sve svjesnije i cjelishodnije, prilagođavajući je svojim potrebama, a kroz to je mijenjao i samog sebe. Istraživanjem materijalnih ostataka iz prvobitne zajednice stvaramo osnovane pretpostavke o njihovom životu, kulturi, o nastanku i razvoju sporta. Prvobitna zajednica dijeli se na period divljaštva i barbarstva i trajala je oko 700.000. godina. Divljaštvo traje od postanka ljudske vrste do početka mlađeg kamenog doba - neolita, i karakteriše ga grupni brak, kolektivno domaćinstvo i skupljanje gotovih proizvoda. Ovo razdoblje se dijeli na niži, srednji i viši stupanj razvoja. U nižem stupnju divljaštva ljudi žive u tropskim i subtropskim šumama, vladaju neograničeni spolni odnosi, razvija se artikularni govor. Srednji stupanj divljaštva karakteriše lov, ribolov, upotreba vatre, pokretljivost i naseljavanje ljudi uz obale rijeka i mora. Žene skupljaju plodove, a muškarci se bave lovom. Viši stupanj divljaštva počinje pronalaskom luka i strijele, a lov postaje dominantna grana proizvodnje, stvaraju se seoska naselja. Barbarstvo karakteriše značajan napredak proizvodnih snaga, stalna naselja, brak parova, a traje od 5000- ite do 2000- ite godine prije nove ere. I ovo razdoblje dijeli se na niži, srednji i viši stupanj. Niži stupanj karakteriše razvoj grnčarstva, pripitomljavanje životinja i uzgoj hranjivog bilja. Za srednji stupanj je značajno građenje kuća od opeke i kamena, odvajanje ratarskih od stočarskih plemena i udruživanje ljudi u veće zajednice. Viši stupanj barbarstva označava pojava oruđa i oružja od

željeza, upotreba životinja za vuču, pojava zanatstva, pojava privatnog vlasništva, raspad rodovskih zajednica na manje porodice zasnovane na monogamiji, pojava robovlasništva, a zarobljeni neprijatelji - robovi omogućavaju stvaranje viška proizvoda, što uslovljava treću veliku podjelu rada, pojavu klase trgovaca. Novonastale okolnosti dovode do pojave države, odnosno prelaska u epohu klasnog društva. Za taj period bitna odlika je vježbanje, jer tjelesne vježbe predstavljaju jedan od bitnih faktora koji su uslovili diferencijaciju čovjeka od životinje. Od tog vremena pa sve do danas tjelesne aktivnosti i tjelesno vježbanje se isprepliću, često uslovljavaju, ponekad i identifikuju. Osnovna karakteristika i svrha vježbanja od prvih afričkih plemena do današnjeg doba, bilo je osposobljavanje čovjeka za uspješnu borbu za biološki opstanak. Tako je, na primjer, različita životna sredina uslovljavala pojavu različitih tjelesnih vježbanja. To najbolje potvrđuje činjenica da su veliki državnici poklanjali izuzetnu pažnju tjelesnoj pripremi svoje vojske, a i sami su bili odlični sportisti i hrabri ratnici. Pojava tjelesnog odgoja je nastala kada se spoznala povezanost između vještine u rukovanju oruđima rada i rezultata rada. U novonastalim uslovima, tjelesni odgoj dobiva nova obilježja, pa otada kroz cijelu dalju istoriju nosi tri jasna obilježja: klasno, vojno- obrazovno i političko, ostajući u klasnom društvu privilegija vladajuće klase. Istorije sporta proučava se zadnjih 4000. godina. Prvobitna zajednica je ostavila mnogo toga u nasledje. Tamo su korijeni mnogih tekovina savremene kulture i civilizacije. Najvažnije tekovine prvobitne zajednice su: odjeca, stanista, orudja i oruzja, boje, muzika, crtezi,

privatna svojina. Iz vremena prvobitne zajednice potiče i lov, ribolov, zemljoradnja, stočarstvo, kao i počeci skoro svih vrsta umjetnosti.

2. Istorija sporta u doba robovlasništva

Pri kraju perioda prvobitne zajednice dolazi do snažne ekspanzije zanatstva i pojavljuje se višak proizvoda, što prouzrokuje potrebu specijaliziranja pojedinih ljudi za plasman, prodaju i razmjenu proizvoda i tako dolazi do pojave staleža trgovaca. Dalji razvoj zanatstva i trgovine uslovljava potrebu obezbeđenja novog tržišta, što dovodi do oružanog osvajanja novih teritorija.

Tako dolazi do pojave staleža profesionalnih ratnika. U isto vrijeme zarobljeni neprijatelji pretvaraju se u besplatnu radnu snagu - robeve. To opet dovodi do vođenja ratova prvenstveno radi obezbeđenja što većeg broja robova. Tako dolazi do stvaranja robovlasničkih odnosa i snažnog centralističkog robovlasničkog sistema koji nalazi svoje opravdanje i mogućnost opstanka u najnehumanijem eksploatatorskom odnosu robovlasnika nad robovima. Na osnovu brojnih materijalnih tvorevina i pismenih dokumenata, moglo se zaključiti da su prve velike civilizacije drevnih kultura nastale u plodnim dolinama velikih rijeka. U dolini Nila pojavila se kultura Egipćana; Eufrata i Tigrisa - sumerska, babilonska i asirska kultura; Inda i Gangesa - kultura Indije; Huang i Jangtze (Ch'ang) - Kineska kultura. Nešto kasnije u Americi se rađaju kulture Inka, Maja i Azteka, a u Evropi- kretska, grčka i rimska kultura (antičke civilizacije). Uprkos огромnim geografskim udaljenostima i značajnim specifičnostima u kulturnoj sferi, ove civilizacije su imale sličan društveno- ekonomski razvoj i sličnu pojavu i razvoj tjelesnog vježbanja i sporta.

Osnovne odlike tjelesnog vježbanja u prvobitnoj zajednici bile su neposrednost, prirodnost i za sve jednaka egzistencijalna aktivnost. U robovlasničkom sistemu, tjelesno vježbanje je bilo klasno, usmjereni je na zadovoljavanje potreba manjeg broja privilegovane vladajuće klase, imalo je izrazito vojnički karakter, sa zadatkom očuvanja postojećih društvenih odnosa. Kasnije, u robovlasničkom sistemu, privatno vlasništvo uzima sve više maha nalazeći se u rukama malog broja ljudi, pa tjelesne sposobnosti dolaze sve više do izražaja, posebno u odbrani sopstvenog i osvajanju tuđeg posjeda. Zbog toga klasa na vlasti posvećuje maksimalnu pažnju tjelesnom vježbanju, pa se u društvu veoma cijenila tjelesna snaga, brzina, izdržljivost, sposobnost rukovanja oružjem. Te sposobnosti I veštine razvijane su kod djece robovlasnika preko različitih sistema tjelesnog vaspitanja i vojno-tjelesne pripreme. Tjelesno vježbanje se pored vojnih potreba, koristilo i za aktivni odmor, rekreaciju. U tom cilju su se uz velika materijalna ulaganja, gradili grandiozni sportski tereni (Koloseum u Rimu) gdje su se priređivale atraktivne priredbe i takmičenja, praćena nevjerovatnim grubostima, ponekad i ljudskim žrtvama (Gladijatorske igre). Robovi nisu imali pravo niti mogućnost da organizuju vlastitu tjelesnu kulturu. Tjelesnim vježbanjem su se bavili neorganizovano i spontano, i to samo toliko i onda kada je to bilo u interesu vladajućeg sloja, kao što je slučaj u drevnoj Atini, ili kada je to služilo u funkciji zabave, razonode i adaptacije na brutalnosti, užas i krv klase robovlasnika, kao što je slučaj kod Gladijatorskih igara. Zahvaljujući brojnim materijalnim ostacima iz tog perioda, možemo dosta dobro sagledati način života, kulturu i stepen razvoja sporta u pojedinim velikim antičkim civilizacijama.

Iz tog perioda možemo navesti bitne odlike istorija sporta kod Sumera. Osnov opšte kulture ovog naroda bila je poljoprivreda. Za njen razvoj Sumerci su odavali dužnu pažnju biku kome su pripisivali božansko poštovanje, posvećivali mu hramove i postavljali statue. Fridrih Grozni, jedan od istraživača ovog vremena, ukazao je na razvitak slikovnog sumerskog pisma u klinasto pismo. U "tablici slova" posebno je interesantna slika - slovo koje predstavlja bumerang. Prepostavlja se da su bumerang pronašli pastiri čuvajući stoku i lovci u razvoju patrijarhata, prvobitne zajednice još u srednjoj Aziji, praotadžbini zapadnog ljudstva negdje u stepama Kazahstana, Turkestana i Sumera, koji su mu dali ime i kojim se izražava predmet i njegova aktivnost. Iz sumerske praotadžbine bumerang se proširio u svih pet djelova svijeta. Tjelesna vježbanja naroda Sumera, prvenstveno su služila što boljem osposobljavanju ljudi za ratne funkcije u osvajanju tudižih teritorija, ali i odbrani sopstvenih posjeda od aspiracije drugih naroda. Očuvanje i dalje jačanje robovalsničkih društveno- ekonomskih odnosa bio je jedan od najvažnijih zadataka dobro osposobljenih vojnika. Zbog toga su tjelesno vježbanje i vojna priprema bili interesantni za klasu robovlasnika i stalež slobodnih seljaka koji su imali ozbiljne razloge da se što bolje pripremaju, kako bi bili u stanju da sačuvaju stečene društvene odnose. Iz tih razloga se posebna pažnja posvećivala vježbanju napada i odbrane bez oružja, kao i efikasnoj borbenoj upotrebi različitih oružja, upravljanje lakin i brzim borbenim kolima, gađanje različitih ciljeva kopljem i strijelom iz luka. Takođe je značajno napomenuti i nekoliko odrednica o istoriji sporta u Babilonu. Prema podacima koji datiraju iz 18. stoljeća p.n.e. vidimo da su u Babilonu bili posebno popularni lov, takmičenje sa

dvokolicama i gađanje strijelom. Smatra se da je Babilon kao nasljednik sumerske kulture doprinijeo daljem razvoju i unapređenju te kulture, a istovremeno je sačuvao i dalje unaprijedio vojno-odgojne aspekte tjelesnog vježbanja ovog naroda.

Primer su i Asirci. Oni su u početku bili stočarsko-nomadski narod, koji se kasnije razvio u snažan ratnički narod. Dokumenti očuvani iz ovog vremena svjedoče o velikom vrijednovanju i organiziranosti tjelesnog vježbanja vojno-obrazovnog značaja. Naročita pažnja se posvećivala plivanju, gađanju strijelom i lukom, bacanju koplja, borbi šakama, hrvanju, mačevanju, lovu na divlje životinje. Kako se glavnina Asirske vojske kretala na konjima i bojnim kolima, vježbi i treningu konja bila je posvećena specijalna pažnja. Zapis na klinastom pismu iz 18. stoljeća p.n.e. govori o trčanju kao posebnoj takmičarskoj disciplini. Zahvaljujući tako ozbiljnoj i širokoj pripremi, Asirci su bili poznati kao ratnički narod sa snažnom ratničkom državom, koja je prvo osvojila Babilon, a onda nastavila sa osvajanjem ostalih područja Bliskog istoka. Asirci su prvi u historiji ratovanja počeli praviti pontonske mostove od napuhanih mješina i drveta za prebacivanje svoje pješadije, konjanika i bornih kola preko nabujalih rijeka Eufrata i Tigrisa. Zidove tvrđava i kula relativno lako su razbijali pomoću "ovnova" - sprava za probijanje, što je dotada bilo neizvodljivo. Asirci su prvi u historiji ratovanja počeli upotrebljavati baliste i katapulte - sprave za bacanje teškog kamenja, izrađene na principu kožnih kaiševa koji su se velikom brzinom odmotavali.

Persijanci su upražnjavali one tjelesne aktivnosti koje traže i razvijaju smjelost, hrabrost, otpornost, snagu, izdržljivost, brzinu, odnosno sposobnosti koje su karakteristične za uspješnog lovca i dobrog ratnika. Poznati su bili persijski trkači i jahači koji su obavljali poštansku i obavještajnu službu organizovanu poput štafete. Bile su popularne razne igre, a posebno polo- igre i hokej na travi, a bogata mitologija uticala je i na razvoj brojnih plesova od kojih se ističe ples s oružjem. U kasnijem periodu tjelesno vježbanje se sve više usmjerava na riješavanje problema zdravlja kao i zabave i razonode i zdravstvene gimnastike - kineziterapije.

Kineska stara civilizacija, nastala u dolinama rijeka Huang Ho i Jangze Jang, jedna je od najstarijih u istoriji čovječanstva. Ona obiluje mnogobrojnim podacima o ranom organiziranju sistematskog tjelesnog odgoja. Kinezi sami sebe nazivaju Chunghua jen - ljudi središta svijeta i najbrojniji narod svijeta. Fosilni ostaci kineskog pračovjeka (sinenthropus pekineuses) pronađeni su u pećini nedaleko od Pekinga, što potvrđuje da su oni starosjedioci uže ili prave Kine od najdavnijih vremena. Istorija kineske civilizacije stara je pet hiljada godina, a najrasprostranjenija religija je budizam, dok manje grupe ispovjedaju islam i kršćanstvo. Kinezi su iznimnim i mnogobrojnim otkrićima zadužili čovječanstvo. Prvi su počeli uzgajati svilenu bubu, proizvoditi papir, lak, porculan, a busolu su otkrili u 5. vijeku. Izumili su štampariju, proizveli barut, upotrebljen za vatreno oružje u 12. vijeku, a barut za vatromete mnogo ranije. Kinezi prema većini autora imaju vjerovatno najstariji sistem tjelesnog odgoja u svijetu. Organizovano tjelesno vježbanje pojavilo se u Kini 2700. godine

p.n.e., pod imenom Kung-fu. Proizašla i usko povezana sa vjerskim obredima, metoda Kung-fua služila je uspostavljanju psihičkog i tjelesnog zdravlja. Pojavom budizma u staroj Kini javljaju se i uticaji koje su širili budistički manastiri i u oblasti tjelesnog vježbanja. Manastiri su predstavljali svojevrsne škole borilačkih vještina, boksa, hrvanja, borbe štapovima i drugim oružjem, džiu-džice itd. Zahvaljujući takvoj tjelesnoj i vojnoj pripremi, kineski vojnici, posebno u vrijeme dinastije Šang (1400. god. p.n.e.), bili su skoro nepobjedivi. Poznata je kineska poslovica: "Tjelesna vježba može da zamijeni svaki lijek, ali ni jedan lijek ne može da zamijeni tjelesnu vježbu".

Indija je dobila ime po velikoj rijeci Indija koja protiče područjem današnjeg Pakistana u zapadnom dijelu Indijskog poluostrva. Na tom području je prije otprilike 4500 godina nastala indijska civilizacija. Mnoge razvijene nauke danas potiču iz Indije. Matematika je nastala u Indiji, a arapski brojevi došli su u srednjevijekovnu arapsku kulturu takođe iz Indije. Arapska, a preko nje i evropska medicina preuzela je i osnovna znanja iz anatomije i fiziologije iz indijske nauke, a odatle potiče i primjena metala u medicini. U dolinama rijeka Inda i Gangesa pronađeni su ostaci dvije stare civilizacije - Mehejno daro i Havappa (4.-3. milenij p.n.e.). Arheološki nalazi otkrivenih terena svjedoče kako je tjelesno vježbanje bilo na visokom nivou i izvrsno organizovano. Na tim su se terenima nalazili najstariji do sada poznati natkriveni plivački bazeni, a kraj jednog većeg bazena pronađeni su ostaci kabina za kupače i parno kupalište. Pretpostavlja se da su to bila sveta mjesta tadašnje religije, a obredno pranje i kupanje može se

pratiti sve do današnjih dana. Ove civilizacije uništene su 2000. godine p.n.e. u naletu nomadskih Arijevac. Nasuprot brahmanizmu između 6. i 7. vijeka se stvara novi religiozni sistem "budizam". Njega je osnovao, prema legendi, propovjednik Šakjamuni, koji je pronašao "put istine" i uzeo ime Buda. Treći religiozni sistem u Indiji bio je otanizam - učenje o nenasilju (Ashima). Ovo učenje je duboko uticalo na jednog od najvećih indijskih filozofa Mahatmu Gandija i čak promijenilo tok indijske historije. Na osnovu velikog broja historijskih izvora, može se pretpostaviti da je sport u drevnoj Indiji imao značajno mjesto u životu, radu i zabavi ljudi tog vremena. Indijci su bili odlični jahači i veliki eksperti za dresuru konja, upregnutih u lagana ratna kola. Sačuvan je priručnik o dresuri konja, koji je veoma sličan današnjem engleskom sistemu treninga konja. U Indiji se čak 600. godina p.n.e. kod odgoja u kneževim dvorima primjenjivao u praksi zahtjev harmoničnog tjelesnog i duševnog odgoja. Iz tog perioda potiče interesantan tjelesni i duševni desetoboj koji se sastojao od skoka u dalj, plivanja, mačevanja (tjelesni petoboj) i pismenosti, gramatike, matematike, poznavanje biljnog i životinjskog svijeta i podataka o strojevima (duševni petoboj). Iz ovoga se vidi da je stara Indija bila preteča grčkog harmoničkog odgoja.

Egipatska civilizacija razvila se na prostoru donjeg toka Nila u sjevemoj Africi. Zemljoradnja, zasnovana na vještačkom navodnjavanju, javila se u Egiptu oko 5000. godina p.n.e.. Za vrijeme starog carstva, 3200 - 2100- te godine p.n.e., grade se prvi veći kanali i nasipi i zidaju čuvene grobnice faraona (piramide). Zahvaljujući

tome dolazi do razvoja proizvodnje, kulture, a od nauka naročito astronomija i matematika. U Egiptu je ponikla i najstarija pismenost, pismo se sastojalo od slika i crteža (hijeroglifi, sveta slova). Najviše su obožavane životinje i tzv. "zemljoradnički bogovi" (sunce - Amon Ra, plodnost - Oziris, Nil - Hapi), a mrtve su balzamovali, itd. Spomenici stare kulture sačuvali su se do današnjih dana, a egipatska kultura izvršila je snažan uticaj na kulturu svih istočnih naroda i antičku grčku kulturu. Prvi podaci o hrvanju nađeni su u jednoj grobnici u Sakari iz 2650. godine p.n.e. U grobnicama u Beni Hasanu iz 2000. godine p.n.e. pronađeno je oko 400. crteža o hrvanju. Od aktivnosti vojno- obrazovnog karaktera upražnjavano je pesničenje, lov na divlje zvijeri, trke bornih kola, gađanje strijelom iz luka, bacanje koplja, itd.

Za istoriju sporta u Japanu bitno je istaći nekoliko iskaza. Geografski položaj Japana sa otočnim i šumovitim predjelima odlučno je uticao na specifičan razvoj tjelesnih vježbanja koje možemo, pratiti od sedmog stoljeća p.n.e., do današnjih dana. Od davnina su Japanci održavali sa Kinom trgovačke veze koje su u 7. i 6. stoljeću p.n.e. dovele do prodiranja budizma i kineske kulture (pismenost) u Japan. U to vrijeme se učvršćuju feudalni društveni odnosi i dolazi do stvaranja jakog vojnog staleža - Samuraja, sličnog evropskim vitezovima. Tjelesno vježbanje dolazi u središte pažnje pod uticajem plemićke, vojničke kaste - Samuraja, a od 12. stoljeća kada se tjesno povezuje sa religijskim i moralnim odgojem. Još od šestog stoljeća p.n.e. primjenjivale su se razne igre, hodanje, trčanje, mačevanje, plivanje. Vremenom, razni oblici borilačkih vještina u Japanu

dobivaju dominantan značaj, kao sumo, džiu- džica, kendo, džudo, kyudo i sl. Džudo predstavlja borilačku vještinu koja se razvila prije pronalaska vatre nog oružja, a služio je kao odbrana od klasično naoružanog protivnika. Kyudo (kdžudo) je disciplina gađanja lukom i strijelom u funkciji identifikovanja sa stvarnošću gađanja cilja, kao i shvatanje da je biće isto što i bivanje a u krajnjem, u funkciji uspostavljanja ravnoteže između svjesnog i nesvjesnog u biću. Sportovi na konju javili su se u Japanu veoma rano (3. stoljeće) u vidu klasičnih konjskih trka s prerekama, gađanje lukom i strijelom na galopirajućem konju i specifičnim japanskim polom na konju. Od igara s loptom izdvajamo kamari - jednu vrstu nogometa, čiji je cilj bio da se kožna lopta, punjena zrakom na malom pjeskovitom terenu što duže održi u zraku, udarcima noge i stopala. U Meksiku, uz monumentalne hramove, redovno su se nalazila sportska igrališta, koja su prvenstveno služila za igru teškom loptom od sirovog kaučuka. Azteci su kao ratnički narod posebnu pažnju posvećivali tjelesnom vježbanju. Uz igru loptom bilo je još popularno hrvanje, plivanje, veslanje i skokovi u vodu. Tu nalazimo i preteču tenisa, gdje se predmet ukrašen ptičjim perjem udarao posebnom dašćicom. Za nastanak i razvoj sporta u Grčkoj nužno je istaći nekoliko prethodnih svojstava. Kao što je opštepoznato, Grci (Heleni) su došli na Balkansko poluostrvo oko 1500. godine p.n.e., i postepeno naselili oblasti današnje Grčke, ostrva u Egejskom i Jonskom moru i primorske krajeve Male Azije. Najstarija kultura u Grčkoj poznata je kao mikenska ili trojanska kultura, potom homersko ili herojsko doba (1100 - 500. godine p.n.e.), poznato iz legendi i mitova o Illijadi i Odiseji, mitu o Argonautima i po raznim mitovima o herojima. U

homersko doba, naročito u 8. stoljeću p.n.e. osnovane su mnoge grčke kolonije, a najviše u južnoj Italiji (Velika Grčka). U antičko doba (500 - 146. godine p.n.e.) razvili su se mnogi gradovi- države: Atina, Sparta, Teba i drugi. U grčko-persijskom ratu, u prvoj polovini 5. stoljeća p.n.e., Grci su se odbranili od najezde Persijanaca, pobjedivši ih u bitkama na Maratonu 490. godine p.n.e., Salamini 480. godine p.n.e. Poslije tih ratova došlo je do ekonomskog, kulturnog i političkog uspona u Grčkoj. Tada je došlo do velikog razvoja male grčke države Atine. Tjelesni odgoj se stavlja u funkciju stvaranja snažnog, spretnog i hrabrog vojnika. U "Ilijadi" gdje se opisuju događaji oko opsjedanja i osvajanja Troje, navedene su borbeno-ratničke forme sportskih takmičenja: trka bornih kola, pesničenje, hrvanje, trčanje, borba kopljima, bacanje diska, gađanje lukom i strijelom, bacanje kopljja i sl. Organizovanog tjelesnog odgoja izgleda nije bilo nego su se mladići pripremali samostalno od najranijeg djetinjstva prilikom spremanja za vojne pohode To je razdoblje afirmacije robovlasništva.

Tjelesni odgoj u svim grčkim državicama imao je vojno- obrazovni karakter, a naročito je bio dominantan u Sparti, uslovljen originalnošću njenog državnog uređenja. Odmah po rođenju, državni činovnici su pregledali djecu, da bi slabašnu I nerazvijenu bacali u provaliju sa stijene Tajger. Onu djecu koja su svojim izgledom obećavala da će se razviti u dobre i snažne vojнике davali su majci da ga čuva i vaspitava do navršene sedme godine života. Sa navršenih 18 godina proizvode se u red "efeba" - vojnika, dobijaju vojnu opremu i potpuno se posvećuju usavršavanju vojničkih vještina. U noćnim

marševima, prilikom kojih ubijaju sve živo što im se nađe na putu, a ponekad i čovjeka- roba, stvarani su surovi, dobro uvježbani, sposobni i poslušni vojnici. Tjelesni odgoj u Sparti je imao čisto klasni karakter i bio je u organizaciji i pod nadzorom države, a sastojao se od raznovrsnih tjelesnih vježbi vojno-odbrambenog karaktera, kao što su: trčanje na različite dionice, lov na divlje zvijeri, vojničke i religiozne igre, bacanje koplja, borba mačem, pesničenje, gađanje strijelom. Za sport u Atini karakterističan je takođe klasni karakter uz svestranu intelektualnu, praktičnu i vojnu usmjerenošć. Atinjani su djecu sa tjelesnim nedostatcima osuđivali na smrt, ali odluku o tom groznom činu, za razliku od Sparte, donosio je otac novorođenčeta. U Atini su djeca, sa izuzetkom vojnog roka stalno boravila u roditeljskom domu. Sa sedam godina dijete pohađa tri vrste škola koje mu obezbjeđuju harmoničan tjelesni, umni i estetski razvitak:

1. gramatičku (čitanje i pisanje),
2. muzičku (pjevanje i sviranje),
3. gimnastičku - palistra (različite tjelesne vježbe i borbeni takmičenja).

Školovanje u gimnazijama bilo je privilegija djece bogatih, ali za razliku od Sparte i niži slojevi u Atini imali su pravo upražnjavati tjelesno vježbanje kojeg nije bilo obavezno. Uprkos tome mladići iz nižih slojeva ponekad su posjedovali zavidne tjelesne osobine i sposobnosti, a kao primjer navodi se maratonska bitka, kojom prilikom su atinski vojnici pod punom vojnom opremom pretrčali

1500. metara i poslije toga se veoma uspješno uključili u borbu. Trčanje je bilo najpopularnije i najčešće primjenjivana tjelesna aktivnost, a pored sportskog trčanja na razne dionice, upražnjavano je i vojno- praktično trčanje (trčanje lučonoša, trčanje sa oružjem, trčanje naprijed - nazad i drugo). Pošto nije bilo preciznih mjernih instrumenata vremena pobjednika nisu bilježena, ustanovljivali su samo redoslijed dolaska na cilj. Bacanje diska proisteklo je iz vojne aktivnosti - bacanje kamena preko visokog bedema. Hrvanje je jedan od najstarijih načina vježbanja, takmičenja i borbi, i bilo je veoma popularno kod starih Grka. Kod pesničenje (boksa) borbe su se u početku vodile golim šakama, a kasnije su pesnice omotavane mekanim remenjem u cilju zaštite protivnika. Pankration je bio još opasnije i surovije sportsko nadmetanje koje su upražnjivali profesionalci, a predstavljaо je kombinaciju pesničenja i hrvanja, gdje su bili dozvoljeni svi zahvati i udarci. Pentatlon (petoboj) je sadržavao trčanje na jedan stadij, skok u dalje, bacanje kopljja, bacanje diska i hrvanje. Olimpijske igre gube prvo bitni karakter. Umjesto grčkih mladića- amatera na njima sve više učestvuju profesionalni takmičari specijalisti, a gimnastička takmičenja sve više potiskuju nastupi pjevača, muzičara i govornika.

3. Nastanak i razvoj Olimpijskih igara

Većina autora u postojećem naučnom fondu smatra da su antičke olimpijske igre¹²⁹ prvi put održane 776. p. n. e. u Grčkoj, Olimpiji i da su one održavane sve do 392. n. e. U početku, olimpijske igre su se održavale samo u antičkoj Grčkoj. Pobednici na olimpijskim igrama bile su osobe koje su se posebno uvažavale. Vremenom se ustalio ritam održavanja olimpijskih igara – svake četiri godine. Period između prošlih i budućih igara nazivan je Olimpijadom. Olimpijske igre održavale su se u grčkom svetilištu Olimpiji na Peloponezu u starogrčkoj državi Elidi. U početku olimpijske igre su trajale jedan dan, obzirom da je takmičenje bilo zastupljeno samo u trci na 192m. Potom su se takmičenja uvećavala, te su priključene trke na dvostruko veću udaljenost, uvodenje trka na duge staze, petoboja, skoka udalj, bacanja diska, bacanja koplja, rvanja, šakanja, trke četveroprega, trke na konjima, pankration (spoj rvanja i šakanja). Antičke igre imale su i poseban ekonomski i politički značaj, jer su se u vreme njihovog održavanja u Olimpiji okupljali trgovci iz mnogih krajeva, održavali sajmovi, održavana raznovrsna politička i državna savetovanja, potpisivali značajni državni dogовори. Prema predanjima i legendama iz perioda antike i shvatanja starogrčkih pojmoveva „olimpijskih igara“, „olimpijskog primirja“, grčke državice su u tim situacijama prekidale

¹²⁹ Prema većini autora pojam olimpijske igre (grč. Ολυμπιακοί Αγώνες, eng. Olympic Games, fr. Jeux Olympiques) označava skup međunarodnih sportskih takmičenja u različitim disciplinama koje su podeljene na letnje i zimske, svake četiri godine. Sve do 1992. održavane su u istoj godini, a od 1994. se održavaju naizmenično, svake dve godine.

međusobna ratna dejstva tako da je za vreme trajanja igara vladalo primirje ili „sveti mir“. Prvi dan primirja bio je posvećen religijskim ceremonijama i ritualima, a drugog su dana otpočinjala takmičenja u kojima žene nisu učestvovale. Tek je Rimski car Teodosije II, 392.god. n.e. ukinuo Olimpijske igre.

Istorijski izvori o nastanku olimpijskih igara su zasnovani na legendama i predanjima. Prema istim se smatralo da je olimpijske igre ustanovio sam Bog Zevs¹³⁰ kao proslavu svoje pobede u borbi za vlast nad svojim ocem Kronom; po drugima, da je Heraklo, rimske Herkul, pobjedio u jednoj trci u Olimpiji, te je doneo odluku da se u znak sećanja na taj događaj, svake 4. godine održavaju slične trke. Pored igara u Olimpiji, igre su se održavale i na drugim mestima. To su Pitijiske, Nemejske i druge igre. Međutim, usled određenih uslova, situacija i aktivnosti raznovrsnih subjekata u to vreme, Olimpijske igre su opstale. Neki autori smatraju da su se slična takmičenja, igre, povremeno održavala čak i od XIII veka pre nove ere, koje su u početku su bile lokalnog značaja. Žene nisu smelete da se takmiče za razliku od devojaka, koje su se smelete takmičiti na Herajama, igrama u čast boginje Here, koje su se takođe održavale u Olimpiji svake četvrte godine. Broj disciplina narastao je vremenom do dvadeset. Igre su se održavale nekoliko dana uzastopno. Olimpijske igre su polako, vremenom gubile na značaju Tokom rimske vladavine nad

¹³⁰ Prvi vjerodostojan zapis o održavanju Igara u Olimpiji datira iz 776. g. p.n.e. Olimpijske su igre imale su veoma veliki verski značaj, održavane su u slavu vrhovnog boga Zevsa, kom je podignut veličanstveni kip u Olimpiji.

Grčkom igre su polako gubile ugled koji su do tada imale. Pojavom hrišćanstva, igre su sve više shvatane kao slavljenje paganskih božanstava i ostacima paganskih rituala, te je 392.g.n.e. godine rimski car Teodosije ukinuo olimpijske igre, prekinuvši tako gotovo dvanaesto- vekovnu istoriju ovog događanja

Oživljavanje Olimpijskih igara datira od XIX veka. Naime, u XIX veku baron Pjer de Kuberten, istraživao je uslove i uzroke, rezultate i posledice francuskog poraza u Francusko- pruskom ratu 1870 — 1871. godine. Navedeni autor je zaključio da je jedan od glavnih razloga francuskog poraza, to što francuski vojnici nisu imali dovoljnu fizičku kondiciju i nedovoljnu obučenost. Ujedno je uočio i potrebu razvijanja ideje o zajedništvu među narodima, o takmičenju mlađih i to na sportskom, a ne na bojnom polju. Tako je ideja o oživljavanju olimpijskih igara, ideja mira među narodima, ponovo dobila svoj najdublji smisao u tada veoma složenim međunarodnim odnosima.

Tokom juna 1894. u Parizu je osnovan Međunarodni olimpijski komitet (MOK). Prvi predsednik navedenog tela bio je Grk Demetrios Vikelas. U Atini su prve olimpijske igre održane 1896. godine, od kada se održavaju svake četiri godine. Zbog ratnih događanja odn. Prvog svetskog rata, prve zimske olimpijske igre održane su u Šamoniju u Francuskoj, 1924. godine, potom u Sankt Moricu 1928. i dr. Sve do 1994. zimske olimpijske igre su se održavale iste godine kada i letnje, zaključno sa 1992. godinom i igrama u Alberville u Francuskoj, kada je zbog pritiska medijskih kuća odlučeno da se razdvoje termini letnjih i zimskih igara. Tako su prve sledeće Zimske olimpijske igre održane 1994. godine u Lilehameru u Norveškoj.

4. Sadržaji Olimpijskih igara u starom vjeku

Malo se koji narod na svijetu može pohvaliti manifestacijom kakva je kod Grka bila Olimpijada. Svojim sadržajima, značajem i dugim razdobljem koliko je trajala, postala je trajna ljudska vrijednost, pa kao takva i danas nadahnjuje ljude širom svijeta. Olimpijske igre su dobile naziv po mjestu održavanja - Olimpiji, koja se nalazi u sjeverozapadnom dijelu Peloponeza, odnosno u pokrajini Elidi. Smještena je između rijeka Alfeja i Kladeja u svetom gradu Altisu. U najstarije doba Olimpijske igre su imale čisto lokalno obilježje. Gubljenjem samostalnosti, poslije pobjede kojom su Rimljani uništili slobodu grčkih gradova - država i igre su doživjele izmjene. Sad su pravo učešća na njima dobili i Rimljani, a onda, malo poslije toga, pravo se proteglo na čitav slobodni svijet Rimskog Carstva. U doba Rimskog Carstva Olimpija je izgubila onaj značaj i ugled kakav je imala u doba grčke samostalnosti.

Prema predanju, kada je Ifit obnovio igre, uveo je samo jednu disciplinu a to su bile pješačke trke, pa su se Olimpijade održavale dugo vremena samo u tom natjecanju. Iz Homerovog opisa pogrebnih igara koje je Ahilej priredio u čast mrtvog Patrokla vidi se da je Grčka već u mitsko doba poznavala skoro sve olimpijske discipline. Međutim, kako su Olimpijske igre vremenom dobijale sve veći značaj i ugled, sve se više javljalo takmičara pa se pokazala realna potreba da se proširi program igara. Neke discipline su bile sasvim kratkog vijeka, svega na jednoj ili dvije Olimpijade.

Olimpijske igre su otvarane posle oabvljenih priprema i njima je prisustvovalo desetine hiljada ljudi. Prvog dana one su započinjale prinošenjem žrtava bogu Zevsu i ostalim bogovima koji su ovdje imali hram. Iza toga je slijedilo polaganje zakletve sudaca i takmičara. Učesnici igara su se morali zakleti da su trenirali prema olimpijskim pravilima u neprekidnom trajanju od deset mjeseci, da nisu kažnjavani, da su moralno i tjelesni besprijeckorni, te da će poštovati pravila igre. Drugi dan je bio određen za natjecanje dječaka. Za njih su bile predviđene pješačke trke, hrvanje i šakanje. Treći dan igara je bio najuzbudljiviji. Bio je predviđen za natjecanje atleta. Već ranom zorom Heladonici su sa svojim pomoćnicima dolazili na stadion. Za ovu priliku bili su obućeni u crvene ogrtače, praćeni glasnicima. Atlete su vršile posljednje pripreme i na borilište su izlazili nagi, s naušnjem kosom. Prve na redu su bile pješačke trke. U kategoriju pješačkih trka spadalo je i natjecanje u kojem su trkači trčali pod punom vojnom opremom (hoplites). Iza trčanja slijedilo je natjecanje u hrvanju. Od 18. Olimpijade (708. g.) hrvanje je postalo samostalna disciplina. Natjecanje se odvijalo tako su se protivnici odredivali žrijebom. U dva čupa bile su kocke istih oznak (A, B, , , itd). . Da bi se izvojevala pobjeda protivnika je trebalo oboriti barem dva puta i držati ga oboren sve dole dok sudac ne kaže ko je pobjednik, ili prisili protivnika da sam izjavi da je pobijeden.

Natjecanje u šakanju uvedeno je prvi put na 23. Olimpijadi. Smatrano je za najteže i najbrutalnije natjecanje pa je broj prijavljenih po pravilu bio mali. Borci su za borbu omotavali šake i podlaktice zavojem od bivolje kože, a ispod su stavljali olovne podloške. Na

ovaj način udarac je znatno pojačavan, koji je često znao biti i smrtonosan ili bi protivnika unakazio. Kasnije je donesen propis koji je zabranjivao da šakač usmrti svog protivnika. U protivnom borba se nije vrednovala, šta više nesuđeni slavljenik je bio kažnjavan.

Skok u dalj (halma) čini jednu od pet disciplina petoboja. Umijeće se sastoji u tome da se skakač svom snagom odbaci s mjesta nastojeći da skoči ilo tltl|c. IJa bi postigao veći odskok skakači (haltikoi) su se služili jednom Vtilom metalnih ručica, koje su se držale u šakama. Na krajevima su imale zadebljanja.

Bacanje diska (diskos) predstavlja disciplinu koja je zahtjevala veliku tehničku obučenost. Disk je imao oblik okrugle pune ploče tanjurastog izgleda zadebljanjem na sredini s obje strane. Najčešće je bio od bakra ili lance, ali su se pravili i od željeza, kamena pa čak i od drveta. Težina mu je varirala od 1,33 do 4,7 kg, s prečnikom od 15 do 20 cm. Na Olimpijskim igrama upotrebljavala su se tri sveta diska za koje Pauzanije u II stoljeću n.e. I da su se još nalazila u sikonskoj riznici u Olimpiji. Bila je potrebna velika vještina da bi se disk bacio pravilno i daleko, i to na način kako je bilo strogo propisano.

Četvrti dan igara bio je predviđen za kolske i jahaće trke koje su izazivale najviše uzbuđenja. Natjecanje u ovim disciplinama odvijalo se na hiipodromu čija je dužina iznosila 1.538 metara. Za gledaoce su bile najuzbudljivije kolske trke s četiri upregnuta konja (tetrahipon) uvedene prvi put na 25. Olimpijadi (680. godine). Tokom trke trebalo je preći dvanaest puta hipodrom, što je iznosilo preko 13,5 kilometara.

Navečer četvrtog dana igara, nakon što su se obavila posljedna bacanja u svim predviđenim disciplinama, počinjalo je slavlje, jer se već znalo ko je u čemu odnio pobjedu.

Sutradan, peti dan igara bio je predviđen i proglašenje pobjednika, podjelu nagrada i vjerske obrede. Pošto bi glasnici dobili sve potrebne podatke od Heladonika, ovi su po odredenom redoslijedu uzvikivali ime pobjednika, ime njegovog oca i majke i ime njegovog rodnog grada, odnosno domovine.

Trijumf koji su pobjednici doživjeli u Olimpiji neposredno nakon što su bili proglašeni olimpionicima, bio je tek početak onog što ih je čekalo po povratku u zavičaj. U međuvremenu bi se već neko pobrinuo da u rodni kraj pošalje veselu vijest gdje se odmah započinjalo sa priremama za svečani doček. U povratku slavljenika su pratili svi sugrađani koji su prisustvovali igramama, računajući tu i službeno poslanstvo, koje je zastupalo dotični grad na igramama. Dočekati heroja svehelenskih igara bila je stvar od opštег društvenog značaja jer je slava pobjednika uzdizala ugled rodnog grada i čitave njegove domovine.

5. Istorija sporta u doba feudalizma

Feudalizam je društveno- ekonomski formacijski oblik sa dve suprostavljene klase: feudalci i seljaci-kmetovi. Osnovna karakteristika ove formacije je svojina feudalaca nad sredstvima za proizvodnju i nepotpuna svojina nad seljakom- kmetom. U to doba dominantnu ulogu u nauci preuzima “božja nauka” i religiozne studije koje propovijedaju kao najuzvišeniji životni cilj kult odricanja, samostanski i pustinjski život i asketizam. U takvim okolnostima tjelesni odgoj, sport, sve više nazaduje, a hrišćanska crkva ga odbacuje, tvrdeći da je znak paganstva, a tijelo izvor svakog zla koje čovjeka udaljava od duhovnog života. U tom kontekstu dolazi do razvoja i pojave novih oblika i manifestacija sporta koji odgovaraju potrebama i interesima nove vladajuće klase, zadržavajući pri tome svoju osnovnu klasnu i vojno- političku funkciju. Uobičajeni oblici kretanja i sporta bili su zanemareni, a posebno sve vrste trčanja jer je viteška vojska bila sastavljena uglavnom od konjičkih odreda. Prioritet u tjelesnom odgoju i vojnoj pripremi mladića imale su vježbe sa oružjem u stojećem stavu, kao i jašući na konju. Naglasak sportskih aktivnosti bio je usmeren prema lovu na divlje i opasne zvijeri radi zabave i razonode, ali i kao i faktor održavanja i usavršavanja tjelesnih sposobnosti i borbene gotovosti feudalaca. Crkva je odobravala i pomagala tjelesni odgoj plemića jer su oni služili na prvom redu Bogu, pa caru i izabranoj dami i kao takvi predstavljali su garant održanja postojećih društvenih odnosa, pa i same Crkve kao specifične organizacije. Za djecu feudalaca bio je organizovan poseban tjelesni odgoj, koji je trajao do 21. godine i bio

podijeljen na tri perioda po 7. godina. Mladić vitez zvao se Paž, koji je od 7. do 14. godine živeo u dvoru i bio na usluzi svom gospodaru plemiću i njegovoj supruzi. U doba od 14. do 21. godine, pratio je gospodara na međanima i tom prilikom mu nosio oružje, a po potrebi i sam učestvovao u borbi. Ovdje su se mladići podvrgavali vježbanju s oružjem i bez njega, a odgoj se sastojao od 7. viteških vještina: jahanje, plivanje, gađanje lukom i strijelom, penjanje, tumirske borbe tupim oružjem, mačevanje s hrvanjem i umjetnost "hofiranja" (njem. hof-dvor). Ova posljednja disciplina bila je u nadležnosti žene- patrona, koju su činile vitešine govomištva, muziciranja, pjevanja, igre loptom i dvorske plesove. U vremenu od 19. do 21. godine, mladići bi se na svečan način, po tačno propisanom ceremonijalu proglašavali vitezovima. Proglašavanjem vitezom mladići su morali da usvoje i da se pridržavaju određenih normi koje su bile u skladu sa klasnim interesima tadašnjeg društva. Viteštvu je svoj najveći procvat doživjelo u 11. stoljeću posle krstaškog rata. Tjelesni odgoj i sport davali su glavni ton feudalno-viteškoj naobrazbi, a vojna usmjerenošć je bitno svojstvo u ovoj društveno-ekonomskoj formaciji. Najpopularniji oblik sportskih manifestacija u tom vremenu bili su viteški turniri, na kojima su bili zastupljeni razni oblici nadmetanja: upravljanje konjem, gađanje kopljem, mačevanje, borba u teškom oklopu do iznemoglosti. Tumiri su se organizovali prilikom značajnih događaja u životu jedne porodice, ženidba, udaja, kao i značajnih datuma u historiji jednog naroda, na primjer, krunisanja, i dr. Takmičari su se borili u teškim oklopima oružjem koje je bilo napravljeno za napad i odbranu jašući na konju koji je takođe bio oklopljen. Glavno oružje bilo je dugačko jako kopljje za

rušenje protivnika sa konja, a ponekad se upotrebljavao i teški mač koji su vitezovi držali objema rakama nastojeći probiti protivnički oklop. U istočnim zemljama vitezovi su bili lakše opremljeni, te se njihovo nadmetanje nije završavalo obaranjem teškim kopljem protivnika iz sedla i borenjem mačem na tlu, nego se pobjednik odlučivao medusobnim odmjeravanjem snage i u hrvanju. Turniri sa sličnim sadržajima, sa drugim oblicima i pravilima borbi bili su imenovani kao mejdani. U istočnim krajevima Evrope, plemići su bili naoružani kopljima za bacanje, laganim mačevima i topuzima. Sportske priredbe su bile drugačije, jer se borba vodila u više disciplina. Nije se završavala obaranjem protivnika sa konja, niti je to bio jedini cilj, jer u slučaju neuspjeha gađanjem kopljem, borba se nastavljalala mačem, topuzom i hrvanjem. Lov je bio posebno zabavna forma sporstkih aktivnosti feudalnog društva i zahtijevala je specijalnu tjelesnu i psihičku pripremljenost. Omiljen je bio lov na krupnu divljač, divlje svinje, medvjede i jelene. Oružja za ovu priliku bila su lakša i sastojala su se od kratkog koplja za bacanje i podmetanje, sjekire, noža, te luka i strijеле za pernatu i sitnu divljač. Oklopa nije bilo. Bio je također popularan i lov sa sokolima u kome su aktivno sudjelovale i žene. Kmetovi- seljaci, zanatlije, stanovnici gradova i većih mesta, vremenom su bili privlačna meta pojedinih pljačkaških bandi. Stoga su se isti kroz tjelesni odgoj, tjelesnim vježbama vojno-praktičkog značaja, kao što su: bacanje koplja, gađanje strijeloma, vježbanje mačevanja, gađanje iz pravih pušaka osposobljavali da se istima suprostave i da ujedno štite i postojeći poredak, te se u tom kontekstu osnivaju različita specijalizovana sportska udruženja, mačevalaca, strijelaca i drugih. Građani su upražnjivali i različite

vidove zabavno- rekreativne aktivnosti, kao što su ples, kuglanje, razne igre loptom i slično.

6. Istorija sporta u doba kapitalizma

U Evropi krajem 15. stoljeća dolazi do “nove eksplozije života” u svim sferama. Ukupni kulturni procesi počinju da se oslobađaju dotadašnje isključive vjerske nadmoći. U tom kontekstu dolazi i do promena kod tjelesnog odgoja, razvoja sporta, koji bi više odgovarao novim zahtjevima i potrebama života i rada. U borbi protiv razdvajanja tijela i duše naglašava se Juvenalova izreka: “poželjno je da bude zdrav duh u zdravom tijelu”(Optantum est, ut sit mens sana in corpore sano). Humanizam vaspostavlja antički pristup cjelovitoj čovekovoj ličnosti, zahtjev za harmonično i skladno razvijanje tijela i duha, pa sada sistem tjelesnog odgoja ponovo dobiva odgovarajuće mjesto i sadržaje. Tako se Džon Lok (1632- 1704.) u djelu “Misli o odgajanju djece” iz 1690. godine, zalaže za tjelesno vježbanje u prirodi u svim vremenskim stilovima. Žan Žak Ruso (1712 - 1778.) poznati i veoma uticajan teoretičar i filozof, veliki zagovarač “vraćanju prirodi”, se zalaže za jedinstven tjelesni i društveni odgoj obrazovanje, kao i za tjelesni odgoj žena, pri čemu on naglašava potrebu povratka prirodi”, te mladićima preporučuje plivanje, skakanje, bacanje, trčanje i različite igre za razvijanje spretnosti. Teorije o odgoju koje su isticali humanisti, potom i buržoaski psiholozi i pedagozi, sve do kraja 18. stoljeća bile su prilagođene potrebama individualnog odgoja, što je bilo dostupno samo najbogatijim slojevima društva. Pod uticajem filantropista (filantrop-čovjekoljubac), nove pedagoške teorije, osobito one što se odnose na tjelesni odgoj, nastoje to primijeniti na jednoj široj osnovi. Filantropi su zaslužni za razvoj teorije o tjelesnom odgoju, a posebno se zalažu

da se u ovoj pedagoškoj oblasti treba uvesti neki red i sistem. U tim pokušajima najdalje se otislo u njemačkom Hradu Dessau gdje je 1774. godine osnovan prvi odgojni zavod prema novim receptima. Johan Bernard Bazelov (1724.-1790.g.) je osnovao prvi odgojni uvod pod nazivom filantropium ili "prva velika osnovna škola za ljudski rod". Sve tada poznate tjelesne vježbe su se sistematizovale u tzv. "desavski petoboj" koji sačinjava: trčanje, skakanje, penjanje, nošenje tereta i balansiranje. Tjelesni odgoj time ulazi u program nastave za odgoj građanske djecu u redovnim školama. Na osnovu ovog iskustva u Njemačkoj, a i u drugim državama otvaraju se slični zavodi. Naročito se isticao Salomonov filantropijum u Šnepfentalu u Tiringiji (Njemačka) u kome je djelovao jedan od prvili i najznačajnijih modernih teoretičara i tvorac tjelesnih vježbi, Johan Fridrili Gutsmutz. Države su ove ideje posmatrale blagonaklono, a njihov stvarni razvoj pod uticajem država otpočeo je onog momenta kada je politika u njima počela pronalaziti neke svoje interese. Primer je Nemačka, koja je tjelesnom odgoju dala direktnu podršku i usmjereno radi osposobljavanja nacije za rat.

U ovom razdoblju u historiji evropske teorije sporta javljaju se i razvijaju posebni nacionalni pokreti i posebni nacionalni sistemi teorije sporta. Osnover novih pristupa nalazimo kod Johan Henrich Pestalociju i Franc Nahtegala iz Danske. Pestaloci smatra da se društvene nepravde mogu ispraviti putem vježbanja. Njegovo djelo "Elementarna gimnastika" iznosi zapažene poglede i teoretske pristupe u vezi sa tjelesnim odgojem. Organizuje niz odgojnih ustanova u više mjesta za napuštenu i nezbrinutu djecu i za ratnu

siročad. U Iverdonu organizuje uz odgojni zavod i poznati učiteljski seminar. Njegov gimnastički sistem predstavlja pokušaj da tjelesno vježbanje učini pristupačnim svima, pa stvara sistem tzv. elementarne gimnastike svodeći vježbe na njihove osnovne strukturne elemente, na pokrete u zglobovima - "zglobne pokrete". On postavlja pitanja: koje se vježbe mogu izvoditi određenim dijelom tijela, a zatim kojim načinom se mogu izvoditi, itd. Uticaj Pestalocija je značajan u ostvarivanju narodnog vaspitanja. Tjelesni odgoj za Pestalociju ima istu važnost i mjesto, kao i umni. Franc Nahtegal ima velike zasluge u širenju ideja o uvođenju nastavne gimnastike u sve škole, a isto tako i u školovanju brojnih učitelja gimnastike. Nahtegal je bio direktor državnog vojnog instituta, te se od tadašnje gimnastike tražilo da se prije svega zadovolje vojne potrebe.

Francuska revolucija bila je podsticaj mnogim nacionalnim buđenjima, formiraju se posebni nacionalni gimnastički sistemi koji označavaju specifičnost pojedinih sredina, ali i ograničenost gledanja i zatvorenost u uske nacionalne granice političkih i ekonomskih interesa. Početkom 19. stoljeća stvaraju se tri različita gimnastička sistema:

- 1) Njemačko turnerstvo - tjelesno vježbanje koje predstavlja kontinentalni sistem vježbanja
- 2) Švedsko zdravstveno tjelesno vježbanje koje predstavlja sjeverni sistem vježbanja
- 3) Engleski sistem sporta koji predstavlja ostrvski sistem vježbanja.
- 4) Francuski gimnastički sistem

5) Češki - sokolski sistem

Bitni činioci koji su uslovili pojavu ovih sistema gimnastike su:

- ubrzani razvoj manufakture, mašinske proizvodnje, te je u tim uslovima tjelesno vježbanje trebalo da odigra ulogu razvijanja "kulture rada";
- promjena strategije, tehnike i taktike ratovanja uslovila je sve veće učešće širih masa u ratovima,
- sport postaje jedan od bitnih faktora nacionalnog okupljanja i vojne pripreme članstva, sa mogućnostima idejnog uticaja;
- sve veći broj tadašnjih poznatih društvenih radnika, naglašavaju važnost uloge tjelesnog odgoja za podizanje zdravlja nacije, kao i moralnog odgoja mladih i ideološkog usmjeravanja članstva.

7. Istorija sporta u vreme od prve decenije XX veka do početka XXI veka

Početkom XX veka dolazi do tehničkog razvoja, progrusa u oblasti industrije, ratne proizvodnje, i dr., za potrebe oružanih snaga država. U tom kontekstu, delom i razvoja ratne tehnike, nužno se nameće i pitanje tjelesne pripreme, u odnosu na dotadašnja saznanja i iskustva. Novi uslovi, načini rada i življenja u slobodnom vremenu, nameću i nove oblike sporta, sportskih grana, sportskih disciplina. Nastanak savremenog sporta vezuje se za nastanak pojedinih sportskih grana i disciplina, od kojih se većina pojavila u Engleskoj u drugoj polovini 19. stoljeća. Uporedo sa nastankom sportskih grana donešena su određena pravila, formirali su se klubovi i savezi, organizovan je sistem takmičenja, a to je uslovilo potrebu stvaranja međunarodnih saveza i federacija, dajući sportu konačni međunarodni karakter. U tom kontekstu javljaju se i razne sportske grane i discipline, od kojih ćemo navesti jedan manji broj.

Primer je nogomet, jedna od najmasovnijih sportskih disciplina u XX i XXI veku, koji označava sportsku igru između dvije ekipe sa po jedanaest igrača. Glavni cilj ovog sporta je dati gol protivniku odn. organizovanim napadom savladati protivničku ekipu. Ovu sportsku igru ravnopravno igraju i muškarci i žene. Relativno slične tim igrama su i starogrčke igre episkyros i epikoinos, zatim rimska igra loptom harpastum (lopte su bile male i punjene) Ta igra loptom bila je gruba i oštra, a igrali su je samo legionari. Ovdje se lopta gurala nogama i rukama, a cilj je bio prebaciti je preko protivničke linije. Igralište je

bilu obilježeno sa dvije poprečne linije, te srednjom linijom (od naslaganih kamenčića). Prije početka igre, ekipe su stajale iza svoje “golne” linije, a na loptu koju je u sredini igrališta bacila neka neutralna osoba, obje ekipe potrcala bi ka srednjoj liniji. Slične igre zabilježene su i u srednjovijekovnim natpisima. Tako engleski hroničar 7. stoljeća N. Fitzstephen spominje “neku omiljenu” igru loptom koju su na pokladni utorak igrale momčadi dva ceha po ulicama i predgrađima Londona. U 14. stoljeću igre loptom su se toliko uobičajile po gradskim ulicama Engleske da su ugrožavale građane, pa su 1314. godine zabranjene kraljevskim dekretom. Oko 1650. godine u Engleskoj je zabrana igranja loptom bila ukinuta, pa se ona 1700. godine širi po školama. Igrači po školama su se podijelili u pristaše rugby game i pristaše dribling game. Godine 1855. osnovani su prvi engleski nogometni klubovi u Sheffieldu i Cambridgeu. Povećanjem broja klubova u Engleskoj, potreba za organiziranim igrom postala je sve veća. Pristalice dribling game prihvatili su 1863. godine pravila koja je za tu igru razradio M. Tring. 1863. godine u Londonu je osnovan prvi nogometni savez (football association), koji je propisao trinaest pravila za igru. Prva pravila nogometne igre štampana su u velikom broju primjeraka na 5- 6 stranica. Od tada pa do 1929. godine pravila nogometne igre su se usavršavala pa i proširivala novim odredbama. Prvo je bila određena veličina igrališta na 200 x 100 jardi (182,88 m x 91,44 m) i razmak između stativa na 7,96 jardi (7,28 m). Gornje prečke na stativama nije bilo. Ekipa se sastojala od jedanaest igrača. Svako igranje rukom bilo je zabranjeno. Strane igrača su se mijenjale poslije svakog pogotka. Nešto kasnije dimenzije igrališta su se smanjivale. Pravilo ofsa

uvedeno je 1866. godine, po kom se igrač se nalazi u ofsjaju ako je primio loptu na protivničkoj polovini igrališta, a u liniji po šrini igrališta nisu ispred njega bila barem tri protivnička igrača. Godine 1867. u pravila igre uveden je konop koji je spajao vrhove stativa, uvedeno je pravilo ispučavanja lopte ispred gola, a zabranjeno postizanje golu neposredno iz slobodnog udarca. Igranje glavom uvedeno je u pravilo 1870. godine, a godinu dana kasnije u ekipi jedan igrač je određen za golmana, kojem je iznimno dopušteno igranje rukom. Godine 1873. uveden je udarac sa ugla - korner. Godinu dana kasnije za prekršaj pravila igre uvedeno je kažnjavanje slobodnim udarcem, a 1875. godine pravilima su propisum dimenzije gola: širina 7,32 m., uz obavezno postavljanje prečke na visim od 2,44 m. Tokom 1878. godine uvedena je za sudije pištaljka, za davanje znakovu prilikom prekidanja igre. Godine 1881. pravilima je određeno trajanje igre, određena su prava i dužnosti sudije na igralištu. Pomoćne sudije uvedene su u nogometnu igru 1884. godine, ali su oni tada djelovali nešto dalje od igrališta. Godine 1891. na prijedlog Iraca, uveden je kazneni udarac jedanaesterac, kazneni prostor, golmanov prostor i mreže na golu. Od te godine pomoćne sudije djeluju kao linijske. Godine 1897. uvedeno je trajanje od 90. minuta, a 1906. godine odmor u poluvremenu od 5. minuta, a kasnije je to pomjereno na 15. minuta. Korner se od 1913. godine izvodi sa sjecišta izdužne i poprečne linije, a 1924. godine uvedeno je pravilo da se igrači prilikom izvođenja jedanaesteraca moraju nalaziti izvan kaznenog prostora. Godinu dana kasnije izvršena je izmjena u pravilu ofsjaja - tako da je igrač u protivničkoj polovini morao da primi loptu od suigrača, ako on ispred sebe imao najmanje dva protivnička igrača

tj. golmana i igrača u polju. Pravila igre su se i dalje mijenjala uporedo sa razvojem sportske igara. Od 1882. godine djeluje međunarodna sudijska organizacija (International football bord), koju su u Manchesteru zajednički osnovali nogometni savezi: Engleske, Škotske, Welsa i Irske, a koja je jedina imala pravo da mijenja i dopunjuje pravila igre. Od 1874. godine osnivaju se i u drugim evropskim zemljama nogometni klubovi i savezi: Italiji, Danskoj, Holandiji, Švicarskoj, Njemačkoj, Austro-Ugarskoj, Belgiji, Rusiji, Švedskoj, itd. U južnoj Americi od kraja 19. stoljeća su takođe osnovani nogometni savezi (1893. godine u Argentini, 1895. godine i Čileu, 1914. godine u Brazilu, i dr.). U Parizu je 1904. formirana Međunarodna federacija nogometnih asocijacija (FIFA - Federation International Football Association), sa sjedištem u Zurcu i od 1908. godine nogomet je prvi put uvršten na programu Olimpijskih igara u Londonu. Godine 1930. FIFA je 1930. prvi put organizovala prvenstvo svijeta u nogometu, koje se održalo u Montevideu.

Sledeća masovna sportska disciplina tokom XX I XXI veka je košarka odn. sportska igra između dvije ekipe od po pet igrača ili igračica, kojima je cilj, što više puta ubaciti loptu u koš. Košarku je izmislio Kanađanin James A. Naismith (1861. do 1939. godine), nastavnik tjelesnog odgoja na koledžu u Springfieldu (Massachusetts), radi stvaranja mogućnosti svom sinu da za vrijeme zimskih mjeseci ima trening u dvorani. U početku koš bio postavljen na podu dvorane, a u igri je sudjelovalo veliki broj igrača podijeljenih u dvije ekipe. Prostor igrališta igrači su savladavali noseći, bacajući i kotrljajući loptu, nastojeći da se približe košu i da je ubace ili spuste u

koš. Lopta je bila ista kao lopta za ragbi (jajolika). Međutim, ovakav način igre nije se dugo mogao održati zbog velikog broja igrača, kao i gužve na samom terenu. Broj igrača je smanjen a jajolika lopta bila je zamijenjena okruglom, nošenje lopte zabranjeno, i umjesto nošenja uvedeno je vođenje (poigravanje) lopte jednom rukom. Osnažena je tehniku rukovanja loptom pa je igra postala življia, ali ne još uvek dovoljno privlačna. Teško je bilo postići pogodak jer su dimenzije koša bile veoma male i što su ga igrači mogli veoma lako zakloniti. Vremenom, koš je podignut uvis i pričvršćen na ogradu balkona gimnastičke dvorane, u kojoj je i košarka nastala. Time je bacanje u koš olakšano, iako je tehnički postalo složenije, a igra postala zanimljivija za publiku. Međutim, kako je publika koja je bila na balkonu do samog koša, ponekad ometala ubacivanje, skrećući loptu bačenu u koš, došlo je do postavljanja zaštitne ploče. Igrači su primetili da se pri bacanju lopte u koš, ista može prethodno odbiti od ploče, što je dovelo do pojave nove tehnike bacanja lopte. Tehnika se usavršavala i dopunjavala pri čemu se poboljšavala igra i pojačavalo i zanimanje igrača i publike. U novoj igri je bio zabranjen svaki tjesni dodir sa protivničkim igračem i u prvim pravilima košarke koje je J. Naismith objavio 15.01.1892. godine u časopisu "The Triangle", pod naslovom "Basketball rules" bilo je trinaest tačaka. Tokom vremena pravila igre su se mijenjala i prilagođavala njenoj sve razvijenijoj tehnici i taktici. U igri sudjeluju deset igrača po pet od svake ekipe, a svaka ekipa imaj još po pet do sedam igrača za zamjenu. Igrači se mogu mijenjati samo onda kada je sat za igru zaustavljen zbog nekog prekršaja u igri i kad lopta nije u igri. Igru je otvarao prvi sudija podbacivanjem lopte u vis, između dvojice protivničkih igrača, na

sredini igrališta. Lopta se mogla tokom igre hvatati, dodavati, bacati, odbijati, kotrljati i voditi, u bilo kom pravcu, uz ograničenja propisanim pravilom igre. U toku igre igraču je bolo zabranjeno da se sudara, gura ili udara protivnika ili da sprečava njegovo kretanje. Zbog takvih prekršaja i zbog nesportskog ponašanja sudsija je dosuđivao slobodna bacanja, a igrač koji je počinio prekršaj evidentirane su u zapisnik utakmice, lične i tehničke greške. Poslije pet grešaka igrač je morao napusti igru. Utakmice su sudila dvojica ili trojica sudsija, kojima su pomagali zapisničar, mjerilac vremena i mjerilac vremena za kontrolu trajanja jednog napada (24 sek.). Utakmica traje 4x10 minuta čiste igre, a kod neriješenog rezultata igra se produžetak od 5 minuta. Između poluvremena je odmor od 10. ili 15. minuta, a između svake četvrtine je pauza od po 2. minuta. Pobednik je ekipa koja je postigla više poena. Koš iz igre vrijedi ili dva poena, a iza linije 6,25 m, vrijedi tri poena. Koš sa linije slobodnog bacanja vrijedi jedan poen. Svaka ekipa ima pravo na po jedan tajm-aut ili minut odmora u svakoj četvrtini. Tokom utakmice moguće je izvršiti neograničen broj izmjena, koje moraju biti najavljenе. Ova sporstka igra se odvija pretežno u zatvorenim dvoranama. Igralište ima oblik pravougaonika čije su dimenzije: dužina 28 metara a širina 15 metara, a središnjom linijom podijeljeno je na dva polja. Duž uzdužnih i poprečnih graničnih linija je tzv. slobodna sigurnost prostora. Iza poprečnih linija igrališta postavljena je po jedna konstrukcija s pločom koja je od drveta ili od pleksiglasa, i čije su dimenzije 180 cm širok i visok je 105 cm. Na ploču se postavlja koš koji se sastoji od metalnog obruča debljine 2 cm i unutrašnjeg promjera 45 cm, i 40 cm duge mreže koja je pri dnu

otvorena. Gornji rub koša mora biti pričvršćen na koš na visinu od 3,05 m od nivoa tla. Na ploči iznad koša ucrtan je pravougaonik dimenzija 59 x 45 cm. Lopta je od sintetičkog materijala ili od gume kombinirane s kožom, obima 75 do 78 cm a teška je od 600 do 650 grama. Širenju košarke u Evropi najviše su doprinele vojne jedinice SAD potkraj Prvog svjetskog rata i neposredno poslije njegovog okončanja. Prvo prvenstvo svijeta u košarci za muškarce održano je 1927. godine u Kopenhavnu. Međunarodnu kontrolu košarkaških takmičenja imala je do 1928. godine Komisija za igre loptom - IAAF (Međunarodni amaterski atletski savez), kada kontrolu preuzima IAHF (Međunarodni amaterski rukometni savez), odnedavno njegova, komisija za košarku, kojoj je na čelu Avery Brundage, kasnije dugogodišnji predsjednik CIO. Međunarodni košarkaški amaterski savez - FIBA (Federation Internationale de Basketball Amateur), osnovan je 18.06.1932. godine u Ženevi. Od 1.09.1934. godine kada je CIO priznao FIBA, košarka za muškarce uvrštena je u obavezan program Olimpijskih igara, pa je 1936. godine po prvi put održan Olimpijski turnir uz sudjelovanje trinaest nacionalnih reprezentacija. Profesionalna NBA liga osnovana je 1949 godine, kadaje FIBA otvorila vrata za nastup američkih profesionalaca na Olimpijskim igrama u Barceloni 1992 godine. Bila je to historijska odluka. Nastupi i igre američkog "tima snova" bile su glavni događaj igara. Kompletna pravila igre su 1994 godine ponovo sređena, a i do danas se stalno vrše određene izmjene i dopune. Krajem 20 vijeka, u ovoj sportskoj igri učestvuje preko 250 miliona registriranih igrača širom svijeta sa oko 200. država udruženih u FIBA.

Naredna sportska disciplina je rukomet, u kojoj igrači jedne ekipe međusobno dodaju loptu rukama nastojeći da daju protivnicima gol. Rukometne utakmice se pretežno igraju u zatvorenim dvoranama, a teren je dimenzija 40×20 metara. Trajanje utakmice je 2×30 minuta, a pri neriješenom rezultatu dolazi do dva produžetaka od po 5 minuta. Odmor između poluvremena je 10 minuta. Utakmicu sude dvojica sudija. Broj izmjena je neograničen, a one su leteće, tj. nenajavljenе izmjene. U toku jednog poluvremena moguć je samo jedan tajm - aut. U rukometu svaka ekipa sastoji se od 12 igrača: u igri sudjeluju najviše 7 igrača (golman i 6 igrača u polju), a ostala petorica su rezervni igrači (golman i 4 igrača u polju). Rukomet je igra za oba spola i za sve uzrasne kategorije (djecu, omladinu i odrasle). Rukomet prema nekim autorima ima bogatu prošlost, što se može uočiti prema strukturi i pravilima nekih antičkih igara, koje su imale određene sličnosti sa današnjim rukometom. To se može videti iz Homerovog dela, gde je opisao u Odiseji uranijsku igru koja se po ideji i obliku igre može smatrati davnom pretečom rukometa. Grčki harpaston ili rimski harpastum otkriven je na crtežima grčkog liječnika Galena; on je između ostalog, pisao i o fizikalnoj terapiji, pa je u djelu "Vježbe s malom loptom" preporučio loptanje kao najsavršeniju tjelesnu vježbu. Rukomet se pojavio u Danskoj 1898., Češkoj 1892., Švedskoj 1912. i dr. Tokom 1917. u Nemačkoj su definisana prva pravila rukometa, koja su kasnije prihvaćena i kao međunarodna pravila rukometa a prva međunarodna rukometna utakmica u Evropi odigrana je 13.09.1925.

Sledeća sportska disciplina je odbojka u kojoj učestvuju dvije ekipе, svaka po šest igračа, podijeljene mrežom. Igrači nastoje odbiti loptu u protivničko polje i to rukama ili bilo kojim dijelom tijela. Broj odbijanja u jednom polju je ograničen na tri odbijanja s tim što jedan igrač ne smije uzastopno odbiti dva puta loptu. Igra se dijeli na setove koji se sastoje iz poena. Utakmica traje dok jedna ekipa ne dobije tri seta. Današnji oblik odbojke izmislio je 1895. godine Amerikanac G. William Morgan, nastojeći da u dugim zimskim periodima zadrži kontinuitet rada na ljetnim sportovima. Morgan je u tu svrhu povezao nekoliko elemenata iz omiljenih igara, handballa, tenisa i košarke. Dvoranu, a time i igrače, odijelio je teniskom mrežom podignutom na veću visinu (6 stopa- 1,98 m). U azijskim zemljama odbojka dobija takmičarski karakter i postaje dio programa igara Dalekog istoka u Manili 1913. godine. Zbog svoje pristupačnosti postaje omiljena i razvija se u neku vrstu narodnog sporta. U Evropi odbojka se javlja od 1917. prvo u Francuskoj, pa potom u Italiji, a od 1919. igra se u Poljskoj i Čehoslovačkoj, od 1922. u bivšem SSSR- u, i sl. U prvo vreme ova sportska disciplina igrala se po američkim pravilima. Poslije Drugog svjetskog rata Evropa postaje centar odbojke (SSSR, Rumunija, Čehoslovačka, Poljska, Bugarska, DR Njemačka, i dr. Od 1923. godine odbojka prodire u Afriku, Egipat, a poslije Drugog Svjetskog rata ona se igra u Alžiru, Tunisu i Maroku i šire. Stvaranjem Međunarodne odbojkaške federacije FIVB, 1947. godine u Parizu, omogućen je brži razvoj odbojke u svijetu.

Atletika je sportska grana koja obuhvata određene sportske discipline: hodanje, trčanje, skokove, bacanja i njihove kombinacije u obliku

atletskih višeboja. Njenim vježbama stiče se tjelesna snaga, izdržljivost, brzina i okretnost, a učvršćuje volja, hrabrost, odlučnost i sl. Vježbe iz ove sportske grane mogu se izvoditi, na svakom slobodnom prostoru, na ulicama, putevima, livadama, u šumama, dvorištima, ili posebno uređenim borilištima i u halama. Počeci atletike, kao opšte tjelesne kulture, pojavljuju se kada je razvoj primitivnih ljudskih zajednica dosegao određeni nivo u periodu javljanja barbarstva, plemena, i dr. U robovlasničkom društvu sport je imao naglašenu vojničku usmjerenost. Vojnički tjelesni odgoj bio je relativno sistematski razvijen, stvorene su gimnazije, škole za sinove gornjih društvenih slojeva kojima je bio cilj da su tjelesno snažni, skladno građeni i karakterni, sklad tjelesnog vaspitanja s intelektualnim i moralnim vaspitanjem.

Na Olimpijskim igrama od početka bila je zastupljena atletika, trčanja oko 200. metara. Petoboj je uveden 708. g. p.n.e. na XVIII igrama a sastojao se od trčanja jednog stadijuma, skoka udalj, bacanja diska, bacanja kopla i hrvanja. Atletika se kao sport i sredstvo tjelesnog odgoja pojavila i u engleskim školama i na univerzitetima veoma rano. Prvo su se pojavila takmičenja u hodanju i trčanju na putevima, takmičenja na Royal Military Kollegu 1840. godine, potom se ista šire i na druge univerzitete. Prvo nacionalno prvenstvo Engleske u atletici održano je 1866. godine. U SAD atletika se pojavila kao sportska grana oko 1825. godine. Međutim, javna atletska takmičenja otpočela su tek 1880. godine, a bila su prvo "izazivačka", u vidu trkačkih i pješačkih dvoboja. Atletika u SAD pretežno se razvijala na univerzitetima. U Evropi u XIX veku atletske discipline pojavile su se

u programima Filantropskih škola, a krajem 19. stoljeća osnivaju se atletski klubovi u Njemačkoj, Austro- Ugarskoj, i dr. Na razvoj atletike uticale su u Olimpijske igre počev od 1896. godine. U bivšoj Jugoslaviji atletika se razvijala kroz narodne forme takmičenja u trčanjima, bacanjima i skokovima. U predratnoj bivšoj Jugoslaviji atletski sport se učvršćuje osnivanjem Jugoslovenskog atletskog saveza 1921. u Zagrebu. Savez je u početku imao pored ženske atletike, hazenu i tešku atletiku. Od 1923. godine Savez se bio ograničio samo na laku atletiku. Vremenom se ista počeli dijeliti na laku i tešku, mada ta podjela nije svugdje prihvaćena. Tamo gdje je bila prihvaćena, pod lakom atletikom podrazumevale su se uglavnom sportske grane koje su obuhvatala hodanje, trčanje, trčanje preko prepona, trčanje na srednjim, duge pruge, sprint, skok u vis, skok u dalj, dok se pod teškom atletikom podrazumevale sportske granedizanje tegova, hrvanje, bacanje kugle, koplja, kamena, loptica, diska, kladiva, tega, itd.

Sledeće zastupljene sportske igre su bile petoboj u kojima su atletičari učestvovali u više uzastopnih takmičenja, koja su obuhvatala tačno određene discipline, a uspeh se računao zbirom ocena prema atletskim tablicama. To su bila takmičenja u jahanju, mačevanju, gađanju, plivanju i trčanju u prirodi. U novije vrijeme bio je zastavljen u Švedskoj oko 1900., a na prijedlog P. de Cubertina 1909. uveden je u program kao olimpijski petoboj.

Gimnastika je takođe bila masovno zastupljena, počev prvobitne zajednice do današnjih dana, u Kini, Indiji, Egiptu, antičkoj grčkoj, i drugim prostorima I državama Ona je prema grčkom tumačenju

obuhvatala celokupni proces tjelesnog vježbanja. Danas se pod gimnastikom podrazumijeva najčešće sistem posebno odabranih tjelesnih vježbi i metodskih postupaka kojima je prvenstveni cilj skladan tjelesni razvoj čovjeka i usavršavanja njegovih motomih sposobnosti, jačanja zdravlja, postizanje okretnosti, snage, brzine pokreta, izdržljivosti i dr. Često se ona poistovećivala sa tjelesnim vježbanjem uopšte, a odnedavno sa određenim vrstama tjelesnog vježbanja koje se primjenjuju i koje su se primjenjivale kao sredstvo tjelesnog odgoja, ili pak samo s vježbanjem na spravama kao posebnom sportskom granom. Kao sistem tjelesnog odgoja kom je bila svrha usavršavanje tjelesnih pokreta razvijanjem, povećanjem i održavanjem tjelesne snage, a onda i ljepote tijela, razvijala se u Antičkoj Grčkoj, gdje je doživjela svoj najveći uspon. Njegovala se osobito u gimnazijama, državnim odgojnim zavodima, u kojim su vježbali i odrasli. Kao sastavni dio odgoja, gimnastika se pojavljuje i u skandinavskim zemljama Švedskoj, Danskoj i Norveškoj gdje su se razvili mnogi nacionalni gimnastički sistemi. Gimnastika kao sportska grana u svom sastavu imala je raznovrsne sportske discipline, počev od sportske gimnastike, moderne ritmičke gimnastike, akrobatika, jutarnja gimnastika, korektivna gimnastika, rehabilitaciona gimnastika, pomoćna gimnastika.

Boks ili šakanje je sportska disciplina u kojoj se u ringu dva takmičara bore pesnicama po posebnim pravilima, u određenom broju rundi. Prama nekim autorima, početni oblici boksa su u Evropu preneti sa istoka (Vavilon, Perzija, Egipat), a suvremeniji boks vodi porijeklo iz Engleske, gdje su se prva prvenstva održala 1719. U

početku borba se vodila golim pesnicama u krugu i trajala je vremenski neograničeno. Bile su zabranjene ali su se ipak tajno održavale. James Figg je prvi postavio ring. Njegov učenik je 1742. godine sastavio pravila boksa. Isti čovjek (Jack Broughton) je 1747. godine uveo rukavice. U Londonu je 1814. godine osnovan prvi bokserski klub zatvorenog tipa, ali je prvi "otvorenii" klub osnovan tek 1866. godine. John Scot Douglas 1865. godine je trajanje runde ograničio na tri minuta, i jednu minutu odmora između rundi. Borci su tada po prvi put bili podijeljeni u kategorije po težini odn. 1867. u laku, srednju i tešku kategoriju. Do polovine 19. stoljeća borci su stajali jedan naspram drugog bez kretanja i zadavali udarce da bi 1867. godine počeli da se kreću. Uporedo sa tehničkim dotjerivanjem boksa išla je i podjela boksera na kategorije: pero kategorija uvedena je 1880. godine, bantam 1884. godine, a 1920. godine na Olimpijskim igrama u Anversu uvedene su još tri kategorije: muva, valter i poluteška, 1964. uvedena je i papir kategorija, najlakša. Za razliku od drugih sportova, amaterski boks je nastao iz profesionalnog. Zvanično prvenstvo svijeta vodi se od 07.02.1882. godine kada je John Sullivan pobijedio Paddy Ryana a boksalo se golim pesnicama. Kao datum modernog boksa uzima se 07.09.1892. godine kada je u New Orleansu vođena i prva borba u rukavicama između Sallivana i Corbetta. Po kategorijama vode se liste evropskih profesionalnih prvaka i to: laka od 1909. godine, bantam i valter od 1910. godine, srednja i poluteška od 1911. godine, pero od 1912. godine, muha i teška od 1913. godine. Tokom 1920. godine je osnovana međunarodna federacija amaterskog boksa (FIBA). Po okončanju II svjetskog rata umjesto FIBA formirana je nova međunarodna radna

organizacija AIBA. Amaterski boks uključen je u program Olimpijskih igara 1904. godine. U Evropi boks se pojavljuje u Francuskoj.

Hrvanje kao jedan od najstarijih oblika tjelesnog vježbanja i nadmetanja pojavio se u civilizacijama Dalekog istoka, odakle je prodirao na zapad. U Kini se npr. oko 3000 godina p.n.e. spominju hrvačka nadmetanja u kojima su na "Dan hrvanja" masovno sudjelovali i djeca i odrasli. Kineske hrvačke škole bile su poznate po sistemu hrvačkih zahvata. Visok nivo hrvačke tehnike potvrđuju i zidne freske (iz prvih stoljeća I milenijuma p.n.e.) sa masovnim scenama hrvanja u kraljevskim grobnica na XI i XII dinastije Beni Hasan, u Egiptu. Asirci i Babilonci su njegovali hrvanje kao ratničku vještinu. U tjelesnom odgoju antičke Grčke hrvanju se poklanjala velika pažnja. Hrvačkih škola bilo je u svim grčkim polisama od 6. stoljeća p.n.e. pa sve do kraja epohe Rimskog imperija. O značenju hrvanja u antičkoj Grčkoj govori rčki pisac i sofist iz 3. stoljeća Filostrat u svom djelu o gimnastici. I Grčka mitologija obiluje o pričama o hrvanju bogova sa herojima, u Homerovim Dovima, Ilijadi i Odiseji, čitavi odlomci opisuju hrvanje heroja. U Pentatlonu, grčki petoboj hrvanje je bilo peta disciplina. Jačanjem Rimskog carstva mnogi instruktori iz Atene i drugih pokrajina Istočno-rimskog carstva odlaze u Rim, gdje obučavaju mlade patricije u hrvanju, pripremajući ih za natjecanje. Gladijatorske igre u Rimu, koje su u početku imale takmičarski karakter, postepeno se pretvaraju u spetakl masovnog pokolja. Postupnim jačanjem hrišćanstva, koje je osuđivalo sve oblike natjecanja, 394. godine dolazi do ukidanja OI, a time je bio

onemogućen dalji razvoj hrvanja u Rimu. U 11. stoljeću hrvanje oživljavaju ponajprije vojnici krstaških ratova a zatim seljaci i zanatlije koji nisu imali pravo nositi oružje, pa su se služili hrvanjem kao sredstvom odbrane i napada.

Prvu knjigu o hrvanju "Ringerkunst" je napisao 1539. godine Fabian Von Aversvvald, a ilustracije je izradio Lucas Cranach. Na prvim modernim Olimpijskim igrama iz 1896. godine u Ateni nastupili su hrvači u grčko- rimskom stilu hrvanja. Hrvanje je sportska disciplina u kojoj se sukobljavaju dva borca nastojeći jedan drugog oboriti ili baciti na tlo. Oni u tu svrhu primjenjuju različite zahvate i taktičke načine u vođenju borbe s namerom da jedan drugog prinude na predaju ili dovedu u podređeni položaj. Osnovni cilj borbe u hrvanju je da jedan od boraca bacanjem ili nekim drugim zahvatom dovede svog protivnika u poziciju tuša odn. da istovremeno objema lopaticama dodiruje strunjajuću. Borba se vodi u tri runde, od koje svaka traje po tri minuta, sa po jednom minutom odmora. Hrvač koji dovede svog protivnika u poziciju tuša proglašava se pobjednikom, bez obzira na dužinu trajanja borbe. Ako u vremenu od devet minuta jedan od takmičara ne dovede svog protivnika do tuša, borba se završava tako što se jedan od takmičara proglašava pobjednikom na temelju većeg broja postignutih bodova ili se borba proglašava neriješenom.

Džu- džicu je jedna od drevnih sportskih grana sa japanskog područja. Njena bitno svojstvo je borba bez oružja i samoodbrana od napada oružjem ili bez oružja. Naziv džu- džicu prvi put se spominje u 16. stoljeću, kao zajednički naziv za sve vrste goloruke borbe osim

takmičarskog hrvanja zvanog sumo. U 17. stoljeću u Japanu se počinju razvijati škole džu- džicu, koji vrhunac razvoja dostiže u 18. stoljeću, naročito poslije zabrane nošenja oružja. Džu-džicu su nastajale tako što su pojedini vješti borci podučavali učenike o onom načinu borbe i o onim zahvatima koje su sami najbolje poznavali. Pomorci sa zapada već su u prvim kontaktima sa Japanom uvidjeli vrijednosti džu- džicu, pa je već u 18. stoljeću taj način borbe bio u svijetu cjenjen, a neki zahvati džu- džicu uticali su i na evropsko hrvanje. U 19. stoljeću, sa propašću feudalizma i razvijanjem kapitalizma u Japanu, interes za džu-džicu počeo je slabiti. Pokraj 19. stoljeća, džu-džicu je skoro nestala i ustupila mjesto modernijem obliku borilačke vještine, džudu. Broj škola se smanjuje, jer vještinu goloruke borbe pretežno su vežbali u policiji.

Džudo je vrsta hrvačke borbe u kojoj se primjenjuju posebni zahvati i veliki zamah tijela da bi se bacio protivnik na leđa ili bok. Džudo od azijskih, u prvom redu kineskih hrvačkih vještina, a direktno se oslanja na japansku nacionalnu borilačku vještinu džu- džicu. Početkom 20. stoljeća, džudo u Japanu postaje osnovom tjelesnog odgoja, pa se predaje u školama kao obavezni predmet. Godine 1948. osnovana je Evropska džudo unija, a 1956. godine Međunarodni džudo savez.

Taekwando je drevna koreanska borilačka vještina, formirana prije više od 1300. godina. To je samoodbrambena tehnika borbe bez oružja koja uključuje primjenu udaraca rukama, udaraca nogama (sa zemlje i iz skoka), blokove, eskivaže. I dr. Taekwando je borilačka vještina koja je nastala kombinovanjem različitih borilačkih stilova

koji su postojali u Koreji tokom proteklih 2000 godina, kao i u nekim zemljama koje okružuju Koreju (Kina, Japan itd.). Najstariji podaci o Taekwandou, datiraju oko 50 godine p.n.e Prva Taekvvando škola (Kwan) osnovana je u Young Chunu, Seul, Koreja 1945 godine. Na olimpijskim igrama u Sidneju 2000. taekwando je uvršten u Olimpijske igre i time je postao olimpijski sport.

Plivanje je jedna od sportskih grana. To je vještina koju je čovjek naučio instiktivno iz životne potrebe, tražeći u vodi plijen ili spas od životinja, i drugih opasnosti. O plivanju su sačuvani različiti predistorijski pećinski crteži iz kojih se čak daju uočiti i načini plivanja. Danas je plivanje u svijetu veoma razvijeno. U Ateni se takmičilo u četiri discipline, i to na 500. i 1.200. metara slobodnim načinom i na 100. metara slobodnim načinom za grčke mornare. Takmičarsko, sportsko plivanje počinje potkraj 19. stoljeća, i uključeno je u program Olimpijskih igara 1896. godine. Na Olimpijskim Igrama u Stockolmu 1912. prvi put su u program bile uvrštene i žene.

Karate je jedan od oblika sportskih aktivnosti i jedna od sportskih grana, koja je masovno zastupljena na svim kontinentima. Prema većini autora u postojećoj literaturi postoji opšta saglasnost da je karate nastao u Indiji pre nekoliko hiljada godina. Po nekim autorima, između trećeg i prvog milenija p.n.e., a po nekim početkom prvog milenija p.n.e., Prvi istorijski ostaci karatea mogu se naći među indijskim kipovima iz navedenih perioda, na kojima su uklesani borci u stavovima i pokretima karakterističnim za karate. Prema Bečanoviću i Stanković prvi pisani izvori "... pojavljuju se u mestu

zvanom Kshatriya i to znatno pre pojave budizma”.¹³¹ Učitelj Gichin Funakoshi (1869 - 1895.), iz Okinawe, počeo je 1892. godine u Tokiju sistematski podučavati vještinu borbe sa svoga otoka, a mijesajući je s japanskim borilačkim vještinama stvorio je novi sport, koji je nazvao karate. Iz Japana karate se poslije Drugog svjetskog rata proširio po Evropi i Americi, a posljednjih godina i po cijelom svijetu. Prvi karate klub u Evropi osnovan je 1955. godine u Parizu, a 1958. godine u Francuskoj se održavaju prva takmičenja. Bećanović I Stanković, s punim pravom ističu da prateći genezu tj. “razvojni put karatea, videćemo da je nastao veliki broj škola, pravaca, ogranaka i velikih karate centara koji su zasigurno imali jedno početno karate stablo. Ono je, kako rekosmo uspelo da fuzioniše još sve dotadašnje poznate ili najveći deo i formira jedinstveni oblik borenja koji se preko Tibeta i Kine proširio na Okinavu i Japan, drugi pravac razvoja je bio prema Tajvanu, Koreji, a treći ka Tajlandu, Indoneziji i Australiji”.¹³² Bećanović i Stanković, u svojoj, citiranoj monografiji, daju klasifikaciju stilova borilačkih veština, koje dele na korejski; indijski (Oceania); japanski; kineski (Tibet, Taiwan); i Kambodža, Vijetnam, Filipini, Laos (Indokina),¹³³ što se može uočiti na sledećoj strani.

¹³¹ Žika G. Bećanović, Nedeljko Stanković, Karate, knjiga 1., Brčko, Evropski univerzitet Brčko distrikta, Markos, Banja Luka, 2013, str.23.

¹³² Isto.

¹³³ Isto.

STILOVI BORILAČKIH VEŠTINA MARTIAL ARTS-(BUDO)-VALERIJE ISTOKA

STILOVI BORILAČKIH VEŠTINA

KOREJSKI

INDIJSKI(OCEANIA)

JAPANSKI

KINESKI(TIBET)(TAIWAN)

C N ODI VETN M
FIJIPIN L OS(INDOKIN)

KARATE-JUDO-JU JUTSU-AIKIDO-KENDO

ŠKOLE-PRAVCI

NAHA-TE—TAMARA-TE

ŠURI-TE

GOYU-RYU

SHITORYU

WADORYU

UECHI-RYU

SEIDO RYU

KEMPO-KUDO

SHOTOKAN

HACHI O KAI

SHOTO-KAI

KYOKUSHINKAI

SKI-JKA

GLOBAL KARATE MARTIAL ARTS
BUDO HACHI-O-KAI

8. Hronologija Olimpijskih igara od 1896. do 2015.

a. Olimpijske igre 1896.

I Olimpijske igre održane su u Atini od 06. do 15. aprila 1896. godine, na kojima su bili sportisti iz 14 država. Na igrama je učestvovao 241. sportista. Oni su se takmičili u atletici, bicikлизму, mačevanju, streljaštvu, gimnastici, plivanju, tenisu, dizanju tegova i rvanju, isključivo u muškoj konkurenciji.

Tabela 1. Pregled osvojenih medalja po državama.

Plasman	Država	Ukupno
1	USA	20
2	Grčka	46
3	Njemačka	13
4	Francuska	11
5	Velika Britanija	7
6	Mađarska	6
7	Austrija	5
8	Australija	2
9	Danska	6
10	Švicarska	3

11	 Mješoviti tim	3
Ukupno		122

b. Olimpijske igre 1900.

II Olimpijske igre održane su u Parizu od 14. maja 1900. do 28. oktobra 1900. godine. Učestvovalo je 1225. sportista iz 13 država, koji su se takmičili u atletici, plivanju, mačevanju, veslanju, jedrenju, bicikлизму, jahanju, streljašvu, streličarstvu, gimnastici, tenisu, nogometu, kriketu, golfu, polu, ragbiju i vaterpolu.

Tabela 2. Pregled osvojenih medalja po državama.

Mesto	Država	Ukupno
1	 Francuska	92
2	 SAD	49
3	 Ujedinjeno Kraljevstvo	31
4	 Švajcarska	8

5	 Belgija	15
6	 Mešoviti tim	10
7	 Nemačko carstvo	7
8	 Italija	3
9	 Australija	5
10	 Danska	6
11	Ukupno	226

c. Olimpijske igre 1904.

III Olimpijske igre su održane u gradu Sent Luis, SAD od 01.jula do 23. novembra 1904. na kojima je učestovalo 651. sportista (645. muških i 6. žena) iz 12. država. Od sportova bili su zastupljeni atletika, boks, biciklizam, dizanje tereta, golf, gimnastika, rvanje,

lakros, mačevanje a kao demonstracioni sportovi su predstavljeni košarka i fudbal.

Tabela 3. Pregled osvojenih medalja po državama.

Plasman	Država	Ukupno
1	SAD	239
2	Nemačka	13
3	Kuba	9
4	Kanada	6
5	Mađarska	4
6	Mešoviti tim	2
7	Ujedinjeno Kraljevstvo	2
8	Kraljevina Grčka	2
9	Švajcarska	4
10	Austrija	1
Ukupno		280

d. Olimpijske igre 1908.

IV Olimpijske igre trebale su biti održane u Napulju. Međutim, zbog erupcije vulkana Vezuv 1906. godine kojom prilikom je maltene uništen grad Napulj, Olimpijske igre su održane u Londonu u Ujedinjenom Kraljevstvu od 27. aprila do 31. oktobra 1908. Na njima je učestvovalo 2.008. sportista iz 22. države, koji

su se takmičili u sledećim sportskim disciplinama: atletika, boks, biciklizam, mačevanje, fudbal, gimnastika, hokej, rvanje, jedrenje, jey de paume (igra slična tenisu); lakros, polo, reketsu, ragbiju, streljaštvu, strličarstvu, plivanju, potezanju konopca, tenisu, umetnilkom klizanju, trkama čamcima, vaterpolu i veslanju.

Tabela 4. Pregled osvojenih medalja po državama.

Plasman	Država	Ukupno
1	Ujedinjeno Kraljevstvo	145
2	SAD	47
3	Švedska	25
4	Francuska	19
5	Nemačko carstvo	14
6	Madarska	9
7	Kanada	16
8	Norveška	8
9	Kraljevina Italija	4
10	Belgija	8
11	Australazija	5
12	Rusija	3
13	Finska	5
14	Južna Afrika	2
15	Kraljevina Grčka	3
16	Danska	5

		Bohemija	2
17		Holandija	2
19		Austrijsko carstvo	1
Ukupno			323

e. Olimpijske igre 1912.

V olimpijske igre su održane u Stokholmu u Švedskoj od 05. maja do 22. jula 1912. Tada su prvi put na Olimpijskim igrama učestvovali takmičari sa 5 kontinenata. Na ovim Igrama pobednicima su poslednji put dodeljivane medalje od čistog zlata. Na Olimpijskim igrama po prvi put učestvovale su i države: Čile, Japan i Srbija. Sportista je bilo 2.407. iz 28. država koji su se takmičili u više disciplina (atletika, biciklizam, mačevanje, fudbal, gimnastika, rvanje, jedrenje, konjički sport, moderni petoboj, tenisu, streljaštvu, plivanju, potezanju konopca, tenisu, vaterpolu i veslanju).

Tabela 5. Pregled osvojenih medalja po državama.

Plasman	Država	Ukupno
1	 SAD	63
2	 Švedska	65
3	 Ujedinjeno Kraljevstvo	41
4	 Finska	26

5	 Francuska	14
6	 Nemačko carstvo	25
7	 Južnoafrička Republika	6
8	 Norveška	9
9	 Kanada	8
	 Mađarska	8
11	 Kraljevina Italija	6
12	 Australazija (Australija i Novi Zeland)	7
13	 Belgija	6
14	 Danska	12
15	 Kraljevina Grčka	2
16	 Ruska Imperija	5
17	 Austrija	4
18	 Holandija	3
Ukupno		310

f. Olimpijske igre 1916.

VI letnje olimpijske igre 1916. bile su planirane da se održe u Berlinu, Nemačka. Pripreme za održavanje Igrala nisu prekinute i pored otponinjanja Prvog svetskog rata 1914. godine, jer su mnogi procenjivali da će isti biti okončan do 1916. To se nije ostvarilo, te Igre nisu ni održane. Obzirom na okolnosti odlučeno je da se u spomen na taj događaj sledeće Olimpijske igre zvanično imenuju

kao VII Olimpijske igre, i na taj način naprave presedan, koji će potom biti upotrebljen i za Olimpijske igre 1940. i 1944. godine.

g. Olimpijske igre 1920.

VII olimpijske igre održane su u Antverpenu, gradu u Belgiji od 20. aprila do 12. septembra 1920 na osnovu odluke sa kongresa MOK 1919. Na Igrama je učestvovalo 2.626. sportista iz 28. država. Takmičenja su održana u 22. sportske discipline.

Tabela 6. Pregled osvojenih medalja po državama.

Plasman	Država	Ukupno
1	 SAD	95
2	 Švedska	64
3	 Ujedinjeno Kraljevstvo	44
4	 Finska	34
5	 Belgija	36
6	 Norveška	31
7	 Kraljevina Italija	23
8	 Francuska	41
9	 Holandija	11
10	 Danska	13
11	 Južnoafrička Republika	10
12	 Kanada	9

13	 Švajcarska	11
14	 Estonija	3
15	 Brazil	3
16	 Australija	3
17	 Japansko carstvo	2
19	 Španija	2
21	 Kraljevina Grčka	1
22	 Luksemburg	1
	Čehoslovačka	2
	 Novi Zeland	1
	Ukupno	440

h. Olimpijske igre 1924.

VIII Olimpijske igre održane su u Parizu, u Francuskoj od 04. maja do 27. jula 1924. Tokom ovih Igara, održana je i „Međunarodna nedelja zimskih sportova“, i to od 25. januara do 5. februara 1924. godine, koji je kasnije od strane MOK-a označen kao Zimske olimpijske igre 1924. Na igrama je učestvovalo 3.092. sportista iz 44. države. Kao posebnu specifičnost na ovim Igrama treba istaći da je kao deonica maratonske trke odabrana distanca od 42. km i 195. m., ista ona koja se trčala na Igrama u Londonu 1908., koja od Igara u Parizu postaje standardna dužina svih maratona. Na Igrama,

pored ostalih, bile su zapažene i tri zlatne medalje koje osvojio poznati plivač Džoni Vajsmiler.

Tabela 7. Pregled osvojenih medalja po državama

Plasman	Država	Ukupno
1	SAD	99
2	Finska	37
3	Francuska	38
4	Ujedinjeno Kraljevstvo	34
5	Kraljevina Italija	16
6	Švajcarska	25
7	Norveška	10
8	Švedska	29
9	Holandija	10
10	Belgija	13
11	Australija	6
12	Danska	9
13	Mađarska	9
14	Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca	2
15	Čehoslovačka	10
16	Argentina	6
17	Estonija	6
18	Južnoafrička Republika	3
19	Urugvaj	1
20	Austrija	4

	 Kanada	4
22	 Poljska	2
	 Haiti	1
	 Japan	1
23	 Novi Zeland	1
	 Portugalija	1
	 Rumunija	1
	Ukupno	378

i. Olimpijske igre 1928.

IX olimpijske igre su održane u Amsterdamu, u Holandiji, od 17. maja do 12. avgusta 1928. u kojima je učestvovalo 3.014. sportista, koji su se takmičili u 17. sportskih disciplina. Sportisti su bili zastupljeni iz 46. država. Na ovim Igrama upaljen je Olimpijski plamen tokom trajanja Igrama. Defile sportista izveden je tako da su prvi izašli sportisti Grčke, a potom sportisti drugih država, po abecednom redu imena država, i na kraju sportisti zemlje domaćina, Holandije. Ovakav pristup rasporedu sportista u defileu ostao mje uobičajen do današnjih dana. Na Igrama su uvedene i discipline za žene u atletici i gimnastici.

Tabela 8. Pregled osvojenih medalja po državama

Plasman	Država	Ukupno
1	 SAD	56

2	Nemačka}	31
3	Finska	25
4	Švedska	25
5	Kraljevina Italija	19
6	Švajcarska	15
7	Francuska	21
8	Holandija	19
9	Mađarska	9
10	Kanada	15
11	Ujedinjeno Kraljevstvo	20
12	Argentina	7
13	Danska	6
14	Čehoslovačka	9
15	Japansko carstvo	5
16	Estonija	5
17	Egipat	4
18	Austrija	3
19	Australija	4
21	Norveška	4
21	Poljska	5
21	Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca	5
23	Južnoafrička Republika	3
	Indija	1
24	Republika Irska	1
24	Novi Zeland	1
	Španija	1

	 Urugvaj	1
29	 Belgija	3
30	 Čile	1
	 Haiti	1
32	 Filipini	1
	 Portugalija	1
	Ukupno	327

j. Olimpijske igre 1932.

X Olimpijske igre su održane 1932. od 30. jula do 14. avgusta u Los Andelesu u SAD. Na Igrama je učestvovalo 1408. sportista iz 37. država koji su se takmičili u 16. sportskih disciplina. Igre su održane u vreme velike ekonomske krize, te je iz tog razloga, veliki broj država otkazao učešće svojih sportista. Tada je, prvi put, za potrebe smeštaja sportista izgrađeno i Olimpijsko selo.

Tabela 9. Pregled osvojenih medalja po državama

Plasman	Država	Ukupno
1	 SAD	103
2	 Italija	36
3	 Francuska	19
4	 Švedska	23

5	Japan	18
6	Mađarska	15
7	Finska	25
8	Ujedinjeno Kraljevstvo	16
9	Nemačka	20
10	Australija	5
11	Argentina	4
12	Kanada	15
13	Holandija	7
14	Poljska	7
15	Južnoafrička Unija	5
16	Irska	2
17	Čehoslovačka	4
18	Austrija	5
19	Indija	1
20	Danska	6
21	Meksiko	2
	Litvanija	1
22	Novi Zeland	1
	Švajcarska	1
25	Filipini	3
	Španija	1
26	Urugvaj	1
	Ukupno	346

k. Olimpijske igre 1936.

XI Letnje olimpijske igre su održane su od 1. do 16. avgusta 1936. godine u Berlinu, u Nemačkoj. Na Igrama je učestvovalo 4.066. sportista iz 49. država. Sportisti su se takmičili u 22. sportske discipline. Nemački sportisti su osvojili najveći broj medalja. Međutim i sportisti iz drugih država su briljirali kao npr. Džesi Ovens, koji je osvojio čak četiri zlatne medalje.

Tabela 10. Pregled osvojenih medalja po državama

Poz.	Država	Ukupno
1	Treći rajh	89
2	Sjedinjene Američke Države	56
3	Kraljevina Mađarska	16
4	Kraljevina Italija	22
5	Finska	19
6	Francuska	19
7	Švedska	20
8	Japansko carstvo	18
9	Holandija	17
10	Ujedinjeno Kraljevstvo	14
11	Austrija	13
12	Čehoslovačka	8
13	Argentina	7

14		Estonija	7
15		Egipat	5
16		Švajcarska	15
17		Kanada	9
18		Norveška	6
19		Turska	2
20		Indija	1
21		Novi Zeland	1
22		Poljska	6
23		Danska	5
24		Letonija	2
25		Rumunija	1
26		Južnoafrička Republika	1
27		Kraljevina Jugoslavija	1
22		Meksiko	6
23		Belgija	2
24		Australija	1
25		Filipini	1
26		Portugalija	1

1. Olimpijske igre 1940.

XII letnje olimpijske igre bile su planirane za period između 21. septembra i 6. oktobra 1940. u glavnom gradu Japana odn. Tokiju. Obzirom na ondašnju veoma složenu geopolitičku i vojnopolitičku

situaciju, izbijanje drugog japansko- kineskog rata 1937. godine, MOK je odlučio da olimpijske igre umesto toga zakaže za period između 20. jula i 4. avgusta 1940. u Helsinkiju. Ali, zbog otpočinjanja Drugog svetskog rata, Igre u Helsinkiju su trajno otkazane. Stoga je MOK doneo odluku da oba grada budu domaćini budućih olimpijskih igara, tako da je Helsinki igre dobio 1952. godine a Tokio 1964. godine.

m. Olimpijske igre 1944.

XIII letnje olimpijske igre trebale su biti održane 1944. u Londonu, o čemu je odluku doneo Međunarodni olimpijski komitet juna 1939. Međutim zbog izbijanja Drugog svetskog rata, Igre su postale besmislene. Ali su iste potom održane tek 1948. godine u Londonu.

n. Olimpijske igre 1948.

Posle završetka Drugog svetskog rata, održane su XIV Olimpijske igre u Londonu u Ujedinjenom Kraljevstvu od 06. jula do 16. avgusta 1948. Učestvovalo je 4099. sportista iz 59. država u više sportskih disciplina (atletika, boks, biciklizam, dizanje tegova, mačevanje, fudbal, gimnastika, košarka, hokej na travi, rvanje, kajak i kanu na mirnim vodama, jedrenje, konjički sport, moderni petoboj, streljaštvo, plivanje, skokovi u vodu, vaterpolo i veslanje.). To su bile prve igre posle olimpijskih igara u Berlinu 1936. Nemačka i Japan nisu bili pozvani na učestvovanje na olimpijskim igrama.

Tabela 11. Pregled osvojenih medalja po državama

Plasman	Država	Ukupno
1	SAD	84
2	Švedska	44
3	Francuska	29
4	Mađarska	27
5	Italija	27
6	Finska	20
7	Turska	12
8	Čehoslovačka	11
9	Švajcarska	20
10	Danska	20
11	Holandija	16
12	UK	23
13	Argentina	7
14	Australija	13
15	Belgija	7
16	Egipat	5
17	Meksiko	5
18	Južnoafrička Republika	4
19	Norveška	7
20	Jamajka	3
21	Australija	4
	Indija	1
22	Peru	1

24	 FNRJ	2
25	 Kanada	3
26	 Portugalija	2
	 Urugvaj	2
	 Kuba	1
28	 Španija	1
	 Cejlon	1
	 Trinidad i Tobago	1
32	 Južna Koreja	2
	 Panama	2
	 Brazil	1
34	 Iran	1
	 Poljska	1
	 Portoriko	1
	Ukupno	411

o. Olimpijske igre 1952.

XV Olimpijske igre su održane od 19. jula do 03. avgusta 1952. u Helsinkiju u Finskoj. Na njima je učestvovalo 4925. sportista iz 69. država u 19. sportskih disciplina. Na igrama su bila i dva demonstrativna sporta: rukomet na otvorenom i verzija bejzbola nazvana finski bejzbol. Među državama po prvi put su se pojavili predstavnici iz SSSR- a i Zapadne Nemačke.

Tabela 12. Pregled osvojenih medalja po državama

Plasman	Država	Ukupno
1	SAD	76
2	SSSR	71
3	Madarska	42
4	Švedska	35
5	Italija	21
6	Čehoslovačka	13
7	Francuska	18
8	Finska	22
9	Austrija	11
10	Norveška	5
11	Švajcarska	14
12	Južnoafrička Republika	10
13	Jamajka	5
14	Belgija	4
15	Danska	6
16	Turska	3
17	Japan	9
18	Ujedinjeno Kraljevstvo	11
19	Argentina	5
20	Poljska	4
21	Kanada	3
	FNRJ	3
23	Rumunija	4
24	Brazil	3
	Novi Zeland	3

26	 Indija	2
27	 Luksemburg	1
28	 Zapadna Nemačka	24
29	 Holandija	5
30	 Iran	7
31	 Čile	2
32	 Austrija	2
	 Liban	2
	 Republika Irska	1
34	 Meksiko	1
	 Španija	1
	 Južna Koreja	2
37	 Trinidad i Tobago	2
	 Urugvaj	2
	 Bugarska	1
40	 Egipat	1
	 Portugalija	1
	 Venecuela	1
	Ukupno	459

p. Olimpijske igre 1956.

XVI Olimpijske igre su održane od 22.novembra do 08.decembra 1956. u Melburnu, Australija. Na Igrama je učestvovalo 3.148. sportista iz 68. država, koji su se takmičili u 19. sportskih disciplina. Posebnu pažnju na ovim Igrama izazvao je nastup Mađarske, koja je bila okupirana od strane SSSR-a. Naime, u finalu u vaterpolu između SSSR-a i Mađarske, pobedila je mađarska ekipa. Po završetku Igara, 45 mađarskih sportista zatražilo je azil i prebeglo na zapad. Zbog ukupne vojno- političke situacije u svetu (Velika Britanija i Francuska zauzele Suecki kanal, Izrael napao Egipat, bojkotovanje Igara od strane Egipta, Iraka i Libana, Holandije, Španije i Švajcarske, Kine, okupacija Mađarske od strane SSSR-a, su pogodovali namerama domaćina da izmene ceremoniju zatvaranja Igara., te je izbačen defile pojedinih nacionalnih timova ponaosob, već je napravljen defile svih sportista zajedno koji su izmešani ušli na stadion simbolizovajući zajedništvo čitavog sveta. Taj običaj je potom prihvaćen i na svim drugim Igrama.

Tabela 13. Pregled osvojenih medalja po državama

Plasman	Država	Ukupno
1	SSSR	98
2	SAD	74
3	Australija	35
4	Mađarska	26
5	Italija	25
6	Švedska	19
7	Ujedinjeni tim Nemačke	26

8	Ujedinjeno Kraljevstvo	24
9	Rumunija	13
10	Japan	19
11	Francuska	14
12	Turska	7
13	Finska	15
14	Iran	5
15	Kanada	6
16	Novi Zeland	2
17	Poljska	9
18	Čehoslovačka	6
19	Bugarska	5
20	Danska	4
21	Republika Irska	5
22	Norveška	3
23	Meksiko	2
24	Brazil	1
	Indija	1
26	FNRJ	3
27	Čile	4
28	Belgija	2
	Argentina	2
29	Južna Koreja	2
	Island	1
31	Pakistan	1
33	Južnoafrička Republika	4

34		Austrija	2
		Bahame	1
		Kraljevina Grčka	1
35		Švajcarska	1
		Urugvaj	1
		Ukupno	469

q. Olimpijske igre 1960.

XVII letnje olimpijske igre su održane od 25. avgusta do 24. septembra 1960. godine u Rimu, Italija. Na igrama je učestvovalo 5348. sportista iz 83. države. Sportisti su se takmičili u sledećim sportskim disciplinama: atletika, boks, biciklizam, dizanje tereta, mačevanje, fudbal, gimnastika, košarka, hokej na travi, rvanje, kajak i kanu na mirnim vodama, jedrenje, konjički sport, moderni petoboj, streljaštvo, plivanje, skokovi u vodu, vaterpolo i veslanje. Za ove olimpijske igre u Rimu, karakteristično je da su iste bile prenošene širem auditorijumu, posredstvom televizije, tako da je bilo uključeno preko 100 TV kanala, u Evropi, SAD, Kanadi i Japanu.

Tabela 14. Pregled osvojenih medalja po državama

Plasman	Država	Ukupno	
1		SSSR	103
2		SAD	71

3	 Italija	36
4	 Ujedinjeni Nemački tim	42
5	 Australija	22
6	 Turska	9
7	 Mađarska	21
8	 Japan	18
9	 Poljska	21
10	 Čehoslovačka	8
11	 Rumunija	10
12	 Ujedinjeno Kraljevstvo	20
13	 Danska	6
14	 Novi Zeland	3
15	 Bugarska	7
16	 Švedska	6
17	 Finska	5
18	 Austrija	2
	 SFRJ	2
20	 Pakistan	2
	 Norveška	1
21	 Etiopija	1
	 Kraljevina Grčka	1
24	 Švajcarska	6
25	 Francuska	5
26	 Belgija	4
27	 Iran	4
28	 Holandija	3

		Južnoafrička Unija	3
30		Argentina	2
		Egipat	2
		Kanada	1
		Tajvan	1
		Gana	1
32		Indija	1
		Maroko	1
		Portugalija	1
		Singapur	1
39		Brazil	2
		Zapadne Indije	2
		Irak	1
41		Meksiko	1
		Španija	1
		Venecuela	1
		Ukupno	461

r. Olimpijske igre 1964.

XVIII letnje Olimpijske igre su održane od 10. do 24. oktobra 1964. godine u Tokiju, u Japanu. Na igrama je učestvovalo 5.140. sportista iz 93. države. Olimpijske igre u Tokiju su prve Igre u istoriji, koje su održane u Aziji. Na Igrama su bile zastupljene sledeće sportske discipline: atletika, biciklizam, boks, dizanje

tegova, mačevanje, gimnastika, hokej na travi, rvanje, košarka, kajak i kanu na mirnim vodama, jedrenje, džudo, konjički sport, moderni petoboj, fudbal, odbojka, plivanje, skokovi u vodu, streljaštvo, vaterpolo i veslanje.

Tabela 15. Pregled osvojenih medalja po državama

Plasman	Država	Ukupno
1	Sjedinjene Američke Države	90
2	SSSR	96
3	Japan	29
4	Ujedinjeni Nemački tim	50
5	Italija	27
6	Mađarska	22
7	Poljska	23
8	Australija	18
9	Čehoslovačka	14
10	Ujedinjeno Kraljevstvo	18
11	Bugarska	10
12	Finska	5
	Novi Zeland	5
14	Rumunija	12
15	Holandija	10
16	Turska	6
17	Švedska	8
18	Danska	6
19	SFRJ	5

20	 Belgija	3
21	 Francuska	15
	 Kanada	4
22	 Švajcarska	4
	 Bahame	1
24	 Etiopija	1
	 Indija	1
27	 Južna Koreja	3
28	 Trinidad i Tobago	3
29	 Tunis	2
	 Argentina	1
	 Kuba	1
30	 Pakistan	1
	 Filipini	1
34	 Iran	2
	 Brazil	1
	 Gana	1
	 Republika Irska	1
35	 Kenija	1
	 Meksiko	1
	 Nigerija	1
	 Urugvaj	1
	Ukupno	504

s. Olimpijske igre 1968.

XIX letnje Olimpijske igre su održane od 12. do 27. oktobra 1968. godine u gradu Meksiku, u državi Meksiko. Na njima je učestvovalo 5530. sportista iz 172. države. Na otvaranju Igara čast paljenja Olimpijskog plamena bila je po prvi put dodeljena jednoj ženi odn. meksičkoj atletičarki Normi Enriketi Basilio de Sotelo. Doping kontrola je prvi put uvedena za sportiste na ovim Igrama, tako da je prvi sportista koji je u istoriji sporta diskvalifikovan zbog dopinga bio švedski sportista u modernom petoboju Hans- Gunar Liljenvol, kojem je utvrđeno nedozvoljeno prisustvo alkohola tokom takmičenja. Na Igrama su bile zastupljene sledeće sportske discipline: atletika, biciklizam, boks, dizanje tegova, mačevanje, gimnastika, hokej na travi, rvanje, košarka, kajak i kanu na mirnim vodama, jedrenje, konjički sport, moderni petoboj, fudbal, odbojka, plivanje, skokovi u vodu, streljaštvo, vaterpolo i veslanje, kao i dva demonstracijska sporta: pelot i tenis.

Tabela 16. Pregled osvojenih medalja po državama

Plasman	Država	Ukupno
1	 SAD	107
2	 SSSR	91
3	 Japan	25
4	 Mađarska	32
5	 Istočna Nemačka	25
6	 Francuska	15

7	 Čehoslovačka	13
8	 Zapadna Nemačka	26
9	 Australija	17
10	 Ujedinjeno Kraljevstvo	13
11	 Poljska	18
12	 Rumunija	15
13	 Italija	16
14	 Kenija	9
15	 Meksiko	9
16	 SFRJ	8
17	 Holandija	7
18	 Bugarska	9
19	 Iran	5
20	 Švedska	4
21	 Turska	2
22	 Danska	8
23	 Kanada	5
24	 Finska	4
25	 Etiopija	2
26	 Norveška	2
27	 Novi Zeland	3
28	 Tunis	2
29	 Pakistan	1
30	 Venecuela	1
31	 Kuba	4
32	 Austrija	4

33	 Švajcarska	5
34	 Mongolija	4
35	 Brazil	3
	 Belgija	2
36	 Južna Koreja	2
	 Uganda	2
39	 Kamerun	1
	 Jamajka	1
41	 Argentina	2
	 Grčka	1
42	 Indija	1
	 Tajvan	1
	Ukupno	527

t. Olimpijske igre 1972.

XX letnje olimpijske igre održane su od 26. avgusta do 10. septembra 1972. godine u Minhenu, u Zapadnoj Nemačkoj u kojima je učestvovalo 7170. sportista iz 121. države. Bile su to druge Igre u istoriji koje su održane u Nemačkoj i to posle održanih Igara u Berlinu iz 1936. Na ovim Olimpijskim igrama uvedena je ceremonija zakletve sudija. Rukomet i streličarstvo ponovo su se vratili u program Igara. Uvedena je i nova sportska disciplina kajak i kanu na divljim vodama. Sportisti su se takmičili u više sportskih

disciplina: atletika, džudo, biciklizam, boks, dizanje tegova, mačevanje, gimnastika, hokej na travi, rvanje, košarka, kajak i kanu na mirnim i divljim vodama, jedrenje, konjički sport, moderni petoboj, fudbal, odbojka, plivanje, rukomet, skokovi u vodu, streličarstvo, streljaštvo, vaterpolo, veslanje, kao i dva demonstracijska sporta: badminton i skijanje na vodi.

Tabela 17. Pregled osvojenih medalja po državama

Plasman	Država	Ukupno
1	SSSR	99
2	Sjedinjene Američke Države	94
3	Istočna Nemačka	66
4	Zapadna Nemačka	40
5	Japan	29
6	Australija	17
7	Poljska	21
8	Mađarska	35
9	Bugarska	21
10	Italija	18
11	Švedska	16
12	Ujedinjeno Kraljevstvo	18
13	Rumunija	16
	Kuba	8
14	Finska	8
16	Holandija	5
17	Francuska	13

18	 Čehoslovačka	8
19	 Kenija	9
20	 Jugoslavija	5
21	 Norveška	4
22	 Severna Koreja	5
23	 Novi Zeland	3
24	 Uganda	2
25	 Danska	1
26	 Švajcarska	3
27	 Kanada	5
28	 Iran	3
29	 Belgija	2
31	 Kraljevina Grčka	2
	 Austrija	3
31	 Kolumbija	3
	 Argentina	1
	 Južna Koreja	1
	 Liban	1
33	 Meksiko	1
	 Mongolija	1
	 Pakistan	1
	 Tunis	1
	 Turska	1
41	 Etiopija	2
42	 Brazil	2
43	 Gana	1

	Indija	1
	Jamajka	1
	Niger	1
	Nigerija	1
	Španija	1
Ukupno		600

u. Olimpijske igre 1976.

XXI Olimpijske igre su održane od 17. jula do 01. avgusta 1976. godine u Montrealu, u Kanadi na kojima je učestvovalo 6028. sportista iz 92. države. Na igrama sportisti su se takmičili u sledećim sportskim disciplinama: atletika, džudo, biciklizam, boks, dizanje tegova, mačevanje, gimnastika, hokej na travi, rvanje, košarka, kajak i kanu na mirnim vodama, jedrenje, konjički sport, moderni petoboj, fudbal, odbojka, plivanje, rukomet, skokovi u vodu, streličarstvo, streljaštvo, vaterpolo i veslanje.

Tabela 18. Pregled osvojenih medalja po državama

Plasman	Država	Ukupno
1	SSSR	125
2	Istočna Nemačka	90
3	Sjedinjene Američke Države	94
4	Zapadna Nemačka	39
5	Japan	25

6	Poljska	26
7	Bugarska	22
8	Kuba	13
9	Rumunija	27
10	Madarska	22
11	Finska	6
12	Švedska	5
13	Ujedinjeno Kraljevstvo	13
14	Italija	13
15	Francuska	9
16	Jugoslavija	8
17	Čehoslovačka	8
18	Novi Zeland	4
19	Južna Koreja	6
20	Švajcarska	4
	Jamajka	2
21	Severna Koreja	2
	Norveška	2
24	Danska	3
25	Meksiko	2
26	Trinidad i Tobago	1
27	Kanada	11
28	Belgija	6
29	Holandija	5
30	Portugal	2
	Španija	2

32	 Australija	5
33	 Iran	2
34	 Mongolija	1
	 Venecuela	1
36	 Brazil	2
	 Austrija	1
	 Bermuda	1
37	 Pakistan	1
	 Portoriko	1
	 Tajland	1
	Ukupno	613

v. Olimpijske igre 1980.

XII Olimpijske igre održane su od 19. jula do 03. avgusta 1980. godine u Moskvi, u SSSR. Na Igrama je uzelo učešće 5217. sportista iz 80. država. Deo takmičenja se odvijao u Lenjingradu, Kijevu, Minsku i Talinu. Maskota Igara bio je olimpijski medvedić „Miša“. Učešće na Igrama otkazale su Sjedinjene Američke Države i druge države bliske SAD, zbog rata u Avganistanu. SSSR je delovao po modelu reciprociteta, te su oni i njima bliske države, odbili učešće na Olimpijskim igramama u Los Andelesu četiri godine kasnije. Od sportova su bili zastupljeni: atletika, biciklizam, boks, dizanje tegova, mačevanje, gimnastika, hokej na travi, rvanje, košarka, džudo, kajak i kanu na mirnim vodama, jedrenje, konjički

sport, moderni petoboj, fudbal, odbojka, plivanje, rukomet, skokovi u vodu, streličarstvo, streljaštvo, vaterpolo i veslanje.

Tabela 19. Pregled osvojenih medalja po državama

Plasman	Država	Ukupno
1	SSSR	195
2	Istočna Nemačka	126
3	Bugarska	41
4	Kuba	20
5	Italija	15
6	Mađarska	32
7	Rumunija	25
8	Francuska	14
9	Ujedinjeno Kraljevstvo	21
10	Poljska	32
11	Švedska	12
12	Finska	8
13	Čehoslovačka	14
14	SFRJ	9
15	Australija	9
16	Danska	5
17	Brazil	4
	Etiopija	4
19	Švajcarska	2
20	Španija	6
21	Austrija	4

22	 Grčka	3
	 Belgija	1
23	 Indija	1
	 Zimbabve	1
26	 Severna Koreja	5
27	 Mongolija	4
28	 Tanzanija	2
29	 Meksiko	4
30	 Holandija	3
31	 Republika Irska	2
	 Uganda	1
32	 Venecuela	1
34	 Jamajka	3
	 Gvajana	1
35	 Liban	1
	Ukupno	631

w. Olimpijske igre 1984.

XXIII letnje olimpijske igre održane su od 28. jula do 12. avgusta 1984. godine u Los Andelosu, Kaliforniji, Sjedinjenim Američkim Državama. Učestvovalo je 6.797. sportista, od čega 1.567. žena iz 140. država. SSSR i druge njima bliske države bojkotovali su ove Igre.

Tabela 20. Pregled osvojenih medalja po državama

Mesto	Država	Ukupno
1	Sjedinjene Američke Države	174
2	Rumunija	53
3	Zapadna Nemačka	59
4	Kina	32
5	Italija	32
6	Kanada	44
7	Japan	32
8	Novi Zeland	11
9	SFRJ	18
10	Južna Koreja	19

x. Olimpijske igre 1988.

XXIV Olimpijske igre su održane od 17. septembra do 02. oktobra 1988. godine u Seulu, u Južnoj Koreji, na kojim je učestvovalo 8465. sportista iz 159. država. U program Igara je ponovo uvršten tenis, kao i stoni tenis. Od sportskih disciplina bile su zastupljene: atletika, biciklizam, boks, dizanje tegova, gimnastika, hokej na travi, rvanje, mačevanje, košarka, džudo, kajak i kanu na mirnim vodama, jedrenje, konjički sport, moderni petoboj, fudbal, odbojka, plivanje, rukomet, sinhronizovano plivanje, skokovi u vodu, streličarstvo, streljaštvo, stoni tenis, tenis, vaterpolo i veslanje.

Tabela 21. Pregled osvojenih medalja po državama

Plasman	Država	Ukupno
1	SSSR	132
2	Istočna Nemačka	102
3	SAD	94
4	Južna Koreja	33
5	Zapadna Nemačka	40
6	Mađarska	23
7	Bugarska	35
8	Rumunija	24
9	Francuska	16
10	Italija	14
11	Kina	28
12	Ujedinjeno Kraljevstvo	24
13	Kenija	9
14	Japan	14
15	Australija	14
16	SFRJ	12
17	Čehoslovačka	8
18	Novi Zeland	13
19	Kanada	10
20	Poljska	16
21	Norveška	5
22	Holandija	9
23	Danska	4
24	Brazil	6
25	Finska	4

	 Španija	4
27	 Turska	2
28	 Maroko	3
	 Austrija	1
29	 Portugalija	1
	 Surinam	1
32	 Švedska	11
33	 Švajcarska	4
34	 Jamajka	2
35	 Argentina	2
	 Čile	1
	 Kostarika	1
	 Indonezija	1
	 Iran	1
36	 Holandski Antili	1
	 Peru	1
	 Senegal	1
	 Devičanska Ostrva	1
	 Belgija	2
44	 Meksiko	2
	 Kolumbija	1
	 Džibuti	1
46	 Grčka	1
	 Mongolija	1
	 Pakistan	1

 Filipini	1
 Tajland	1
Ukupno	739

y. Olimpijske igre 1992.

XXV Olimpijske igre su održane od 25. jula do 09. avgusta 1992. godine u Barseloni, u Španiji. Na Olimpijskim igrama učestvovalo je 9956. sportista iz 169. država. U program Olimpijskih igara je uključen badminton, bejzbol (nakon što je šest puta bio demonstracioni sport) i džudo za žene. U program je ponovovraćen i kajak i kanu na divljim vodama (disciplina slalom). Bile su zastupljene sledeće sportske discipline: atletika, badminton, bejzbol, biciklizam, boks, dizanje tegova, gimnastika, hokej na travi, rvanje, jedrenje, džudo, kajak i kanu na mirnim vodama, košarka, konjički sport, mačevanje, moderni petoboj, fudbal, odbojka, plivanje, rukomet, sinhrono plivanje, skokovi u vodu, streličarstvo, streljaštvo, stoni tenis, tenis, vaterpolo i veslanje. Od demonstracionih sportova bili su zastupljeni: baskijski pelota, hokej na koturaljkama i tekvondo.

Tabela 22. Pregled osvojenih medalja po državama

Plasman	Država	Ukupno
1	 Ujedinjeni tim	112
2	 SAD	108

3	Nemačka	82
4	Kina	54
5	Kuba	31
6	Španija	22
7	Južna Koreja	29
8	Mađarska	30
9	Francuska	29
10	Australija	27
11	Kanada	18
12	Italija	19
13	Ujedinjeno Kraljevstvo	20
14	Rumunija	18
15	Čehoslovačka	7
16	Severna Koreja	9
17	Japan	22
18	Bugarska	16
19	Poljska	19
20	Holandija	15
21	Kenija	8
22	Norveška	7
23	Turska	6
24	Indonezija	5
25	Brazil	3
26	Grčka	2
27	Švedska	12
28	Novi Zeland	10

29	 Finska	5
30	 Danska	6
31	 Maroko	3
32	 Republika Irska	2
33	 Etiopija	3
	 Alžir	2
34	 Estonija	2
	 Litvanija	2
37	 Švajcarska	1
38	 Jamajka	4
	 Nigerija	4
40	 Letonija	3
	 Austrija	2
41	 Namibija	2
	 Južnoafrička Republika	2
	 Belgija	3
44	 Hrvatska	3
	 Nezavisni učesnici	3
	 Iran	3
48	 Izrael	2
	 Tajvan	1
49	 Meksiko	1
	 Peru	1
52	 Mongolija	2
	 Slovenija	2
54	 Argentina	1

 Bahami	1
 Kolumbija	1
 Gana	1
 Malezija	1
 Pakistan	1
 Filipini	1
 Portoriko	1
 Katar	1
 Surinam	1
 Tajland	1

Ukupno 815

z. Olimpijske igre 1996.

XXVI Olimpijske igre održane su od 19. jula do 04. avgusta 1996. godine u Atlanti, u SAD. Na njima je učestovalo 10.320. sportista iz 197. država. U program Igara uvršteni su sport softbol kao i dve nove discipline: odbojka na pesku i brdski biciklizam. Od sportskih disciplina bile su zastupljene: atletika, badminton, bejzbol, biciklizam, boks, dizanje tegova, gimnastika, hokej na travi, rvanje, jedrenje, džudo, kajak i kanu na mirnim i divljim vodama, košarka, konjički sport, mačevanje, moderni petoboj, fudbal, obojk, plivanje, rukomet, sinhronizovano plivanje, skokovi u vodu, softbol,

streljaštvo, streljaštvo, stoni tenis, tenis, tekvando, tenis, vaterpolo i veslanje.

Tabela 22. Pregled osvojenih medalja po državama

Plasman	Država	Ukupno
1	 SAD	101
2	 Rusija	63
3	 Nemačka	65
4	 Kina	50
5	 Francuska	37
6	 Italija	35
7	 Australija	41
8	 Kuba	25
9	 Ukrajina	23
10	 Južna Koreja	27
11	 Poljska	17
12	 Mađarska	21
13	 Španija	17
14	 Rumunija	20
15	 Holandija	19
16	 Grčka	8
17	 Češka	11
18	 Švajcarska	7
19	 Danska	6
	 Turska	6

21	 Kanada	22
22	 Bugarska	15
23	 Japan	14
24	 Kazahstan	11
25	 Brazil	15
26	 Novi Zeland	6
27	 Južnoafrička Republika	5
28	 Republika Irska	4
29	 Švedska	8
30	 Norveška	7
31	 Belgija	6
32	 Niger	6
33	 Severna Koreja	5
34	 Alžir	3
	 Etiopija	3
36	 Ujedinjeno Kraljevstvo	15
37	 Belorusija	15
38	 Kenija	8
39	 Jamajka	6
40	 Finska	4
41	 Indonezija	4
	 SR Jugoslavija	4
43	 Iran	3
	 Slovačka	3
45	 Jermenija	2
	 Hrvatska	2

	 Portugalija	2
47	 Tajland	2
	 Burundi	1
	 Kostarika	1
49	 Ekvador	1
	 Hongkong	1
	 Sirija	1
54	 Argentina	3
55	 Namibija	2
	 Slovenija	2
57	 Austrija	3
	 Mali	2
58	 Moldavija	2
	 Uzbekistan	2
	 Azerbejdžan	1
	 Bahami	1
	 Tajvan	1
61	 Letonija	1
	 Filipini	1
	 Tonga	1
	 Zambia	1
	 Gruzija	2
68	 Maroko	2
	 Trinidad i Tobago	2
	 Indija	1
71	 Izrael	1

 Litvanija	1
 Meksiko	1
 Mongolija	1
 Mozambik	1
 Portoriko	1
 Tunis	1
 Uganda	1
Ukupno	842

aa. Olimpijske igre 2000.

XXVII Letnje olimpijske igre održane su od 15. septembra do 01. oktobra 2000. godine u Sidneju, u Australiji u kojima je učestvovalo 10.651. sportista iz 199. država. U program Igara bio je uvršten i triatlon. Od sportskih disciplina bili su zastupljeni: atletika, badminton, bejzbol, biciklizam, boks, dizanje tegova, gimnastika, hokej na travi, rvanje, jedrenje, džudo, kajak i kanu na mirnim i divljim vodama, košarka, konjički sport, mačevanje, moderni petoboj, fudbal, odbojka, plivanje, rukomet, sinhrono plivanje, skokovi u vodu, softbol, streličarstvo, streljaštvo, stoni tenis, tenis, tekvando, tenis, triatlon, vaterpolo i veslanje. Demonstracioni sport bile su paraolimpijske trke u atletici.

Tabela 23. Pregled osvojenih medalja po državama

Rang	Država	Ukupno
1	 Sjedinjene Američke Države	97

2	 Rusija	88
3	 Kina	59
4	 Australija	58
5	 Nemačka	56
6	 Francuska	38
7	 Italija	34
8	 Holandija	25
9	 Kuba	29
10	 Ujedinjeno Kraljevstvo	28
11	 Rumunija	25
12	 Južna Koreja	28
13	 Madarska	17
14	 Poljska	14
15	 Japan	18
16	 Bugarska	13
17	 Grčka	13
18	 Švedska	12
19	 Norveška	10
20	 Etiopija	8
21	 Ukrajina	23
22	 Kazahstan	7
23	 Belorusija	17
24	 Kanada	14
25	 Španija	11
26	 Turska	5
27	 Irska	4

28	 Češka	8
29	 Kenija	7
30	 Danska	6
31	 Finska	4
32	 Austrija	3
33	 Litvanija	5
34	 Azerbejdžan	3
35	 Slovenija	2
36	 Švajcarska	9
37	 Indonezija	6
38	 Slovačka	5
39	 Meksiko	6
40	 Alžir	5
41	 Uzbekistan	4
42	 Letonija	3
44	 Bahami	2
45	 Novi Zeland	4
46	 Estonija	3
	 Tajland	3
48	 Hrvatska	2
	 Kamerun	1
49	 Kolumbija	1
	 Mozambik	1
52	 Brazil	12
53	 Jamajka	7

54	 Nigerija	3
55	 Belgija	5
	 Južnoafrička Republika	5
57	 Argentina	4
58	 Tajvan	5
	 Maroko	5
60	 Severna Koreja	4
	 Moldavija	2
61	 Saudska Arabija	2
	 Trinidad i Tobago	2
	 Republika Irska	1
64	 Urugvaj	1
	 Vijetnam	1
67	 Gruzija	6
68	 Kostarika	2
	 Portugal	2
	 Jermenija	1
	 Jamajka	1
	 Čile	1
	 Island	1
70	 Indija	1
	 Izrael	1
	 Kuvajt	1
	 Kirgistan	1
	 Republika Makedonija	1
	 Katar	1

Katar

1

Ukupno

927

bb. Olimpijske igre 2004.

XXVIII letnje olimpijske igre održane su od 13. do 29. avgusta 2004. godine u Atini u postojbini olimpijskih igara. Na Igrama je učestvovalo 11.099. sportista iz 202. države. To su bile prve igre u istoriji na kojima su nastupile sve države koje su u tom momentu imale svoj službeni nacionalni olimpijski savez i bile članice MOK-a. Od sportova bili su zastupljeni: atletika, badminton, bejzbol, biciklizam, boks, vaterpolo, plivanje, sinhrono plivanje, skokovi u vodu, dizanje tegova, gimnastika, ritmička gimnastika, hokej na travi, rvanje, jedrenje, džudo, kajak i kanu na mirnim i divljim vodama, košarka, konjički sport, mačevanje, moderni petoboj, fudbal, odbojka, rukomet, softbol, streličarstvo, streljaštvo, stoni tenis, tenis, tekvando, tenis, triatlon, veslanje. Demonstracioni sport su bile paraolimpijske trke u atletici.

Tabela 24. Pregled osvojenih medalja po državama

Rang	Država	Ukupno
1	Sjedinjene Američke Države	102
2	Kina	63
3	Rusija	92
4	Australija	49

5		Japan	37
6		Nemačka	49
7		Francuska	33
8		Italija	32
9		Južna Koreja	30
10		Ujedinjeno Kraljevstvo	30
11		Kuba	27
12		Ukrajina	23
13		Mađarska	17
14		Rumunija	19
15		Grčka	16
16		Brazil	10
17		Norveška	6
18		Holandija	22
19		Švedska	7
20		Španija	19
21		Ukupno	683

cc. Olimpijske igre 2008.

XXIX Letnje olimpijske igre - Peking 2008, održale su se od 8. avgusta do 24. avgusta 2008. u Pekingu. Igre su otvorene 8. avgusta 2008. u 8 sati i 8 minuta naveče na Olimpijskom stadionu u Pekingu. Neki sportovi su se održali u drugim gradovima. Fudbalski turnir se održao u Šangaju, Šenjangu, Činhuangdau i

Tjencinu. Konjički sportovi su se održali u Hongkongu, a jedrenje u Čingdau. Na ovim Igrama takmičilo se 11.208. sportista u 302. takmičenja u 28. sportova iz 204. saveza koji su članovi Međunarodnog olimpijskog komiteta. Program je bio sličan kao i u Atini 2004. Takmičari su se takmičili u sledećim sportskim disciplinama: atletika, badminton, bejzbol, biciklizam, boks, dizanje tegova, vaterpolo, plivanje, sinhrono plivanje, skokovi u vodu, gimnastika, ritmička gimnastika, hokej na travi, rvanje, jedrenje, džudo, kajak i kanu, košarka, konjički sport, mačevanje, moderni petoboj, fudbal, odbojka, odbojka na pesku, rukomet, softbol, streličarstvo, streljaštvo, stoni tenis, tekvando, tenis, triatlon, veslanje

Tabela 25. Pregled osvojenih medalja po državama

Poz.	Država	Ukupno
1	Kina	100
2	Sjedinjene Američke Države	110
3	Rusija	72
4	Ujedinzjeno Kraljevstvo	47
5	Nemačka	41
6	Australija	46
7	Južna Koreja	31
8	Japan	25
9	Italija	28

10	 Francuska	40
11	 Ukrajina	27
12	 Holandija	16
13	 Jamajka	11
14	 Španija	18
15	 Kenija	14
16	 Belorusija	19
17	 Rumunija	8
18	 Etiopija	7
19	 Kanada	18
20	 Polska	10
21	 Mađarska	10
	 Norveška	10
23	 Brazil	15
24	 Češka	6
25	 Slovačka	6
26	 Novi Zeland	9
27	 Gruzija	6
28	 Kuba	24
29	 Kazahstan	13
30	 Danska	7
31	 Monako	4
	 Tajland	4

33	 Severna Koreja	6
34	 Argentina	6
	 Švajcarska	6
36	 Meksiko	3
37	 Turska	8
38	 Zimbabve	4
39	 Azerbejdžan	7
40	 Uzbekistan	6
41	 Slovenija	5
42	 Bugarska	5
	 Indonezija	5
44	 Finska	4
45	 Letonija	3
46	 Belgija	2
	 Dominikanska Republika	2
	 Estonija	2
	 Portugalija	2
50	 Indija	3
51	 Iran	2
52	 Bahami	1
	 Kamerun	1
	 Panama	1
	 Tunis	1
56	 Švedska	5

57	Hrvatska	5
	Litvanija	5
59	Grčka	4
60	Trinidad i Tobago	3
61	Niger	4
	Austrija	3
62	Irska	3
	Srbija	3
	Alžir	2
	Bahami	2
65	Kolumbija	2
	Kirgistan	2
	Maroko	2
	Tadžikistan	2
	Čile	1
	Ekvador	1
71	Island	1
	Malezija	1
	Južna Afrika	1
	Singapur	1
	Sudan	1
	Vijetnam	1
79	Jermenija	6

80	 Tajpej	4
81	 Avganistan	1
	 Egipat	1
	 Izrael	1
	 Moldavija	1
	 Mauricijus	1
	 Togo	1
	 Venecuela	1
	Ukupno	959

dd. Olimpijske igre 2012

XXX letnje olimpijske igre 2012. pijade održane su u glavnom gradu Ujedinjenog Kraljevstva Londonu od 27. jula do 12. avgusta 2012., na kojim je učestvovalo 10.500. sportista iz 204. države. Ovim je London postao prvi grad u istoriji Igara koji je tri puta bio domaćin igara, obzirom da je domaćin Igara bio i 1908. i 1948. godine. Na igrama su bile zastupljene sledeće sportske discipline: atletika, badminton, biciklizam, boks, vaterpolo, veslanje, gimnastika, dizanje tegova, konjički sport, jederenje, kajak i kanu, košarka, mačevanje, moderni petoboj, odbojka, plivanje, rvanje, rukomet, sinhrono plivanje, skokovi u vodi, stoni tenis,

streljaštvo, tekvando, tenis, triatlon, fudbal, hokej na travi i džudo.

Tabela 26. Pregled osvojenih medalja po državama

Poz.	Država	Ukupno
1.	Sjedinjene Američke Države	104
2.	Kina	88
3.	Ujedinjeno Kraljevstvo*	65
4.	Rusija	82
5.	Južna Koreja	28
6.	Nemačka	44
7.	Francuska	34
8.	Italija	28
9.	Mađarska	17
10.	Australija	35
11.	Japan	38
12.	Kazahstan	13
13.	Holandija	20
14.	Ukrajina	20
15.	Novi Zeland	13
16.	Kuba	14
17.	Iran	12
18.	Jamajka	12
19.	Češka	10

20.	 Severna Koreja	6
21.	 Španija	17
22.	 Brazil	17
23.	 Južnoafrička Republika	6
24.	 Etiopija	7
25.	 Hrvatska	6
26.	 Belorusija	12
27.	 Rumunija	9
28.	 Kenija	11
29.	 Danska	9
30.	 Azerbejdžan	10
	 Poljska	10
32.	 Turska	5
33.	 Švajcarska	4
34.	 Litvanija	5
35.	 Norveška	4
36.	 Kanada	18
37.	 Švedska	8
38.	 Kolumbija	8
39.	 Gruzija	7
	 Meksiko	7
41.	 Irska	5
42.	 Argentina	4

	 Srbija	4
	 Slovenija	4
45.	 Tunis	3
46.	 Dominikanska Republika	2
47.	 Trinidad i Tobago	4
	 Uzbekistan	4
49.	 Letonija	2
50.	 Alžir	1
	 Bahami	1
	 Grenada	1
	 Uganda	1
	 Venecuela	1
55.	 Indija	6
56.	 Mongolija	5
57.	 Tajland	3
58.	 Egipat	2
59.	 Slovačka	4
60.	 Jermenija	3
	 Belgija	3
	 Finska	3
63.	 Bugarska	2
	 Estonija	2
	 Indonezija	2
	 Malezija	2

	 Portoriko	2
	 Kineski Tajpej	2
69.	 Bosnija	1
	 Kipar	1
	 Gabon	1
	 Gvatemala	1
	 Crna Gora	1
	 Portugalija	1
75.	 Grčka	2
	 Moldavija	2
	 Katar	2
	 Singapur	2
79.	 Avganistan	1
	 Bahrein	1
	 Hongkong	1
	 Saudijska Arabija	1
	 Kuvajt	1
	 Maroko	1
	 Tadžikistan	1
Ukupno		960

ee. Olimpijske igre 2016.

XXXI letnje olimpijske igre održaće se u Rio de Žaneiru 2016. godine. Odluka je doneta 2. oktobra 2009. u Kopenhagenu. Rio de Žaneiro je pobedio kandidature Madrida, Tokija i Čikaga.

ff. Olimpijske igre 2020.

XXXII letnje olimpijske igre održaće se u Tokiju 2020. godine. Odluka o održavanju Igara u Tokiju doneta je 7. septembra 2013. u Buenos Ajresu. Tokio je pobedio kandidature Madrida i Istanbula.

Tabela 27. Tabelarni prikaz Olimpijskih igara 1896 – 2012.

Domaćini olimpijskih igra				Zimske olimpijske igre		
Godina	Redni broj	Grad domaćin	Država	№	Grad domaćin	Država
1896	I	Atina (1)	 (1)			
1900	II	Pariz (1)	 (1)			
1904	III	Sent Luis, Misuri (1)	 (1)			
1906	Olimpijske međuigre	Atina	 (1)			
1908	IV	London (1)	 (1)			
1912	V	Stokholm (1)	 (1)			
1916	VI	Berlin	 			

1920	VII	Antverpen (1)				
1924	VIII	Pariz (2)		I	Šamoni (1)	
1928	IX	Amsterdam (1)		II	Sankt Moric (1)	
1932	X	Los Andeles, Kalifornija (1)		III	Lejk Plesid, Njujork (1)	
1936	XI	Berlin (1)		IV	Garmiš-Partenkirchen (1)	
1940	XII	Tokio→ Helsinki	→	V ⁽³⁾	Saporō→ Sankt Moric→ Garmiš-Partenkirchen	→ →
1944	XIII	London		V ⁽³⁾	Kortina d'Ampeco	
1948	XIV	London (2)		V	Sankt Moric (2)	
1952	XV	Helsinki (1)		VI	Oslo (1)	
1956	XVI	Melburn (1) + Stokholm (2)	+	VII	Kortina d'Ampeco (1)	
1960	XVII	Rim (1)		VIII	Skvo Vali, Kalifornija (1)	
1964	XVIII	Tokio (1)		IX	Inzbruk (1)	
1968	XIX	Meksiko siti (1)		X	Grenobl (1)	
1972	XX	Minhen (1)		XI	Saporō (1)	
1976	XXI	Montreal, Kvebek (1)		XII	Inzbruk (2)	
1980	XXII	Moskva (1)		XIII	Lejk Plesid, Njujork (2)	

			(1)			(3)
1984	XXIII	Los Andeles, Kalifornija (2)	 (3)	XIV	Sarajevo (1)	 (1)
1988	XXIV	Seul (1)	 (1)	XV	Kalgari, Alberta (1)	 (1)
1992	XXV	Barselona (1)	 (1)	XVI	Albervil (1)	 (3)
1994				XVII	Lilehamer (1)	 (2)
1996	XXVI	Atlanta (4)	 (1)			
1998				XVIII	Nagano (1)	 (2)
2000	XXVII	Sidnej (1)	 (2)			
2002				XIX	Solt Lejk Siti, Juta (1)	 (4)
2004	XXVIII	Atina (2)	 (2)			
2006				XX	Torino (1)	 (2)
2008	XXIX	Peking (1)	 (1)			
2010				XXI	Vankuver, Britanska Kolumbijia (1)	 (2)
2012	XXX	London (3)	 (3)			
2014				XXII	Soči (1)	 (1)
2016	XXXI	Rio de Žaneiro (1)	 (1)			
2018				XXIII	Pjongčang (1)	 (1)
2020	XXXII	Tokio (2)	 (2)			

gg. Predsednici Međunarodnog olimpijskog komiteta
1894—2001 godine

1. Demetrios Vikelas, Grčka, 1894—1896.
2. baron Pjer de Kuberten, 1896—1925.
3. grof Henri de Baile-Latou, Belgija, 1925—1942.
4. Zigfrid Edstrum, Švedska, 1946—1952.
5. Ejveri Brundidž, SAD, 1952—1972.
6. lord Majkl Moris Kilanin, Irska, 1972—1980.
7. Huan Antonio Samaran, Španija, 1980—2001.

V LITERATURA

1. Bećanović G. Ž., Stanković N., Karate, Knjiga 1., Brčko, Evropski univerzitet Brčko distrikta, Markos, Banja Luka, 2013,
2. Berković,L.:Historija fizičke kulture,FFK,Novi sad,1925.
3. Bondarčuk, A.P.,*Periodizacija sportivnoj trenirovki*. Kiev: Olimpijskaja literatura, 2005.
4. Bogunović,D.:Pregled tjelesnog odgoja i sporta,Zagreb,1925.
5. Ćirković,S.:Uvod u historijske studije,Beograd,1977.

6. Ćurić,H.:Sokolstvo u BiH do 1919,Zagreb,1969.
7. Damjanović,M.:Historija kulture,Gradina,1977.
8. Dopudža,J.:Fizička kultura u školama BiH,Sarajevo 1969.
9. Enciklopedija britanika, knjiga 3, šesto izdanje, Politika- Narodna knjiga, Beograd, 2005.
10. Gian Antonio Gilli, Kako se istražuje, Zagreb, 1974.
11. Gross, M.: Historijska znanost (razvoj, oblik, smijerovi), Zagreb,1976.
12. Ilić,S.:Istorija fizičke kulture,Beograd 1987.
13. Uić,S.:Istorija fizičke kulture-prilozi(l-16) Republička komisija za istoriju fizičke kulture BiH,Sarajevo 1984.
14. Ilić,S.:Istorija fizičke kulture-skripta,Beograd,1983.
15. Imamović,E.:Olimpijske igre u starom vijeku
16. Kolingvud,R.:Ideja istorije,Sarajevo,1986.

17. Koen Moris i Nejgel Ernest, Uvod u logiku i naučni metod, Beograd, 1979.
18. Kont, Ogist: Kurs pozitivne filozofije, Kultura, Beograd, 1962.
19. Kulinko, N.F.:Istorija i organizacijti fizičke kulture i sporta,Moskva,1982.
20. Lukić Radomir, Osnovi sociologije, Beograd, 1975.
21. Maksimović,B.:Kratak izvod iz istorije 1 i/ičke kulture Fakultet za fizičku kulturu,Sai ajcvo,1972.
22. Maksimović,B.:Prilog istoriji fi/ičke kulture-skripta Fakultet za fizičku kulturu u Sarajevu 1978.
23. Marković, Mihailo: Filozofski osnovi nauke, SANU, Beograd, 1981.
24. Masterman, G.: *Strateški menadžment sportskih događaja*, Clio, Beograd, 2008.
25. Matveev, L. P.,*Osnovi ob{ćej teoriji sporta i sistemi podgotovki sportsmenov.* Kiev: Olimpijskaja literatura, 1999.

26. Mikić,B.:Osnovi psihomotorike čuvieka.Filo/.ofski fakultet u Tuzli,1995.
27. Milanović, D., *Teorija i metodika treninga*. Zagreb: Odjel za izobrazbu trenera Društvenog sveučilišta, Kineziološki fakultet, 2005.
28. Milić, Vojin: Sociološki metod, Nolit, Beograd, 1978.
29. Mullin, B., Haroly, S. & Sutton, W.A.) : *Sport marketing*, Human Kinetics, Champaign, IL., 1993.
30.) Nejgel Ernest: Struktura nauke, Nolit, Beograd, 1974.
31. Olivova,V:Ljudi i igra,Moskvn, 1985(prevod sa českog)
32. Opća enciklopedija jugoslovenskog leksikografskog zavoda, sveska 2, Zagreb,1982.
33. Opća enciklopedija jugoslovenskog lek iikografskog zavoda, sveska 4, Zagreb,1982.
34. Opća enciklopedija jugoslovenskog leksikograf'skog zavoda, sveska 6, Zagreb,1982.

35. Peroti,L.:Stari svijet (1200-500 god p n e),"Naprijed",Zagreb,1967.
36. Peroti,L.:Stari svijet (500.god.p.n e),"Napijed",Zagreb,1967.
37. Petrović D., Stefanović V., Problemi teorije i metodologije fizičke kulture, Fakultet za fizičku kulturu -- Beograd, Beograd, 1981.
38. Polić,B.: Fizička kultura u socijalistlčkoin društvu, Beograd,1980.
39. Povijest svijeta, od početka do danas,"Nnprljed",Zagreb.
40. R.Dž. Kolingtvud, Ideja istorije, Sarajevo Zagreb, 1986.
41. Radan,Z:Pregled historije tjelesnog vjeđanja i sporta,Školska knjiga-Zagreb, 1981.
42. Schnabel, G. Harre, D., & Borde, A. (1998). *Trainingswissenschaft: Leistung – Training – Wettkampf*. Berlin: Sportverlag.
43. Smajić,M.:Pregled historijske kulture.Fakultet za fizičku kulturu univerziteta u Sarajevu,1995.

44. Stohovov,V..istorija fizičke kulture i sporta,Moskva,1983.
45. Supek, Ivan: Istraživanje javnog mnjenja, Napred, Zagreb, 1968.
46. Spevnjano,B.:Povijest gimnastike i sokolstva,Vinkovci,1931.
47. Stefanović, Đ.: *Filosofija, nauka, teorija i praksa sporta*, Gnosis, Beograd, 2011.
48. Tojbni A., Istraživanje istorije, II, Beograd, 1971.
49. Željaskov, C., *Osnovi na sportnata trenirovka*. Sofija: NSA pres, 1998.
50. Životić, D., *Upravljanje u sportu*, Beograd, 1999.
51. Šešić, Bogdan: Opšta metodologija, Naučna knjiga, Beograd, 1971.
52. Šešić, Bogdan: Osnovi logike, Naučna knjiga, Beograd, 1973.
53. Šešić,B.:Osnovi metodologije društvenih nauka,Beograd,1974.

СИР - Каталогизација у публикацији
Народна и универзитетска библиотека
Републике Српске, Бања Лука

796/799(091)(075.8)

СТАНКОВИЋ, Недељко

Istorija sporta / Nedeljko Stanković. - Brčko : Evropski univerzitet
Brčko distrikta, 2015 (Banja Luka : Markos). - 225 str. : ilustr. ; 25 cm

Tiraž 200. - Napomene i bibliografske reference uz tekst. - Bibliografija:
str. 220-225.

ISBN 978-99955-99-03-4

COBISS.RS-ID 5213720